GAZDA
Nuvelă

Partea întîi

Ordînov se hotărî, în sfîrşit, să-şi schimbe locuinţa. Gazda lui, o femeie trecută de ani, foarte săracă, văduvă de funcţionar, la care stătea cu chirie într-o odaie, părăsise Petersburgul în împrejurări neprevăzute şi plecase undeva într-un fund de provincie, la nişte neamuri, fără să mai aştepte data de întîi, termenul chiriei. Aşteptînd expirarea termenului, tînărul se gîndea cu părere de rău la vechiul lui ungher şi era necăjit că trebuie să-l părăsească ; sărac cum era, chiria apartamentului întrecea posibilităţile sale. Chiar a doua zi după plecarea gazdei, şi-a luat şapca şi a pornit pe ulicioarele Petersburgului, cercetînd în hoinăreala lui toate biletele de închiriat prinse de porţile caselor : voia o casă mai obscură, mai populată, o casă *de raport,* unde putea cel mai lesne să găsească un colţişor potrivit la niscaiva chiriaşi săraci.
Căuta aşa de multă vreme, cu sîrg, dar curînd îl încercară senzaţii noi, aproape necunoscute. începu să se uite în jurul său mai întâi distrat şi nepăsător, apoi cu atenţie şi, în sfîrşit, stăpînit de o mare curiozitate. Gloata şi viaţa străzii, larma, mişcarea, noutatea lucrurilor şi a **stării** sale — toată viaţa asta măruntă şi toate nimicurile cotidiene de care i s-a făcut de mult lehamite petersburghezului copleşit de treburi, ocupat pururi în căutarea zadarnică, dar febrilă a unor mijloace de a se împăca cu situaţia lui şi de a afla linişte undeva într-un cuib călduţ, dobîndit cu trudă, cu sudoare şi cu felurite alte mijloace, toată *proza* şi plictiseala asta vulgară treziră în el, dimpotrivă, o senzaţie calmă
350
şi luminoasă de bucurie. Obrajii palizi i se acoperiră de o uşoară roşeaţă, ochii îi străluciră luminaţi parcă de o nouă speranţă; începu să tragă cu lăcomie, adine, în piept, aerul rece şi proaspăt. Se simţi surprinzător de înviorat.
Dusese întotdeauna o viaţă tihnită, foarte retrasă. Cu vreo trei ani în urmă, terminîndu-şi studiile superioare şi devenind oarecum liber, se prezentase la un bătrînel pe care pînă atunci îl cunoştea numai din auzite şi unde aşteptase multă vreme pînă cînd lacheul în livrea a catadicsit să-l anunţe a doua oară. Pătrunsese apoi într-un salon cu tavanul înalt, întunecos, pustiu şi tare trist, aşa cum mai poţi întîlni încă în casele boierilor, casele acelea bătrî-neşti, cruţate de vreme; fusese primit aici de un bătrînel cu pieptul plin de decoraţii şi cu capul împodobit de un păr alb, prieten şi coleg de slujbă al tatălui, iar apoi tutorele său. Bătrî-nelul i-a înmînat un teanc subţire de bani. Suma era cu totul neînsemnată şi reprezenta tot ce mai rămăsese din moştenirea străbunicului vîndută la licitaţie pentru datorii. Ordînov a intrat cu indiferenţă în posesiunea banilor, şi-a luat pentru totdeauna rămas bun de la tutorele său şi a ieşit în stradă. Era o seară de toamnă, rece şi sumbră. Tînărul s-a cufundat în gânduri, cu inima strînsă, cuprins de o tulbure mîhnire. Ochii îi ardeau ; îşi simţea tot trupul năpădit de fierbinţeală. Pe drum şi-a făcut socoteala că mijloacele de care dispune i-ar permite să-şi ducă existenţa vreo doi-trei ani, ba chiar şi patru, însă mai mult nemîncat. Amurgea şi cernea o ploaie de toamnă. A închiriat primul ungher ce i-a ieşit în cale şi o oră mai tîrziu s-a mutat. Aici trăise ca într-o mînăstire, parcă s-ar fi lepădat de lume. In doi ani s-a sălbăticit de-a binelea.
S-a sălbăticit fără să bage de seamă ; pînă acum, nici prin cap nu4 trecuse vreodată că mai există o altă viaţă, o viaţă zgomotoasă, agitată, în continuă frămîntare, mereu în schimbare, o viaţă care pururi te cheamă şi care întotdeauna, mai devreme sau mai tîrziu, te prinde în mrejele ei. E drept, nu se putea ca el să nu fi auzit de viaţa aceasta, dar n-o cunoscuse şi n-o căutase niciodată. Din copilărie, a trăit într-un cadru singular, izolat de restul lumii, iar acum această solitudine căpătase o finalitate, canali-zîndu-se într-o direcţie bine definită, îl mistuia o pasiune din cele mai intense, din cele mai nesăţioase, o patimă care vlăguieşte omul pentru toată viaţa şi nu mai îngăduie unor fiinţe ca Ordînov nici un contact cu sfera vreunei alte activităţi practice, a vieţii. Pasiunea aceasta era ştiinţa. Deocamdată, îi devorase tinereţea,
353.
otrăvindu-i ca o licoare amară şi îmbătătoare tihna nopţilor, ră-pindu-i hrana sănătoasă şi aerul curat ce-i lipsea întotdeauna în ungherul lui înăbuşitor, lucru pe care, orbit de pasiune, Ordînov nici nu voia să-l ia în seamă. Era tînăr şi pentru moment nu pretindea mai mult. Pasiunea aceasta făcuse din el un prunc în faţa vieţii dinafară, care nu mai era în stare să-i sileasca pe ceilalţi oameni de treabă să-i facă şi lui loc, atunci cînd avea să simtă nevoia să-şi statornicească şi el între dînşii un locşor al său. In mîinile unor oameni dibaci, ştiinţa este un capital, pe cînd patima lui Ordînov ajunsese o armă îndreptată împotriva lui însuşi.
Ceea ce îl îndemna să înveţe şi să ştie era mai mult o atracţie inconştientă decît un motiv logic, limpede, la fel ca şi în oricare altă activitate, fie chiar şi cea mai măruntă, careul preocupase pînă atunci. încă de pe cînd era copil, trecea drept un ins bizar şi nu semăna de fel cu tovarăşii săi de vîrstă. Nu-şi cunoscuse părinţii. Din pricina firii lui ciudate, închise, avusese de îndurat cruzimile şi grosolăniile colegilor, ceea ce l-a făcut într-adevăr ursuz şi

sălbatic, ducîndu-l treptat-treptat la însingurare, la o solitudine deplină. In îndeletnicirile lui retrase n-a existat, însă, niciodată şi nu exista nici chiar acum o ordine şi un anumit sistem ; îl stăpînea doar primul entuziasm, prima înflăcărare, prima febrilitate a artistului. îşi făurise singur un sistem, închegat în el de-a lungul anilor, şi în sufletul lui se conturase, încetul cu încetul, imaginea încă obscură, vagă, dar parcă plină de încîntare a ideii întruchipate într-o formă nouă, străluminată, şi forma aceasta încerca să răbufnească din sufletul lui, chinuindu-i-l ; simţea încă timid originalitatea, specificul şi adevărul acestei forme : creaţia îi năpădea sulletul, creştea şi prindea puteri. Dar ziua întruchipării şi realizării era încă departe, poate foarte departe, poate că n-avea să vină niciodată !

Acum hoinărea pe străzi ca un înstrăinat, ca un pustnic, venit tam-nesam din schimnicia lui tăcută într-un oraş zgomotos şi plin de mişcare. Totul i se părea nou şi ciudat. Era însă atît de străin de lumea care clocotea şi hăuia în juru-i, încît nici măcar nu-i trecea prin gînd să se mire de senzaţia lui ciudată. Părea că nici nu observă sălbăticia sa ; dimpotrivă, în făptura lui se înfiripase un simţămînt de bucurie, un fel de ameţeală, ca la acei înfometaţi cărora, după un post îndelungat, li s-a dat de băut şi de mîncat ; deşi, firește, era ciudat faptul că o împrejurare nouă, atît de neînsemnată, ca schimbarea locuinţei putea să ameţească şi să tulbure pe un locuitor al Petersburgului, fie chiar şi pe Ordî-

nov ; nu e mai puţin adevărat, însă, că pînă atunci nu i se în-tîmplase aproape niciodată să iasă în oraş *cu treburi*. Simţea o plăcere din ce în ce mai mare să hoinărească pe străzi. Holba ochii la tot ceea ce vedea ca un *flâneur* . Dar şi de data aceasta, credincios stării lui de spirit dintot-deauna, desluşea tabloul luminos ce se deschidea înainte-i, ca şi cum ar fi citit o carte printre rmduri. Totul îl uluia : nu lăsa să-i scape nici o impresie şi se uita cu o privire meditativă la feţele oamenilor care treceau pe stradă, cerceta chipul a tot ceea ce-l înconjura, asculta cu drag larma mulţimii, confruntînd parcă în orice-i ieşea în cale gîndurile născute în tihna nopţilor de singurătate. Adeseori îl uimea eîte un lucru mărunt, iscînd o idee, şi pentru întîia oară i se făcu ciudă că se îngropase de viu în chilia sa. Aici totul se desfăşura cu repeziciune ; pulsul îi era mai plin şi mai iute, mintea, covîrşită de singurătate, subţiată şi înălţată doar pe culmile unei activităţi pline de tensiune şi exaltare, lucra acum repede, calm şi cu îndrăzneală. In afară de aceasta, simţea parcă inconştient dorinţa de a se integra şi el cumva în viaţa asta străină lui, pe care pînă acum abia o cunoscuse sau, mai bine zis, o bănuise cu instinctul artistului. Inima începu, fără voie, să-i bată mai puternic, pătrunsă de nostalgia dragostei şi a simpatiei. Se uita mai atent la cei care treceau pe lîngă dinsul ; dar oamenii erau străini, preocupaţi, cufundaţi în gîndurile lor... Aşa că, fără voia lui Ordînov, starea aceasta de seninătate începu să scadă, puţin cîte puţin, din intensitate ; realitatea îl apăsa acum, sădind m el, împotriva voinţei sale, un fel de teamă respectuoasă. începu să se simtă obosit din pricina afluxului de impresii noi, necunoscute încă, întocmai ca un bolnav care s-a dat bucuros jos pentru întîia oară din patul lui de suferinţă şi s-a prăbuşit, istovit de lumină, de strălucirea şi pulsaţia vieţii, de larma mulţimii pestriţe ce freamătă lîngă el, tulburat şi ameţit de mişcarea din jurul său. Fu cuprins de regret şi de mîhnire. începu să se teamă de viaţa lui, de toată activitatea sa şi chiar de viitor. Ideea cea nouă îi ucidea liniştea. Deodată îşi spuse că toată viaţa a fost un însingurat, că nu l-a iubit nimeni şi că nici el n-a fost în stare să iubească pe cmevâ. Nişte trecători cu care intrase în vorbă la începutul plimbării l-au privit aspru şi ciudat. îşi da seama că-l luau drept un nebun sau un om sucit, foarte original, ceea ce, de altfel, era întru

totul adevărat. Şi-a adus aminte că întotdeauna cei din preajma lui se simţeau oarecum stînjeniţi de faţă cu el, că încă în copilărie fugeau toţi de dînsul pentru că prea era închis şi îndărătnic din fire, pentru că înţelegerea sufletească ce exista la el — omul a cărui alcătuire morală nu se lăsa niciodată întrezărită — se manifesta greu, chinuit, fără ca alţii să bage de seamă, şi asta l-a durut încă de mic, de pe vremea cînd s-a văzdit că nu seamănă de loc cu ceilalţi copii de aceeaşi vîrstă cu el. Acum îi veneau în minte toate astea şi îşi dădea seama că de-a lungul întregii lui vieţi, toţi l-au părăsit şi l-au ocolit.

A ajuns astfel undeva, Ia o periferie, departe de inima oraşului. După ce a îmbucat ceva într-un birt retras, a pornit din nou, hoinar. A străbătut iarăşi o mulţime de străzi şi de pieţe. Apoi s-au înşiruit dinainte-i garduri lungi, galbene şi cenuşii. Intîlnea acum, în locul palatelor impozante, căsuţe părăduite şi în acelaşi timp nişte clădiri uriaşe, ocupate de fabrici, monstruoase, înnegrite, roşii, cu coşuri ce se lungeau către cer. Peste tot era pustiu şi nu zăreai ţipenie de om ; toate îl priveau parcă ursuz şi duşmănos : cei puţin aşa i se părea lui Ordînov. Se înserase. Strecurîndu-se pe o ulicioară lungă, a ieşit într-o piaţetă unde se afla o biserică modestă.

A intrat înăuntru cu gîndurile răvăşite. Slujba tocmai se sfîr-şise ; biserica era aproape goală, numai două babe mai stăteau încă îngenuncheate la intrare. Ţîrcovnicul, un bătrînel cu părul alb, stingea luminările. Razele soarelui c© scăpata se revărsau într-un şuvoi larg de sus, printr-una din ferestruicile înguste ale turlei, scăldînd într-o mare de lumină una din laturile bisericii; dar razele slăbeau din ce în ce şi cu cît se întunecau mai mult umbrele înserării sub bolţile bisericii, cu atît străluceau mai cu putere pe-alocuri icoanele aurite, luminate de pălălaia tremurată a candelelor şi a luminărilor, într-un acces de adîncă şi tulburătoare melancolie şi stăpînit de un simţămînt apăsător, Ordînov se rezemă de zid în ungherul cel mai întunecos al bisericii şi pentru o clipă îşi pierdu firul gîndurilor. Se dezmetici doar atunci cînd sub bolţi răsunară ritmic paşii înfundaţi a doi credincioşi care tocmai intraseră. Ridică ochii şi la vederea lor fu cuprins de o nestăpînită curiozitate. Noii veniţi erau un

bătrîn şi o femeie tînără. Bătrînul, înalt, se ţinea încă drept şi bine, dar era slab şi avea o paloare bolnăvicioasă. După înfăţişare, puteai să-l iei drept un negustor venit de undeva de departe. Avea pe el un caftan lung, negru, îmblănit, ca de zile mari, pe care-l purta descheiat. De sub caftan se
354
zărea aită haină rusească, cu poalele lungi, încheiată de jos pîna sus. Gîtul liber era înfăşurat neglijent cu o basma de un roşu-aprins ; în mîini îşi ţinea căciula. Barba lungă, subţire, pe jumătate căruntă, îi cădea pe piept; sub sprîncenele stufoase, încruntate, sticlea o privire de foc, trufaşă şi iscoditoare. Femeia avea vreo douăzeci de ani şi era minunat de frumoasă. îmbrăcată într-o şubiţă scumpă, albastră, avea capul acoperit cu o basma albă de atlaz, legată sub bărbie. Mergea cu ochii în pămînt şi aerul de importanţă ce i se revărsa pe tot chipul, dîndu-i o înfăţişare gîn-ditoare, se răsfrîngea strident şi trist pe conturul dulce al liniilor gingaşe — copilăreşti şi blînde — ale feţei. Perechea aceasta, picată pe neaşteptate, avea ceva bizar.
Bătrînul se opri în mijlocul bisericii şi făcu cîteva plecăciuni în toate părţile, deşi biserica era cu desăvîrşire goală ; însoţitoarea lui făcu aşişderi. Apoi bătrînul o luă de mînă şi o duse la icoana mare a Maicii Domnului, al cărei hram îl purta biserica şi care strălucea dinaintea altarului în luminile orbitoare ce scînteiau pe odăjdiile de aur bătute cu pietre scumpe. Ţîrcovnicul, ultimul care mai rămăsese în biserică, îl salută pe bătrîn cu o respectuoasă plecăciune ; acesta răspunse cu un semn din cap. Femeia se prosternă dinaintea icoanei. Bătrînul apucă de margine vălul ce atîrna sub icoană şi i-l puse pe cap. In biserică se auzi un hohot de plîns înfundat.
Ordînov rămase uluit de solemnitatea întregii scene şi aştepta nerăbdător sfîrşitul ei. După vreo cîteva minute, femeia îşi săltă capul şi lumina puternică a candelei se răsfrînse iarăşi pe chipul ei minunat. Ordînov tresări şi făcu un pas înainte. Femeia întinse mîna bătrînului şi amîndoi porniră încet spre ieşire. In ochii ei de un albastru-închis, adumbriţi de gene lungi, lăsate în jos, care străluceau pe faţa albă ca laptele, tremurau lacrimi, prelingîndu-se pe obrajii palizi. Pe buze îi flutura un şurîs ; dar pe figură se desluşeau urmele unei spaime copilăreşti şi ale unei groaze tăinuite. Se lipise sfioasă de bătrîn şi se vedea că tremura toată de tulburare.
Uluit, pătruns de un simţămînt dulce şi stăruitor cum nu mai cunoscuse, Ordînov porni cu paşi repezi pe urma lor, şi în pridvorul bisericii le tăie calea. Bătrînul se uită la dînsul cu o privire duşmănoasă şi aspră ; femeia îl privi la rîndul ei — dar era o privire distrată, de loc curioasă, ca şi cum cu totul alte gînduri ar fi stăpînit-o atunci. Fără să-şi dea seama nici el ce face, Ordînov se luă după ei. Se întunecase de-a binelea ; Ordînov îi urma la oarecare depărtare. Bătrînul şi femeia cea tînără intrară într-o
23
355
stradă mare şi larga, murdară, plina de ateliere de tot felul, depd zite de făină şi hanuri, şi care ducea drept la barieră, apoi cotiră într-o ulicioară îngustă şi lungă, mărginită de amîndouă părţile de garduri nesfîrşite, care dădea drept în zidul uriaş, înnegrit, al unei clădiri masive cu trei etaje, prevăzută cu un pasaj prin care se putea ieşi într-o altă stradă, la fel de mare şi de animată. Cei doi se apropiau de clădire, cînd deodată bătrînul se întoarse şi se uită nerăbdător la Ordînov. Tînărul încremeni locului; toana asta a lui i se păru lui însuşi stranie. Bătrînul mai întoarse o dată capul, vrînd parcă să se încredinţeze că ameninţarea lui şi-a făcut efectul, după care, împreună cu femeia cea tînără, pătrunse prin poarta îngustă în curtea casei. Ordînov se întoarse din drum.
Era cît se poate de prost dispus şi nemulţumit de el însuşi, căci îşi dădea seama că a pierdut ziua degeaba, că degeaba ostenise, ba încă sfîrşise cu o prostie, dînd înţeles de aventură unei întîmplări mai mult decît banale. Oricît se arătase de înciudat de dimineaţă pe viaţa lui de pustnic, instinctul îl îndemna totuşi să fugă de tot ceea ce putea să-l distragă, să-l tulbure, să-l zguduie în lumea plăsmuirilor dinafară, spre paguba celor lăuntrice. Acum se gîndea mîhnit şi oarecum căindu-se la ungherul lui plin de tihnă ; apoi îl cuprinse un simţămînt de regret şi se gîndi îngrijorat la situaţia sa nerezolvată, la alergătura ce-l aştepta, şi, în acelaşi timp, îi fu necaz că poate, sâ-l frămînte un lucru atît de mărunt. In cele din urmă, obosit, fără a mai fi în stare să lege două idei, ajunse tîrziu de tot la locuinţa sa şi constată uimit că trecuse fără să bage de seamă pe lîngă casa în care locuia. Perplex, clătinmd din cap la gîndul că era atît de distrat, atribui această stare oboselii şi, urcînd scara, intră în sfîrşit în odaia lui de la mansardă. Aici aprinse luminarea, şi în clipa următoare chipul femeii care plîngea îi răsări în minte. Senzaţia era atît de vie, atît de puternică, inima lui reprodusese cu atîta dragoste trăsăturile acelea blînde şi calme ale feţei scăldate în lacrimi de veneraţie sau de căinţă copilărească, încît i se înceţoşară ochii şi simţi parcă un foc străbătîndu-i toate mădularele. Dar viziunea nu ţinu mult. După clipa de încîntare, urmă un moment de reflecţie, apoi un simţămînt de ciudă şi, în sfîrşit, un fel de furie neputincioasă ; fără să se dezbrace, se înfăşură în plapumă şi se trînti pe patul lui tare...
Se trezi dimineaţa destul de tîrziu, nervos, indispus şideprimat, se pregăti zorit de plecare, străduindu-se aproape cu sila să se
356
gîndească la grijile de fiece zi, şi porni în direcţia cu totul opusă plimbării din ajun ; în cele din urmă, găsi o locuinţă, undeva la mezanin, la un neamţ sărac, poreclit Spiess, care stătea cu fiică-sa Tinchen. Primind arvuna, Spiess scoase numaidecît biletul de închiriat de la poartă, lăudă pe Ordînov pentru că iubea ştiinţele şi-i făgădui că o să facă şi el cu toată osîrdia lecţii cu dînsul. Ordînov îi spuse că se mută pe seară. De-aici o porni spre casă, dar se răz-gîndi şi coti în altă parte ; îşi recăpătase vioiciunea şi zîmbi singur la gîndul curiozităţii de care era însufleţit. Nerăbdător cum era, drumul i se păru peste măsură de lung ; în sfîrşit, ajunse la biserica imde intrase în

ajun. Se slujea liturghia. îşi alese un loc de unde putea să vadă aproape pe toţi credincioşii ; dar cei pe care îi căuta nu se aflau aici. După o lungă aşteptare, ieşi roşind, înăbuţindu-şi cu îndărătnicie simţămîntul ce i se iscase în suflet, fără voia lui, se străduia din răsputeri, cu toată încăpăţînarea, să-şi schimbe firul gîndurilor. Zăbovi astfel asupra lucrurilor obişnuite ale vieţii de toate zilele şi îşi aduse aminte că e vremea să ia masa ; simţind că într-adevăr i s-a făcut foame, intră în acelaşi birt unde prînzise şi în ajun. Mai tîrziu nici nu-şi mai putea aminti cum a ieşit de-acolo. Hoinări mult, în neştire, pe străzi, pe ulicioare înţesate de oameni sau pustii, şi, in cele din urmă, ajunse departe, la marginea oraşului, unde se întindea în faţă-i cîmpul îngălbenit ; se dezmetici doar cînd tăcerea desăvîrşită din partea locului îl izbi cu o impresie nouă, pe care n-o mai cunoscuse de multă vreme. Era o zi uscată şi geroasă, aşa cum se întîmplă adesea Ia Petersburg în octombrie. In apropiere se afla o căsuţă, lîngă care zăceau două clăi de fîn ; un căluţ costeliv, cu capul plecat şi cu buza de jos răsfrîntă, aştepta deshămat lîngă un faeton cu două roţi. Căluţul părea dus pe gînduri. Lîngă o roată ruptă, un dulău rodea, mîrîind, un ciolan, iar un copilaş de vreo trei ani, numai în cămăşuţă, se uita mirat, scărpinîndu-şi capul bălai şi ciufulit, la orăşanul singuratic ce nimerise aici. In dosul casei se întindeau ţarini şi grădini de zarzavat. La marginea cerului albastru se deslușeau fîșii negre de pădure, iar din partea cealaltă se apropiau nori grei de zăpadă, gonind parcă din urmă un cîrd de păsări călătoare, care se înșiruiau în tăcere, una după alta, pe cer. Pretutindeni stăruia liniștea şi un fel de tristeţe solemnă, totul, părea că încremenise în aşteptare... Ordînov pomi mai departe, dar pustiul nu făcea decît să-l apese şi mai mult. Se întoarse şi o luă spre oraş, de unde răzbi deodată dangătul plin al clopotelor

care chemau la vecernie ; grăbi pasul şi curînd intră iarăşi în biserica atît de familiară din ajun. Necunoscuta era acoio.

Stătea în genunchi chiar la intrare, în mijlocul mulţimii de credincioşi. Ordînov îşi făcu loc prin îmbulzeala de oameni sărmani, babe îmbrăcate în zdrenţe, betegi şi schilozi care aşteptau pomană în uşa bisericii şi se lăsă în genunchi lîngă dînsa. Hainele lui se atingeau de ale ei; îi auzea răsuflarea întretăiată strecurîndu-se printre buzele ce şopteau o rugă fierbinte. Ca şi data trecută, chipul ei exprima cucernicie adîncă şi lacrimile şiroiau iar şi se uscau pe obrajii ei fierbinţi, spălînd parcă cine ştie ce fărădelege cumplită. In locul unde stăteau amîndoi era cu desăvîrşire întuneric şi doar în răstimpuri flacăra palidă şi tremurată a unei candele, legănată de vîntul ce răzbea printr-o ferestruică îngustă, deschisă, îi lumina faţa, ale cărei trăsături se întipăriseră puternic în memoria tînărului, tuTburîndu-i vederea şi sfîşiindu-i nespus de dureros inima. Dar chinul acesta avea ceva îmbătător. In cele din urmă, nu se mai putu stăpîni: îşi simţi tot pieptul înfiorat de un freamăt adînc şi într-o clipă se lăsă biruit de o pornire nespus de dulce ; izbucnind în plîns, Ordînov îşi lipi capul înfierbîntat de pardoseala rece a bisericii. Nu auzea şi nu simţea nimic, afară de durerea din inima lui, ce se oprea parcă în loc, apăsată de dulci chinuri. Poate că singurătatea făcuse să crească într-însul sensibilitatea aceasta nemaipomenită, lăsînd simţămintele descoperite şi lipsite de apărare ; ori poate că tăcerea apăsătoare, înăbuşitoare, deznădăjduită a nopţilor de veghe, cu năzuinţe tulburi şi cu irezistibila cutremurare a spiritului, a fost aceea care pregătise izbucnirea aceasta a inimii, gata, în sfîrşit, să se reverse toată ; aşa-i era dat ei să fie, precum într-o zi de arşiţă cumplită se întunecă deodată cerul şi furtuna revarsă ploaie şi foc pe pămîntul înfometat, agăţând mărgăritarele ploii pe crengile de smaragd, răvăşind iarba şi holdele, aşternînd la pămînt cupele gingaşe ale florilor, pentru ca apoi, la primele raze ale soarelui, toate să prindă iarăşi viaţă, să se avînte şi să se ridice solemn în întîmpinarea lui, trimiţîndu-şi pînă la cer minunatele miresme dulci, veselindu-se şi bucurîndu-se de viaţa înnoită... Acum, însă, Ordînov nici nu s-ar fi putut gîndi la ceea ce se petrece cu el, căci abia mai ştia de dînsul...

Aproape că jnici nu băgă de seamă cînd se sfîrşi slujba ; se dezmetici strecurîndu-se în urma necunoscutei prin mulţimea bulucită la ieşire. Din cînd în cînd, întîlnea privirea ei mirată şi lu-

minoasă. Nevoită sa se oprească din clipă-n clipă în loc, din pricina mulţimii, ea întoarse de cîteva ori capul înspre Ordînov ; se vedea cum mirarea ei creşte tot mai mult şi deodată se aprinse toată, ca învăluită de o pălălaie. In clipa aceea, răsări iarăşi din mulţime bătrînul din ajun şi o luă de mînă. Ordînov întîlni din nou privirea lui răutăcioasă şi ironică, şi o furie ciudată îi prinse inima în ghearele ei. In cele din urmă, o pierdu din vedere în întuneric ; atunci, făcînd un efort suprem, se smuci înainte şi ieşi din biserică. Dar aerul proaspăt al înserării nu izbuti să-l învioreze : respiraţia se îneca şi se oprea în pieptul lui, şi inima începu să-i bată rar şi cu putere, ca şi cum ar fi vrut să-i străpungă pieptul, în sfîrşit, constată că pierduse într-adevăr pe cei doi necunoscuţi; nu se vedeau nici pe stradă, nici în ulicioară. Dar în capul lui Ordînov se şi născu o idee, se urzi unul din acele planuri precise şi stranii, care, deşi par întotdeauna extravagante, izbîndesc aproape întotdeauna, îndeplinite fiind cu hotărîre ; a doua zi, la ceasurile opt dimineaţa, se apropie de casa cu pricina dinspre ulicioară şi intră în curtea din dos, strimtă şi murdară, ca un fel de groapă pentru gunoi. Rîndaşul, care trebăluia în curte, se opri din lucru, îşi rezemă bărbia de coada lopeţii, îl măsură pe Ordînov din eap pînă-n picioare şi-l întrebă ce doreşte.

Era un om tînăr, de vreo douăzeci şi cinci de ani, mic de stat, cu faţa grozav de bătrînicioasă, plină de creţuri. Era tătar.

— Caut locuinţă, îi răspunse nerăbdător Ordînov.

— Ce fel ? întrebă tătarul cu un surîs batjocoritor. Se uita la Ordînov, de parcă ar fi ştiut despre ce era vorba.

— O cămăruţă de închiriat, răspunse iar Ordînov.
— In curte aia nu estem nimic, spuse misterios omul.
— Dar aici ?
— Nu estem nici aici. Şi cu asta, puse mîna pe lopata.
— Poate găsesc totuşi la careva, stărui Ordînov, dîndu-i un gologan.
Tătarul se uită la Ordînov, luă gologanul, apoi se apucă iar de lopată şi după cîteva clipe de tăcere rosti un „nu, nu estem nimic de închiriat". Dar tînărul nu-l mai asculta ; el păşea acum pe scîn-durile putregăite ce tremurau sub picioarele lui, întinse peste o băltoacă şi care duceau la singura ieşire ce dădea în această curte dintr-o aripă a clădirii, neagră şi hîdă, cufundată parcă în apa murdară. La parter locuia un dricar, un om sărac. Trecînd de atelierul cu iscusinţă orînduit al acestuia, Ordînov urcă pe o scară în spirală, dărăpănată şi alunecoasă, la primul etaj, dibui pe întu-
359
neric o uşă grea, lucrata ca din topor şi acoperită cu nişte rupturi de rogojini, găsi clanţa şi întredeschise uşa. Nu se înşelase. Dinaintea lui stătea bătrînul cu pricina, uitîndu-se la el ţintă, grozav
de mirat.
— Ce doreşti ? întrebă acesta scurt, aproape în şoaptă.
— Aveţi ceva de închiriat ?... se interesă Ordînov, uitînd aproape cu desăvîrşire tot ce voia să spună. In spatele bătrînului o zări pe necunoscută.
Fără să răspundăi, bătrînul dădu să închidă uşa, împingîndu-l
afară pe Ordînov.
— Avem de închiriat, se auzi deodată vocea blîndă a tinerei
femei.
Bătrînul lăsă uşa liberă.
— Am nevoie de un ungher, spuse Ordînov, intrînd repede în odaie şi adresîndu-se frumoasei femei.
Se opri însă zăpăcit, încremenit parcă, privindu-şi viitoarele gazde ; în ochii lui se desfăşură o uluitoare scenă mută. Pe faţa bătrînului se aşternuse o paloare cadaverică; omul părea gata-gata să leşine. O învălui pe femeie cu o privire ca de plumb, fixă şi pătrunzătoare. La început, păli şi ea, dar apoi sîngele îi năvăli în obraji şi ochii ei sclipiră într-un chip ciudat. Femeia îl conduse pe Ordînov într-o odăiţă alăturată.
Toată locuinţa era alcătuită dintr-o încăpere destul de spaţioasă, împărţită prin doi pereţi de scînduri în trei încăperi mici; din antreu dădeai pe o săliţă îngustă şi întunecoasă, drept înainte se făcea o uşă într-una din despărţituri, care dădea, pare-se, în dormitorul gazdelor. In dreapta, trecînd prin săliţă, dădeai în odăiţa de închiriat. Era lunguiaţă şi strimtă, îndesată de despărţi-tură lîngă două ferestruici joase. Se îngrămădeau acolo cele trebuincioase în orice locuinţă ; aspectul era sărăcăcios şi înghesuit, dar pe cît cu putinţă curat. Mobilierul era alcătuit dintr-o masă simplă, albă, două scaune la fel de simple şi o laiţă de-a lungul celor doi pereţi. O icoană mare, bătrînească, cu o cununiţă aurită, stătea deasupra unei policioare într-un colţ şi dinaintea ei ardea o. candelă. In odaia asta, se afla o sobă rusească mare şi greoaie, răs-punzînd şi în săliţă. Era limpede că într-o astfel de locuinţă nu puteau să convieţuiască trei persoane.
începură să se tocmească, dar într-un chip dezlînat şi abia în-ţelegîndu-se între ei. La doi paşi de tînăra femeie, Ordînov îi auzea bătăile inimii; o vedea cum tremură toată de emoţie, ori, poate, de spaimă. în cele din urmă, se învoiră într-un fel. Tînărul
360
Spuse că se mută numaidecît şi îşi aruncă ochii la stăpînul casei. Bătiînul stătea în uşă, palid încă la faţă, dar zîmbind îngîndurat. întîlnind privirea lui Ordînov, îşi încruntă iar sprîncenele.
Act de identitate ai ? întrebă el deodată scurt, cu o voce
puternică, deschizînd înaintea lui uşa care dădea în antreu.
Am ! răspunse Ordînov, uşor nedumerit.
Cum te cheamă ?
— Vasili Ordînov, nobil, nu am serviciu, îmi văd de treburile mele, răspunse el, imitînd tonul bătrînului.
— Şi eu la fel, îl informă la rîndu-i bătrînul. Mă numesc Ilia Murin, tîrgoveţ ; ţi-ajunge atîta ? La revedere...
O oră mai tîrziu, Ordînov se mută în locuinţa cea nouă, spre mirarea lui şi a neamţului care începuse să bănuiască, laolaltă cu docila Tinchen, că acest chiriaş picat din senin îi înşelase încrederea. Ordînov nu înţelegea nici el cum s-au petrecut toate astea şi nici nu voia să înţeleagă...

II

Inima îi bătea cu atîta putere, încît privirea i se înceţoşase şi îl cuprinse parcă o ameţeală. Se apucă maşinal să-şi aranjeze bagajul sărăcăcios în noua locuinţă, desfăcu bocceaua cu felurite lucruri de trebuinţă, deschise lada cu cărţi şi începu să le rînduiască pe masă; dar curînd se lăsă de toate îndeletnicirile astea. îi răsărea mereu în minte chipul femeii, care, ieşindu-i în cale, tulburase şi zguduise toată existenţa lui şi care îi umplea inima de o năval-nică şi înfrigurată bucurie ; în viaţa lui mizeră pătrunsese deodată atîta fericire, încît gîndurile i se întunecau şi, descumpănit, cuprins de o tulburătoare nostalgie, îşi simţea inima pierită. Luă buletinul de identitate şi îl duse stăpînului casei, în speranţa s-o vadă pe femeie. Dar Murin abia întredeschise uşa, luă actul, spunîndu-i: „Bine,

vezi-ţi liniştit de treabă" şi se zăvorî iarăşi în odaia sa. Un sentiment neplăcut puse stăpînire pe Ordînov. Fără să ştie» nici el de ce, -îi venea greu să se uite la bătrînul acesta. Era ceva dispreţuitor şi răutăcios în privirea lui. Dar impresia asta neplăcută se risipi curînd. Ordînov trăia de trei zile ca într-un vîrtej, în comparaţie cu liniştea de mai înainte din viaţa lui ; dar nu putea să se gîndească la asta, ba se şi temea s-o facă. Totul se învălmăşise şi se amestecase în existenţa lui; simţea vag că viaţa lui s-a frînt
36J
parcă în două ; o singură năzuinţa, o singură aşteptare pusese stâ-pînire pe dînsul şi nici un alt gînd nu-l mai stînjenea.
Se întoarse în odăiţa lui nedumerit. Aici, lîngă vatra cuptorului, unde se gătea mîncarea, trebăluia o băbuţă mică şi încovoiată, atît de murdară şi îmbrăcată în nişte zdrenţe atît de respingătoare, încît ţi-era mai mare mila cînd te uitai la ea. Părea mînioasă şi în răstimpuri bombănea ceva, morfolindu-şi buzele. Ei a slujnica gazdelor. Ordînov încercă să intre în vorbă cu dînsa, dar bătrîna nu-i răspunse, se vede treaba din răutate. In sfîrşit, sosi ora mesei; bătrîna scoase din cuptor oala cu ciorbă, plăcintele, fiertura de carne de vită, şi le duse stăpînilor. Apoi servi aceleaşi feluri şi lui Ordînov. După prînz, în casă se lăsă o linişte mormîntală.
Ordînov luă o carte şi o frunzări îndelung, silindu-se să pătrundă înţelesul celor citite de cîteva ori pînă acum. Nerăbdător, azvîrli cartea şi încercă din nou să pună ordine în lucrurile sale ; în cele din urmă, îşi luă şapca, aruncă mantaua pe umeri şi ieşi în stradă. Mergînd la întîmplare, fără să vadă drumul, se străduia, pe cît era cu putinţă, să se concentreze, să-şi adune gîndurile răvăşite şi să chibzuiască un pic asupra situaţiei sale. Dar sforţarea nu-l făcea decît să sufere, îl tortura. Cînd îl cuprindeau frigurile, cînd îl apuca fierbinţeala, iar în răstimpuri inima începea să-i bată cu atîta putere, încît se vedea nevoit să se rezeme de cîte un zid. „Nu, mai bine moartea, mai bine moartea", şoptea cu buzele arse, tremurătoare, gîndindu-se prea puţin la ceea ce spune. A mers aşa multă vreme ; în cele din urmă, simţind că l-a pătruns ploaia pînă la. oase şi băgînd de seamă abia acum că toarnă cu găleata, se întoarse acasă. Aproape de casă îl zări pe rîndaş. I se păru că tătarul I-a privit o vreme atent şi curios, iar apoi, cînd a băgat de seamă că a fost observat, şi-a văzut mai departe de treabă.
— Să trăieşti, spuse Ordînov, ajungîndu-l din urmă. Gum te cheamă ?
— Rîndaş, aşa mă cheamă, răspunse omul rînjind, — Eşti de mult în slujbă aici ?
— De mult.
— Gazda mea e tîrgoveţ ?
— Tîrgovăţ, dacă aşa a zis.
— Şi cu ce se ocupă ?
— Boleşte ; trăieşte şi se roagă lui Dumnezeu — asta face.
— Ea e nevasta lui ?
— Care nevastă P
— Care stă cu el.
— Nevastă o fi, dacă aşa a zis. Rămîi sănătos, cucoane.
Şi, ducînd mîna la căciulă, tătarul intră în chilioara lui.
Ordînov intră şi el în casă. Bătrîna îi deschise uşa, molfăind dm buze şi bodogănind, apoi puse zăvorul şi se sui pe cuptorul unde-şi ducea traiul. Amurgea. Ordînov se duse după foc şi văzu că uşa de la odaia gazdelor avea lacătul pus. O strigă pe bătrîna, care, sprijinită într-un cot, se uita cu băgare de seamă la el de pe cuptor, întrebîndu-se parcă ce-o fi avînd omul ăsta cu lacătul stâpînilor ; fără să spună o vorbă, îi aruncă o cutie de chibrituri. Ordînov se întoarse în odaie şi se apucă iar, pentru a suta oară, de lucrurile şi de cărţile sale. Curînd însă, întrebîndu-se nedumerit ce-o fi cu el, se aşeză pe laviţa din odaie şi se lăsă furat de somn. în răstimpuri se dezmeticea şi îşi dădea seama că somnul lui n-a fost somn, ci un fel de piroteală chinuitoare, bolnăvicioasă. Auzi zgomotul uşii, o auzi deschizîndu-se şi pricepu că s-au întors gazdele de la vecernie. Atunci îi veni în minte că trebuie să se ducă la ei după ceva. Se ridică *şi* i se păru că a pornit-o spre dînşii, cînd, deodată, făcu un pas greşit şi căzu peste grămada de lemne aruncate de bătrîna în mijlocul camerei. In clipa asta îşi pierdu cu desăvîrşire cunoştinţa şi cînd deschise ochii după multă vreme, constată mirat că stătea întins pe aceeaşi laviţă, aşa îmbrăcat cum era, şi că deasupra lui se aplecase cu grijă şi duioşie faţa unei femei nespus de frumoase, parcă umezită toată de nişte lacrimi domoale de mamă. Simţi cum îi punea cineva sub cap o pernă, cum punea pe el ceva călduros, şi cum i se lipi de fruntea înfier-bîntată o mină gingaşă. Vru să mulţumească, vru să apuce mîna asta şi s-o ducă la buzele lui arse, s-o ude cu lacrimi şi s-o sărute s-o sărute o întreagă veşnicie. Ar fi vrut să-i spună multe — tare multe, dar ce anume nici el nu ştia ; în clipa aceea simţi un dor de moarte. Dar mâinile Iui erau ca de plumb şi nu era în stare să le mişte ; amuţise parcă şi n-auzea decît sîngele cum se împrăştie prin toate arterele, săltîndu-l parcă din pat. Cineva îi dădu apa... în cele din urmă, căzu în nesimţire.
Se deşteptă de dimineaţă, pe la ceasurile opt. Soarele îşi az-vîrlea razele într-un snop de aur prin geamurile verzui, mucegăite, ale odăiţei lui; o stranie senzaţie de bucurie mîngîia toate mădularele bolnavului. Era calm şi senin, nespus de fericit. I se părea că cineva fusese adineauri la căpătîiul lui. Se trezi, căutînd cu grijă în juru-i făptura aceea nevăzută ; ar fi vrut atît de mult să-şi îmbrăţişeze prietenul şi să spună pentru întîia oară în viaţă : „Să trăieşti, bună dimineaţa, dragul meu".
363
-— Ce mult ai dormit ! rosti o voce duioasă de femeie. Ordînov întoarse capul şi asupră-i se aplecă, cu un

zîmbet prietenos şi luminos ca soarele, faţa frumoasei sale gazde.
— Ce multă vreme ai fost bolnav, spuse ea. Hai, scoală-te; ce stai aşa legat de pat ? Libertatea e mai dulce ca pîinea şi mai frumoasă ca soarele. Scoală, scumpule, scoală !
Ordînov îi apucă mîna şi i-o strînse cu putere. I se părea că încă mai visează.
— Stai că ţi-am fiert un ceai; vrei ceai ? Să vrei, că o să-ţi iacă bine. Am fost şi eu bolnavă şi mă pricep.
— Da, dă-mi să beau, zise Ordînov cu glasul stins şi se ridica în picioare. Era încă foarte slăbit. îl trecu un fior prin spate; îl dureau toate mădularele, de parcă ar fi fost zdrobite. Inima lui, însă, era uşoară şi razele soarelui păreau că-l încălzesc cu o bucurie luminoasă şi solemnă. Simţea că pentru el a început o viaţă nouă, năvalnică şi nevăzută. Capul îi fu prins de o uşoară ameţeală.
— Te cheamă Vasili, nu ? întrebă ea ; ori n-am auzit eu bine, ori parcă aşa-ţi spunea ieri dumnealui.
— Da, Vasili. Dar pe dumneata cum te cheamă ? întrebă Ordînov, şi se apropie de dînsa, abia ţinîndu-se pe picioare. Se clătină. Femeia îl apucă de mîini şi izbucni în rîs.
— Pe mine mă cheamă Katerina, spuse ea, uitîndu-se în ochii lui cu ochii ei mari, albaştri, limpezi. Amîndoi se ţineau de mîini.
— Vrei să-mi spui ceva ? rosti ea în cele din urmă.
— Nu ştiu, răspunse Ordînov cu vederea înceţoşată.
— Ian te uită la dumnealui! Ei haide, haide, scumpule, nu te mai necăji; şezi colea la masă, în bătaia soarelui; şezi binişor şi nu te ţine după mine, adăugă tînăra femeie, văzînd că bolnavul făcuse o mişcare de parcă ar fi vrut s-o reţină. Las că mă-ntorc numaidecît şi ai să te uiţi la mine cît îi vrea.
Cîteva clipe după aceea îi aduse un pahar de ceai, îl puse pe masă şi se aşeză dinaintea lui Ordînov. — Poftim, bea, zise. Ce, te doare capul ?
— Nu, acuma nu mă mai doare. Nu ştiu, poate că mă doare-nu vreau... ajunge, ajunge !... Nu ştiu ce-i cu mine, zise el, sufo-cîndu-se şi găsind, în sfîrşit, mîna femeii. Stai aici, nu pleca de lîngă mine ; dă-mi, dă-mi mîna dumitale... Mi se întunecă în faţa ochilor ; mă uit la dumneata ca la soare, zise apoi, smulgîndu-şi parcă cuvintele din inimă şi încremenind de încîritare în timp ce le rostea. Simţea un nod în gît şi era gata-gata să izbucnească în hohote de plîns,
gârmane, se vede ca n-ai avut un om bun lîngă tine. Eşti
singur-singurel. N-ai neamuri ?
N-am pe nimeni, sînt singur... Dar nu-i nimic ! Acum mi-e ai bine... Mi-e bine acum ! spuse Ordînov, parcă în delir. I se narea că odaia se învîrte în jurul lui.
Şi eu am stat mulţi ani fără să văd oameni. Te uiţi aşa
la mine... rosti ea după o pauză.
. Şi... ce vrei să spui ?...
Ochii mei parcă te încălzesc ! Ştii, cînd iubeşti pe cineva...
Eu una, te-am primit în inima mea de la cele dintîi cuvinte pe care le-ai rostit. Dacă o fi să te mai îmbolnăveşti, am să te îngrijesc iarăşi. Dar să nu te îmbolnăveşti, nu. Ai să te faci bine şi-o să trăim ca frate şi soră. Vrei ? Să ştii că e greu să dobîndeşti o soră, dacă nu ţi-a dat Dumnezeu o soră adevărată.
Cine eşti tu ? De unde eşti ? rosti Ordînov cu glasul stins.
— Nu sînt de-aici... dar ce te priveşte asta ? Ştii, cică trăiau odată, într-un codru des, doisprezece fraţi, şi în codrul acela s-a rătăcit o fată frumoasă. Fata a intrat în casa lor şi a făcut rînduială acolo, punîndu-şi toată dragostea în treaba asta. Cînd au venit fraţii, au băgat de seamă că au avut musafir de o zi, pe fată. Au strigat-o şi ea li s-a înfăţişat. I-au spus soră şi au lăsat-o în voia ei, şi le-a fost ca o soră iubitoare la toţi doisprezece. Cunoşti povestea ?
— O cunosc, şopti Ordînov.
— E tare bine să trăieşti ; dumitale îţi place să trăieşti pe lumea asta ?
— Da, da ; să trăieşti o viaţă de om, să trăieşti mult, răspunse Ordînov.
— Nu ştiu, făcu gînditoare Katerina, eu mai că mi-aş dori moartea. E bine să iubeşti viaţa şi să iubeşti oamenii buni, da... Vezi că iar te-ai făcut alb ca varul!
— Da, se-nvîrteşte odaia cu mine...
— Stai să-ţi aduc aşternutul meu şi perna, altă pernă; ţi-aştern aici. Ai să adormi şi ai să mă visezi, şi atunci o să-ţi treacă boala. Bătrîna noastră e beteagă şi ea...
Femeia mai vorbea încă în vreme ce făcea aşternutul şi în răstimpuri se uita zîmbitoare, peste umăr, la Ordînov.
Ce de-a cărţi ai! spuse ea, mişcînd lada din loc.
Se apropie de dînsul, îl apucă cu mîna dreaptă, îl duse la pat, I culcă şi-l înveli cu plapuma.

— Cărţile îl strică pe om, aşa se spune, urmă femeia, clătinînd gînditoare din cap. Iţi place să citeşti cărţi ?
— Da, răspunse Ordînov, fără să ştie dacă a adormit ori nu şi strîngînd mai cu putere mîna Katerinei, ca să se încredinţeze că nu doarme.
— Dumnealui are multe cărţi ; şi ce cărţi ! Zice că sînt sfinte, îmi citeşte mereu din ele. Am să ţi le arăt mai tîrziu; ai să mă lămureşti şi pe mine pe urmă : ce-mi tot citeşte din ele ?

— Am să te lămuresc, şopti Ordînov, fără a-şi lua ochii de la dînsa.
— Iţi place să te rogi ? întrebă tînăra femeie după un răstimp. Ştii ceva ? Mie mi-e teamă mereu, mi-e teamă...
Nu-şi sfîrşi vorba, cu gîndul pierdut undeva. Pînă la urmă Ordînov duse mîna ei la buze.
— De ce-mi săruţi mîna ? (Obrajii i se îmbujorară uşor.) Poftim, sărută-le, adăugă femeia, rîzînd şi întinzîndu-i amîndouă mîinile ; apoi îşi retrase una şi o puse pe fruntea lui înfierbîntată, după care se apucă să-i îndrepte şi să-i netezească părul. Obrajii i se îmbujorau tot mai tare ; în cele din urmă, se aşeză pe podea, lîngă pat, şi îşi lipi obrazul de obrazul lui ; răsuflarea ei caldă şi jilavă îi foşnea pe faţă... Deodată Ordînov simţi cum din ochii ei se revarsă un potop de lacrimi fierbinţi, care cădeau ca plumbul topit pe obrajii lui. Slăbiciunea îl cuprindea tot mai mult; nu mai putea să mişte mîna. In clipa aceea, se auzi o bătaie în uşă şi ţăcăni clanţa. Ordînov mai auzi o clipită cum bătrînul, gazda lui, a intrat în odaia cealaltă. O auzi apoi pe Katerina ridicîndu-se şi luîndu-şi cărţile fără grabă, cîtuşi de puţin tulburată, văzu cum face asupră-i semnul crucii la plecare, şi închise ochii. Deodată, un sărut fierbinte şi lung îi înfiora buzele arse ; era ca şi cum un cuţit i-ar fi străpuns inima. Scoase un ţipăt slab şi îşi pierdu cunoştinţa...
Apoi începu pentru el o viaţă ciudată.
Uneori, în clipele cînd îşi recăpăta puţin de tot cunoştinţa, i se năzărea că e osîndit să trăiască într-un somn lung, nesfîrşit, frămîntat de cumplite şi sterpe nelinişti, de luptă şi de suferinţă, îngrozit, căuta să se împotrivească acestei fatalităţi ce-l apăsa, dar după o zbatere aprigă şi deznădăjduită, o putere necunoscută îl răpunea din nou, şi atunci simţea limpede cum se pierde iar, cum se cască înainte-i o beznă adîncă, de netrecut, şi el se aruncă într-însa cu un strigăt de jale şi de deznădejde. Cîteodată trăia clipe de nemaipomenită, nimicitoare fericire, ca şi atunci cînd puterea

de viaţă irumpe nestăvilită în toată făptura omului, cînd trecutul se limpezeşte, cînd răsună solemn şi vesel clipa luminoasă a prezentului şi apare în vis, ca aievea, viitorul necunoscut ; cînd, ca o rouă dătătoare de viaţă, se strecoară în suflet o speranţă ce nu poate fi cuprinsă în cuvinte ; cînd îţi vine să chiui de bucurie ; cînd ţi se pare că trupul ţi-e neputincios în faţa acestui belşug de simţăminte, că tot firul existenţei se destramă şi cînd, totodată, îţi binecuvântezi Viaţa care se înnoieşte şi se transfigurează. Uneori cădea într-o stare de toropeală şi atunci tot ce i se întîmplase în ultimele zile revenea, permdîndu-i-se prin minte ca un roi răzvrătit şi tulbure ; dar viziunea apărea ciudată şi misterioasă. Alteori, bolnavul uita ce-a fost cu el şi se mira că nu se află în vechea lui locuinţă, la vechea lui gazdă. Se întreba nedumerit de ce bătrînica aceea nu se apropie, aşa cum făcea întotdeauna la ceasul tîrziu al amurgului, de soba ce sta să se stingă inundînd în răstimpuri cu o lumină slabă şi tremurată tot colţul întunecos al odăii, şi, aşteptînd să se stingă focul, nu-şi încălzeşte, ca de obicei, mîinile osoase şi tremurînde la jarul mocnit, boscorodind şi şuşotindu-şi mereu vorbe neînţelese, şi uitîndu-se din[1] cînd în cînd nedumerită Ia dînsul, chiriaşul ciudat, pe care-l socotea zănatic din pricină că stă prea mult aplecat asupra cărţilor. Alteori îşi amintea că se mutase într-o altă locuinţă ; dar cum se făcuse, ce se întîmplase cu el şi de ce se mutase, nu ştia, cu toate că o neîntreruptă şi nestăvilită năzuinţă îi oprea bătăile inimii... Dar încotro năzuia, ce, anume îl chema şi-l chinuia, cine azvîrlise într-însul flacăra asta îngrozitoare care-l înăbuşea şi-i mistuia tot sîngele ? Nu ştia şi nu-şi aducea aminte. Adesea prindea lacom cu mîinile o umbră, adesea auzea foşnetul unor paşi uşori, apropiaţi, lîngă patul lui şi şoapta dulce, ca un viers, a unor vorbe gingaşe şi duioase, rostite de cineva ; pe faţa Iui luneca o răsuflare umedă şi întretăiată, şi atunci toată fiinţa i se înfiora de dragoste ; lacrimi fierbinţi îi ardeau obrajii încinşi şi deodată un sărut lung şi suav îi încleşta buzele ; atunci viaţa Iui se mistuia într-un chin fără sfîrşit; părea că toată existenţa, că lumea întreagă se curmă, încremenind pentru veacuri şi veacuri în jurul lui, şi peste toate se aşternea-noaptea lungă a mileniilor...
Deodată se vedea parcă din nou în anii firavi şi lipsiţi de griji ai îndepărtatei copilării, cu bucuria lor luminoasă, cu fericirea lor nestinsă, cu primele înmuguriri uluitoare, dulci ale vieţii, cu roiurile de duhuri bune ce-şi luau zborul de sub fiecare floare pe care o rupea şi se jucau cu el pe tăpşanul verde dinaintea căsuţei îm-

prejmuite de salcâmi; ele îi zîmbeau din necuprinsul lac de cleştar. pe al cărui ţărm zăbovea ceasuri întregi, ascultînd cum se izbesc malurile unele de altele, sau foşneau în jurul lui din aripi, împre-surînd cu drag micu-i leagăn cu visuri senine şi voioase, atunci cînd maică-sa, aplecîndu-se asupra lui, îl binecuvânta, îl săruta, îngîna încetişor un cîntec de leagăn în nopţile lungi şi fără griji. Apoi i se înfăţişa brusc o făptură care-l tulbura, făcîndu-l să încerce un simţămînt de spaimă peste puterea de închipuire a unui copil ; făptura aceasta picura cea dintîi otravă a durerii şi a lacrimilor în viaţa lui. Simţea vag cum un bătrîn pe care nu-l Cunoaşte ţine în puterea lui anii ce avea să-i trăiască de-aci înainte şi, înfiorat, nu-şi putea lua ochii de la dînsul. Bătrînul acesta îl urmărea cu răutatea lui pretutindeni. Se iţea şi-i făcea semne înşelătoare din cap de după fiecare tufă din crîng, rînjea la el ca să-l necăjească, lua chipul fiecărei păpuşi a copilului, schimono îindu-se şi hohotind de rîs în mîinile lui, ca un spiriduş rău şi urîcios ; asmuţea asupră-i pe colegii săi de şcoală, cei lipsiţi de omenie, sau, aşezîndu-se cu copiii în bancă şi scălîmbăindu-se, se iţea de după fiecare literă a manualului său de gramatică- Apoi, cînd somnul îi închidea ochii, bătrînul cel rău se aşeza la căpătîml său... Mîna bătrînului a alungat roiul duhurilor bune ce-şi

foşneau aripile de aur şi de safir în jurul leagănului, a îndepărtat-o pentru totdeauna de el pe biata maică-sa şi a început să-i înşire în şoaptă, nopţi de-a rîndul, o poveste lungă[1] şi minunată, cu neputinţă de pătruns pentru sufletul lui fraged, dar care-l chinuia şi-l tulbura, sădind în el groaza şi o patimă nefirească la un copil. Dar bătrînul cel rău nu asculta de plînsetele şi rugăminţile lui şi sporovăia într-una. pînă-l aducea într-o stare de toropeală, făcîndu-l să cadă în nesimţire. Apoi copilul se trezea deodată om în toată firea; tiptil şi uşurel trecuseră pe deasupră-i ani şi ani. îşi dădea dintre dată seama de toată starea lui de-acum, înţelegea dintr-o dată ci e un singuratic, străin de lumea întreagă,, părăsit într-un unghci întunecos, printre oameni ciudaţi şi dubioşi de care e mai bine să te păzeşti, printre duşmani, care se tot adună şi îşi şuşotesc pric colţurile odăii lui ferite de lumină, făcînd semne din cap babe; chincite la gura sobei ca să-şi încălzească mîinile bătrîne şi uscate şi arătîndu-li-l pe dînsul. Fîstîcit şi speriat, ar fi vrut să ştie cine sînt oamenii aceştia, ce caută aici, de ce se află el însuşi în odaia asta şi i se părea că a nimerit într-un cuib de răufăcători, unde-ademenise o putere necunoscută şi nu cercetase înainte cine şi *o* fel sînt locatarii şi cine sînt gazdele lui. începea să-l chinuie în
doiala şi, deodată, în noaptea neagră, se pornea iarăşi povestea acsea lungă, înşirată în şoaptă ; o pornea încetişor, că abia se auzea, ca şi cum şi-ar fi spus-o pentru sine, o bătrînă, clătinînd trist capul ei alb-colilie, dinaintea focului ce da să se stingă. Dar îl cuprindea, iarăşi groaza, căci povestea prindea în faţa lui chip şi formă. Vedea cum totul, începînd cu visele lui nedesluşite din copilărie, toate gîndurile şi visele lui, toate prin cîte trecuse el în viaţă, tot ce citise în cărţi, tot ce dispăruse de mult din amintirea lui, totul învia, se rînduia, se închega, răsărea dinainte-i în forme şi chipuri uriaşe, se învîrtea şi roia în juru-i; vedea cum se întindeau dinaintea lui grădini de vrajă, grele de culori, cum se înălţau şi se prăbuşeau sub ochii lui oraşe întregi, cum cimitirele îşi trimiteau la dînsul morţii lor, care se întorceau la viaţă, cum veneau, se năşteau şi dispăreau sub ochii lui neamuri şi popoare, cum, în sfîrşit, se întrupa acum, în jurul patului său de suferinţă, fiecare gînd al lui, fiecare vis neîntrerupt în clipa chiar în care lua naştere ; cum, în sfîrşit, i se închegau în minte nu idei dezlînate, ci lumi întregi, universuri întregi, cum zbura, ca un firicel de praf, prin lumea aceasta infinită, stranie, de necuprins, şi cum toată viaţa aceasta, cu răzvrătita ei neatîrnare, îl sugrumă, îl apasă şi-l urmăreşte cu batjocura ei veşnică, fără sfîrşit; vedea cum se stinge, cum se destramă, prefăcîndu-se în praf şi pulbere, fără să mai poată învia vreodată, în vecii vecilor ; voia să fugă, dar nu exista colţişor în tot universul unde să se poată ascunde. In cele din urmă, într-o clipă de deznădejde, îşi încorda toate puterile, scoase un ţipăt şi se trezi...
Se trezi ud leoarcă, scăldat de o sudoare rece, ca de gheaţă. In jurul lui stăruia o linişte mormîntală ; era în puterea nopţii. I se părea însă mereu că undeva continuă povestea lui minunată, că o voce răguşită deapănă cu adevărat o poveste lungă, lucruri parcă cunoscute lui. Era vorba despre păduri întunecoase, despre tîlhari îndrăzneţi, despre un voinic plin de cutezanţă, poate chiar Stenka Razin, despre nişte edecari beţivi şi veseli, despre o fată frumoasă şi despre Măicuţa Volga. N-o fi cumva un basm, îl aude oare aievea ? Stătu aşa culcat o oră încheiată, cu ochii deschişi, fără a mişca nici un mădular, într-o amorţeală chinuitoare. In cele din urmă, se ridică cu băgare de seamă în capul oaselor şi simţi bucuros puterea ce nu i-o istovise cu totul cumplita boală. Delirul trecuse, începea viaţa adevărată. îşi dete seama că era îmbrăcat la fel ca atunci cînd stătuse de vorbă cu Katerina şi că, prin urmare, nu trecuse multă vreme din dimineaţa aceea cînd tî-

nara femeie a plecat de lingă dînsul. O pornire vie îi străbătu întreg trupul, ca un fior. Dibui cu mîinile pironul înfipt cine ştie pentru ce în partea de sus a paravanului lîngă care se afla patul său, se apucă de el şi, agăţîndu-se de piron, izbuti să-şi salte tot trupul şi să ajungă la crăpătura prin care răzbea în odăiţa lui un firicel de lumină. îşi lipi ochiul de această deschizătură şi, cu răsuflarea tăiată de emoţie, privi în odaia vecină.
Intr-un colţ al încăperii gazdelor se afla un pat, iar în faţa patului — o masă acoperită cu un covor şi încărcată de cărţi voluminoase, bătrîneşti, cu scoarţe groase, semănînd cu cărţile sfinte. In acelaşi colţ atîrna o icoană la fel de veche ca şi cea din odaia lui Ordînov ; dinaintea icoanei ardea candela. în pat şedea lungit bătrînul Murin, bolnav, istovit de suferinţă, cu faţa albă ca varul, acoperit cu o blană. Ţinea pe genunchi o carte deschisă. Pe laviţa de lîngă pat stătea întinsă Katerina ; cuprinsese cu o mînă pieptul bătrînului şi-şi aplecase capul pe umărul lui. Se uita la el cu o privire atentă şi mirată, ca de copil, şi părea să asculte ceea ce-i povestea Murin, stăpînită de o puternică curiozitate, încremenită în aşteptare. în răstimpuri, glasul povestitorului se ridica şi faţa lui lividă prindea parcă viaţă ; îşi încrunta sprîncenele, ochii îi scînteiau şi Katerina pălea de spaimă şi emoţie. Atunci pe chipul bătrînului flutura un fel de zîmbet şi Katerina rîdea încetişor. Uneori în ochii ei răsăreau lacrimi ; atunci bătrînul o mîngîia duios pe cap, ca pe un copil, şi ea îl cuprindea şi mai strîns cu braţu-i dezgolit, alb ca zăpada, şi se lipea şi mai drăgăstoasă de pieptul lui.
Cîteodată, Ordînov îşi zicea că vede totul încă în vis, ba chiar era încredinţat că aşa este ; dar sîngele îi năvălise în cap şi vinele de la tîmple îi zvîcneau dureros, ca nişte corzi întinse. Dădu drumul la piron, se ridică din pat şi, clătinîndu-se, strecurîndu-se ca un lunatic, fără să înţeleagă el însuşi pornirea ce-i învăpăiase sîngele, se apropie de uşa gazdelor şi izbi cu putere în ea ; zăvorul ruginit se desfăcu brusc şi, făcînd un zgomot cumplit, Ordînov se pomeni în dormitorul gazdelor sale. O văzu pe Katerina tresărind speriată, văzu ochii bătrînului scăpărînd de mînie sub sprîncenele împreunate ; era desfigurat Ia faţă. II văzu apoi dibuind zorit cu mîna puşca din perete, fără a-şi lua ochii de la dînsul ; văzu apoi cum sclipi ţeava puştii îndreptată de mîna nesigură, tremurînd de turbare, spre pieptul lui... Răsună împuşcătura, urmată de un ţipăt sălbatic, aproape neomenesc, iar cînd se îm-

prăştie fumul, o privelişte înspăimîntătoare îl făcu pe Ordînov să
Ş70
§e cutremure. Dîrdîind, se aplecă deasupra bătrînului. Murin zăcea întins pe podea ; se zbătea în spasme, cu faţa schimonosită, chinuită, cu bale curgîndu-i printre buzele strîmbate dureros. Ordînov îşi dădu seama că nefericitul avea un groaznic acces de epilepsie, împreună cu Katerina îi sări în ajutor...

III

A fost o noapte de zbucium pentru Ordînov. A doua zi, ieşi dis-de-dimineaţă, cu toate că era slăbit şi nu-l părăsiseră încă frigurile. In curte dădu iar peste rîndaş. De data aceasta, tătarul îşi săltă de departe şapca şi se uită la el plin de curiozitate. Apoi, dezmeticindu-se parcă, puse mîna pe mătură şi-l privi chiorîş pe Ordînov, care se apropia încet.

— Ia spune, n-ai auzit nimic azi-noapte ? îl întrebă Ordînov.

— Ba da, am auzit.

-— Ce fel de om e gazda mea ? Cine e ?

— Dumneata chiriaş, dumneata trebuie ştii ; eu nu ştii nimic. — Ia ascultă, ai de gînd să vorbeşti odată ? ţipă Ordînov,
ieşindu-şi din fire, mînios peste măsură.

— Eu ce vinovat ? Vinovat ala al dumitale ; el speriat chiriaşi. Jos stai care face coşciuge ; el surd, dar auzit tot, nevasta la el surd şi auzit tot. Şi în curtea ailaltă, măcar că departe, tot a auzit, da. Am să mă duc la secţia de poliţie.

— Mă duc şi eu acolo, răspunse Ordînov şi se îndreptă spre
poartă.

— Cum vrei ; dumneata închiriat... Boierule, boierule, stai
puţin !

Ordînov întoarse capul ; tătarul îşi săltă iar, respectuos, şapca.

— Ei?

— Dacă te duci, spun gazdei de la dumneata. — Ei şi ce ?

— Mai bine mută de aici.

— Eşti un prost, făcu Ordînov şi-şi văzu de drum.

•— Boierule, boierule, ia stai! Rîndaşul îşi săltă iar şapca şl rînji. Ascultă, boierule, nu te mînia; de ce goneşti om sărman ? E păcat să goneşti om sărman. Te opreşte Dumnezeu — auzi ?

— Ascultă, ţine asta ! Ei, şi acum spune cine-i omul ăsta ? — Cine e ?

24
371

— Da.

— Spun şi fără bani.

Zicînd acestea, rîndaşul apucă mătura, dădu de vreo două ori cu ea, apoi se opri şi se uită la Ordînov cu băgare de seamă, privindu-l parcă de sus.

— Dumneata boier bun. Dar dacă nu ţii să stai cu om de treabă, cum vrei; eu aşa zic.

Tătarul îi aruncă o privire şi mai grăitoare şi, parcă supărat, puse iar mîna pe mătură. In cele din urmă, făcîndu-se că a isprăvit treaba, se apropie misterios de Ordînov şi, cu un gest foarte expresiv, spuse :

-— Asta e la el! . — Ce ? Cum ?

— N-are mintea întreagă !

— Ce-e ?

— S-a dus ! Da, s-a dus ! repetă el pe un ton şi mai misterios. E beteag. Avut barcaz, barcaz mare, şi încă unul, şi încă unul; mergeau pe Volga; şi eu de pe Volga; a avut şi fabrică, dar a ars şi el nu mai are cap.

— E nebun ?

— Ţţ!... răspune tătarul. Ţţ !... Nu nebun. Om deştept. Citeşte mereu, citit mult carte. Citea, citea mult carte şi spunea şi la alţii adevărul. Venea unul — două ruble, altul — trei ruble, altul — patruzeci de ruble. Care nu vrea dă bani, treaba lui. Se uită în carte, vede şi spune adevărul curat. Banii pe masă, numaidecît pe masă ; fără bani — ţţ !

Aici tătarul, pătrunzînd cu prea mult avînt în intimitatea lui Murin, rîse bucuros.

— Făcea vrăji, ghicea ?

— Hm... făcu rîndaşul, dînd repede din cap de câteva ori. Spune adevăr. Dînsa se roagă, se roagă mult. Pe el îl apucă aşa cîteodată.

Zicînd acestea, tătarul repetă acelaşi gest grăitor.

în clipa aceea cineva îl strigă din curtea vecină, şi curînd după aceea se ivi un om mic de stat, gîrbov, cărunt, îmbrăcat cu un cojoc. Mergea icnind şi împiedicîndu-se, cu ochii în pămînt şi bolborosind ceva în şoaptă. Ai fi putut crede că şi-a ieşit din minţi din pricina bătrîneţii.

— Proprietar, proprietar ! rosti pripit tătarul, apoi, grăbit, făcu un semn din cap lui Ordînov şi, smulgîndu-şi şapca, se repezi la bătrînel, a cărui faţă îi părea cunoscută lui Ordînov ; oricum, îl
372

întîlnise undeva, de curînd. Dîndu-şi, de altminteri, seama că nu e nimic de mirare în asta, părăsi curtea. Rîndaşul i se păru un pungaş şi un şnapan de prima mînă. „Parcă se tocmea cu mine, netrebnicul ! îşi zise tînărul. Ştie Dumnezeu ce-o fi la mijloc aici!"
Rosti aceste cuvinte după ce ajunse în stradă.
Puţin cîte puţin, alte gînduri puseră stăpînire pe dînsul. II urmărea o senzaţie neplăcută ; ziua era închisă şi rece, fulguia. Tînărul simţi că l-a pătruns frigul şi că începe să tremure ; simţea, de asemenea, că pămîntul începe parcă să se clatine sub picioarele lui. Deodată o voce cunoscută, cu un timbru neplăcut de tenor, dulceag şi tremurat, îi dădu bună-dimineaţa.
— Iaroslav Ilici! exclamă Ordînov.
In faţa lui stătea un om vioi, cu obrajii rumeni, de vreo treizeci de ani, de statură potrivită, cu ochii cenuşii, onctuoşi, cu un zîmbet mieros în colţul buzelor, îmbrăcat... aşa cum se purta întotdeauna Iaroslav Ilici; omul acesta îi întinse mîna în chipul cel mai prietenos. Ordînov făcuse cunoştinţă cu Iaroslav Ilici exact cu un an în urmă, cu totul întîmplător, aproape în plină stradă. Cunoştinţa aceasta sa legat foarte lesne nu numai datorită întîmplării, ci şi neobişnuitei înclinări a lui Iaroslav Ilici de a căuta pretutindeni oameni cumsecade şi binecrescuţi, înainte de toate instruiţi, vrednici de înalta societate cel puţin prin talentul şi eleganţa manierelor lor. Cu toate că Iaroslav Ilici avea o voce de tenor grozav de dulceagă, chiar şi în discuţiile cu cei mai buni prieteni, în glasul lui răsuna o neobişnuită seninătate, forţă şi autoritate, ceva cs nu îngăduia nici o zăbavă, ceea ce venea, poate, în urma obişnuinţei.
— Ce vînt te-aduce pe-aici ? strigă Iaroslav Ilici cu o .expresie de sinceră şi mare bucurie pe faţă. -- Locuiesc pe-aproape.
— De mult ? urmă Iaroslav Ilici, subţiindu-şi tot mai mult glasul. Nu ştiam ! Va să zică sîntem vecini! Acum stau şi eu aici. E o lună de cînd m-am întors din gubernia Riazan. Iată c-am pus mîna pe dumneata, vechiul şi preanobilul meu prieten ! Zicînd acestea, Iaroslav Ilici rîse nespus de binevoitor. Sergheev ! strigă el apoi cu multă însufleţire, aşteaptă-mă la Tarasov; fără mine să nu mişte nimeni sacii din loc. Dă-i un brînci rîndaşului de la Olsufiev şi spune-i să se prezinte numaidecît la birou. Vin şi eu peste o oră...
Dînd zorit cuiva această poruncă, preadelicatul Iaroslav **Ilici** îl luă ne Ordînov de braţ şi-l duse la circiuma cea mai apropiată.

— N-o să-mi aflu liniştea pînă nu schimbăm şi noi două vorbe în tihnă după atîta despărţire. Cum îţi mai merg treburile ? adăugă el aproape pios, coborînd tainic glasul. Tot cu ştiinţele ?
— Păi, ca şi mai înainte, răspunse Ordînov, luminat deodată de o idee.
— Foarte frumos, Vasili Mihailovici, foarte frumos ! Zicînd asta, Iaroslav Ilici strînse cu putere mîna lui Ordînov. Dumneata ai să fii o podoabă a societăţii noastre. Să-ţi lumineze Dumnezeu calea pe tărîmul pe care ţi l-ai ales... Doamne, cît mă bucur că te-am întîlnit! De cîte ori îmi aduceam aminte de dumneata, mă întrebam : pe unde oare o mai fi bunul, mărinimosul şi spiritualul nostru Vasili Mihailovici ?
Se instalară într-un separeu. Iaroslav Ilici comandă o gustare, ceru să li se servească votcă şi se uită la Ordînov cît se poate de mişcat.
— De cînd nu te-am mai văzut, am citit mult, începu el cu o voce sfioasă, uşor insinuantă. L-am citit pe Puşkin din scoarţă-n scoarţă...
Ordînov îl privi cu un aer distrat.
— înfăţişează într-un chip de-a dreptul uimitor pasiunile omeneşti ! Dar înainte de toate îngăduie-mi să-ţi fiu recunoscător. Ai făcut atît de mult pentru mine, sugerîndu-mi cu atîta noblеţe un mod just de a gîndi...
— Te rog, te rog !
— Nu, nu, dă-mi voie. îmi place întotdeauna să fiu drept şi sînt mîndru că măcar acest simţămînt n-a amuţit în mine.
— Te rog, eşti nedrept cu dumneata, iar eu, zău...
— Nu, sînt absolut drept, replică Iaroslav Ilici cu o surprinzătoare pornire. Ce sînt eu în comparaţie cu dumneata ? Nu-i aşa ?
— Ah, Doamne !
— Mda... Urmă o pauză.
— Dînd ascultare sfaturilor dumitale, am rupt-o cu mulţi dintre cunoscuţii mei mai vulgari şi m-am mai lustruit un pic, începu iar Iaroslav Ilici cu o voce oarecum sfioasă, dar pătrunzătoare, în timpul liber stau mai mult acasă ; seara citesc cîte-o carte folositoare şi... am o singură dorinţă, Vasili Mihailovici, să fiu de folos societăţii atît cît îmi stă în puteri...
— Eu, Iaroslav Ilici, te-am considerat întotdeauna un om plin de noblеţe.

J Dumneata îmi dai întotdeauna un balsam... nobile tînăr...
Iaroslav Ilici strînse cu căldură mîna lui Ordînov.
Nu bei ? observă el, înăbuşindu-şi uşor emoţia.
Nu pot ; sînt bolnav.
Bolnav ? Zău ? De mult te-ai îmbolnăvit şi cum ? Dacă

n-ai nimic împotrivă, am să-ţi ispun... la ce medic te tratezi ? Dacă-mi îngădui, am să-i spun imediat medicului nostru particular [2]. Am să mă duc chiar eu la dînsul. E un om foarte priceput !
Iaroslav Ilici dădu să-şi ia pălăria.
— Foarte mulţumesc. Nu urmez nici un tratament şi nu-mi plac medicii...
Vai de mine ! Se poate una ca asta ? Dar e un om foarte priceput, urmă Iaroslav Ilici pe un ton de rugă ; deunăzi — dă-mi voie, dragă Vasili Mihailovici — deunăzi vine un prăpădit de lăcătuş : „M-am înţepat la mînă cu unealta mea, zice ; vinde-caţi-mă..." Semion Pafnutici, văzînd că nefericitul e ameninţat de o cangrenă, a hotărît să-i taie mădularul infectat. A făcut asta de faţă cu mine. Dar a făcut-o în aşa fel, cu atîta nob... vreau să zic într-un chip atît de admirabil, încît, dacă am trece peste compasiunea pentru omenirea în suferinţă, ar fi o plăcere să te uiţi numai aşa, de curiozitate. Dar spune-mi unde şi în ce fel te-ai îmbolnăvit ?
— în timp ce mă mutam în noua locuinţă... Abia m-am dat TOS din pat.
— Dar eşti încă foarte bolnav şi nu s-ar fi cuvenit să ieşi. Aşadar, nu mai stai acolo unde stăteai înainte ? Şi ce te-a determinat să te muţi ?
— Gazda mea a plecat din Petersburg.
— Domna Savişna ? Ce vorbeşti ?... O bătrînică atît de cumsecade, atît de nobilă ! Ştii, îi purtam un respect aproape filial. Viaţa asta aproape sfîrşită era străluminată de ceva înălţător din vremurile străbune ; uitîndu-te la dînsa, vedeai parcă întrupîn-du-se măreţele vremuri de altădată... adică poezia trecutului!... încheie Iaroslav Ilici, fîstîcindu-se cu totul şi roşind pînă-n vîrful urechilor.
— Da, era o femeie de treabă.
— Dacă-mi îngădui, te-aş întreba unde te-ai mutat.
— Aici pe-aproape, în casa lui Koşmarov.
— îl cunosc. Impozant bătrîn ! îndrăznesc să spun că sînt aproape prieten bun cu el. Magnifică bătrîneţe !
375
Buzele lui laroslav llici tremurau aproape de duioşie. Mai ceru un păhărel de votcă şi o pipă.
— Ai închiriat direct ?
— Nu, sînt subchiriaş.
— La cine ? Poate-l cunosc şi pe el.
— La Murin, un tîrgoveţ, bătrîn, înalt...
— Murin, Murin ; asta vine în curtea din fund, nu ? Deasupra ăluia care face coşciuge ?
— Da, da, chiar în curtea din fund. — Hm... şi ai linişte acolo ?
— Abia m-am mutat.
— Hm... voiam numai să spun, hm... deşi... dar spune-mi, n-ai observat nimic deosebit ?
— Drept să-ţi spun...
— Adică, sînt încredinţat că ai să stai bine la dînsul dacă o să-ţi convină locuinţa... Nu zic asta de altceva, sînt gata să te previn, dar cunoscîndu-ţi firea... Ce impresie ţi-a făcut tîrgoveţul ăsta bătrîn ?
— Se pare că e foarte rău bolnav.
— Da, e foarte bolnav. Spune-mi, n-ai observat nimic deosebit ? Ai stat de vorbă cu el ?
— Foarte puţin ; e atît de ursuz şi plin de venin...
— Hm... laroslav llici rămase pe gînduri. E un om nefericit ! spuse după o pauză.
— Murin ?
— Da, nefericit şi, în acelaşi timp, un om neînchipuit de ciudat şi interesant. De altminteri, dacă nu te deranjează... Iartă-mă dacă ţi-am atras atenţia asupra acestei chestiuni, dar eram curios...
— într-adevăr, m-ai făcut curios şi pe mine... Aş vrea foarte mult să ştiu cine e. Mai ales că locuim sub acelaşi acoperiş...
— Vezi dumneata, se zice că omul acesta a fost foarte bogat. Făcea negoţ, după cum, poate, ai auzit. Din pricina unor împrejurări nenorocite, a sărăcit; în timpul unei furtuni i s-au sfărîmat cîteva barcazuri cu încărcătură. Fabrica pe care o avea şi pe care o încredinţase, pare-se, spre administrare, unei rude apropiate, la care ţinea mult, a fost lovită şi ea de o calamitate şi a ars ; în pîrjolul acela şi-a găsit moartea şi ruda de care vorbeam. Eşti de acord, cred, că a fost o pierdere îngrozitoare ! Atunci Murin, după cum se spune, a căzut într-o stare de melancolie vrednică de plîns. Se temeau să nu-şi fi pierdut minţile şi, într-adevăr, luîndu-se o dată la ceartă cu un alt negustor, şi el proprietar de barcazuri pe
376
Volg[a] s"[a] manifestat deodată într-un fel atît de bizar şi de sili[1] prinzător, încît toată întîmplarea a fost atribuită unei stări de nebunie, ceea ce înclin să cred şi eu. Am auzit eu însumi o serie de amănunte despre cîteva ciudăţenii de-ale lui ; în sfîrşit, într-o bună zi, s-a întîmplat ceva foarte straniu, aş putea zice fatal, şi care nu are altă explicaţie decît efectul îngrozitor al vicisitudinilor sorţii.
.Ce anume ? întrebă Ordînov.
— Se spune că într-un acces de nebunie ar fi încercat să ucidă pe un tînăr negustor la care mai înainte ţinuse extrem de mult. A rămas atît de uluit cînd şi-a venit în fire, încît era gata să-şi facă seama ; aşa se vorbeşte, cel

puţin. N-aş putea să spun cu precizie ce s-a întîmplat după aceea, se ştie însă că a fost condamnat la cîţiva ani de pocăinţă... Dar ce-i cu dumneata, Vasili Mihailovici ? Nu cumva te obosesc poveştile mele fără haz ?
•— O, nu, vai de mine... Zici că a fost la pocăinţă, dar nu a
fost singur.
— Nu ştiu. Se zice că singur. In orice caz, n-a mai fost amestecat nimeni în afacerea asta. De altfel, n-am aflat ce s-a mai întîmplat după aceea ; ştiu numai...
— Da...
— Ştiu numai, adică nu e vorba de ceva deosebit... vreau doar să spun că dacă găseşti la el ceva curios şi în afara stărilor de lucruri normale, totul se trage numai din nenorocirile care s-au abătut asupră-i una după alta...
—- Da, e atît de evlavios ; un bigot cum rar întîlneşti. . — Nu cred, Vasili Mihailovici; a suferit atîta ! Cred că are inima curată.
— Dar acum şi-a revenit; e în toate minţile.
— Fireşte, fireşte ; pot să garantez şi sînt gata să jur ; e în deplinătatea facultăţilor sale mintale. Doar că, aşa cum pe bună dieptate ai observat în treacăt, e extrem de bizar şi evlavios. Chiar un om cu multă judecată. Vorbeşte cu uşurinţă şi agerime şi cu multă şiretenie. Pe faţa lui se mai văd şi acum urmele vieţii furtunoase de altădată. E un om interesant şi foarte citit.
— Se pare că citeşte numai cărţi sfinte ?
— Da, e un mistic.
— Cum?
— Un mistic. Dar asta să rămînă între noi. Şi mai adaug, tot între noi, că într-o vreme a fost supravegheat îndeaproape. Căci onnul ăsta avea înrîurire teribilă asupra celor care îl frecventau.

— Ce fel anume ?
— N-ai să mă crezi ; vezi dumneata, pe-atunci nu locuia încă în cartierul acesta ; Alexandr Ignatici, cetăţean de onoare al oraşului, om de vază şi respectat de toţi, s-a dus la dînsul din curiozitate, însoţit de un locotenent. Ajungînd acolo, sînt primiţi, şi ciudatul om se apucă să-i cerceteze cu atenţie. Avea obiceiul să se uite atent la faţa omului, dacă voia să-i fie, de folos ; în caz contrar, îi trimitea pe vizitatori acasă şi încă, după cum se spune, într-un chip foarte nepoliticos. Ce doriţi, domnilor ? i-a întrebat el. Uite, să vezi, îi răspunde Alexandr Ignatici : darul pe care-l posezi dumneata poate să ţi-o spună în locul nostru. Atunci, poftiţi cu mine în odaia de alături, zice el. Aici, a ghicit îndată care anume dintre ei avea nevoie de dînsul. Alexandr Ignatici n-a mărturisit niciodată ce s-a întîmplat cu el după aceea, dar a ieşit de acolo alb ca varul la faţă. Acelaşi lucru i s-a întîmplat şi unei doamne din înalta societate : a ieşit şi ea de la Murin albă ca varul, scăldată în lacrimi, năucită de prezicerile şi magia vorbirii lui.
— Ciudat. Dar acum nu se mai îndeletniceşte cu treburi de soiul ăsta, nu-i aşa ?
— I s-a interzis categoric. Au fost cîteva cazuri stranii. Un tînăr cornet, floarea şi nădejdea unei familii din lumea bună, ui-tîndu-se la el, a zîmbit ironic. „De ce rîzi ? I-a întrebat mînios bă-trînul. Peste trei zile ai să zaci uite-aşa !" şi şi-a încrucişat mîinile pe piept, ca la morţi.
-Şi?
— Nu-mi vine să cred, dar se spune că prezicerea s-a împlinit. Are un har, Vasili (Mihailovici... Ai zîmbit ascultîndu-mi povestirea naivă. Ştiu că eşti mult mai instruit decît mine, dar eu, unul, cred într-însul : nu e un şarlatan. Şi Puşkin aminteşte de ceva asemănător în scrierile sale.
— Hm. Nu vreau să te contrazic. Dacă nu mă-nşel, spuneai că nu stă singur.
— Nu ştiu... se pare că stă împreună cu fiică-sa. — Fiica ?
— Da, sau, poate, nevasta ; ştiu doar că stă cu o femeie. Am văzut-o în treacăt şi n-am luat-o în seamă.
— Hm, ciudat...
Tînărul căzu pe gînduri; Iaroslav Uici se lăsă pradă unei duioase contemplaţii. Era mişcat şi de faptul că revăzuse un vechi prieten, şi pentru că povestise cum trebuie un lucru dintre cele

mai interesante. Şedea cu ochii ţintă la Vasili Mihailovici, trăgînd din pipă- Deodată, sări în picioare, agitat.
. A trecut o oră încheiată şi am uitat 1 Dragă Vasili Mihailovici, mulţumesc încă o dată sorţii că mi te-a scos în cale, dar e timpul să plec. îmi îngădui oare să te vizitez în acel lăcaş al ştiinţei unde stai ?
-— Te rog să poftești, am să mă bucur să te văd. Am să te vizitez şi eu cînd o să am timp.
— Să dau oare crezare acestei veşti plăcute ? Iţi voi rămîne foarte, foarte îndatorat ! Nici nu-ţi poţi închipui cîtă bucurie mi-ai făcut!
Ieşiră din locantă. Sergheev se şi grăbi în întîmpinarea lor, anunţîndu-l la repezeală pe Iaroslav Ilici că Vilm Emelianovici binevoieşte să treacă pe-acolo. într-adevăr, în depărtare se arătă o pereche de roibi ageri, înhămaţi la o droşcă uşoară. Deosebit de arătos era lăturaşul, un cal cu totul ieşit din comun. Iaroslav Uici strînse cu putere, ca într-o menghină, mîna celui mai bun dintre prietenii săi, îşi duse mîna la pălărie şi se repezi în întîmpinarea trăsurii ce venea în goană. Se mai întoarse din fugă de vreo două ori şi făcu cu capul un semn de rămas bun

lui Ordînov. Acesta era atît de obosit, simţea o sfîrşeală atît de cumplită în toate mădularele, încît abia îşi mai trăgea picioarele. Cu chiu, cu vai, ajunse acasă. Ii ieşi iar înainte rîndaşul, care urmărise atent toată scena despărţirii lui de Iaroslav Ilici, şi îi făcu încă de departe un semn de chemare. Dar tînărul trecu pe lîngă el fără să se oprească. In uşa locuinţei se izbi zdravăn de o făptură scundă, cu părul cărunt, cu ochii în pămînt. Ieşea de la Murin.

-— Doamne, iartă-mi păcatele ! şopti omuleţul, sărind în **lături** cu sprinteneala unui dop de plută. -- V-am lovit ?

— Nu ; foarte mulţumesc pentru atenţie... O, Doamne, Doamne! Omuleţul cel sfios începu să coboare cu băgare de seamă scara, icnind şi oftînd, şi bolborosind ceva care aducea a povaţă. Era proprietarul casei, de care se speriase atîta portarul. Abia atunci îşi aduse aminte Ordînov că-l văzuse pentru prima oară tot aici, la Murin, cînd se mutase.

îşi dădea seama că este nervos şi tulburat; ştia că fantezia şi sensibilitatea lui sînt extrem de stîrnite şi se hotărî să n-aibă încredere în sine. Puţin cîte puţin, căzu într-o stare de amorţeală. în piept i se cuibări un simţămînt greu, apăsător. îl durea inima, ca o rană vie, şi în suflet i se revărsau lacrimi grele, nesecate.

379

Se lungi iar în patul pe care i-l aşternuse tînăra femeie şi începu să tragă din nou cu urechea. Se puteau deosebi două suflări : una grea, zbuciumată, de om bolnav, alta liniştită, dar inegală, parcă tulburată şi ea, ca şi cînd în amîndouă piepturile inimile ar fi bătut stăpînite de una şi aceeaşi dorinţă, de una şi aceeaşi patimă. Auzea în răstimpuri un foşnet de rochie, tîrşîitul uşor a! paşilor Katerinei, înfundaţi, moi, şi pînă şi fîşîitul acesta stîrnea în inima lui o durere surdă, însă chinuitor de dulce. In sfîrşit, desluşi parcă sughiţuri de plîns, un geamăt răzvrătit şi apoi cuvintele unei rugăciuni. Ştia că stă în genunchi înaintea icoanei, frîngîndu-si mîinile disperată !... Cine era, la urma urmei, femeia aceasta ? Pentru cine se ruga ea ? Ce patimă apăsătoare îi frămînta inima ? De ce suferea şi se chinuia atîta, şi de ce vărsa lacrimi atît de fierbinţi şi deznădăjduite ?...

începu să-şi aducă aminte de ceea ce-i spusese dînsa. Cuvintele ei răsunau încă în urechile lui ca o muzică şi inima lui răspundea învăluită de dragoste cu cîte o lovitură grea şi înfundată la fiecare aducere-aminte, la fiecare vorbă a ei, repetată cu evlavie... Pentru o clipă, îl străfulgera gîndul că văzuse toate acestea în vis. Dar în aceeaşi clipă toată fiinţa lui fu cuprinsă de o dureroasă amorţeală atunci cînd amintirea lăsată de răsuflarea ei fierbinte, de cuvintele, de sărutarea ei îi aprinse iar închipuirea. închise ochii şi se pierdu în uitare. Undeva bătu un orologiu ; se făcuse tîrziu şi se lăsa seara.

Deodată i se păru că tînăra femeie s-a aplecat din nou asupră-i şi că-şi scufundă în ochii lui ochii ei minunaţi, luminoşi, umeziţi de lacrimile scînteietoare ale unei bucurii înalte şi nemărginite, calmi şi limpezi ca necuprinsa boltă de peruzea a cerului, în zăduful amiezii. Faţa ei radia atîta linişte solemnă, zîmbetul ei ascundea făgăduinţa unei fericiri atît de nesfîrşite şi ea însăşi îşi plecase capul pe umărul lui cu atîta compasiune şi cu atîta avînt copilăresc, încît, de bucurie, lăsă să-i scape un geamăt din pieptul lui istovit. Ea voia să-i spună ceva ; îi împărtăşea ceva cu duioşie în glas. Şi iarăşi o muzică tulburătoare îi izbi parcă auzul. Trăgea cu nesaţ aer în piept, încălzit, electrizat de răsuflarea ei apropiată. Cuprins de dor, întinse mîinile, răsuflă adînc şi deschise ochii... Ea stătea dinaintea lui, aplecată deasupra obrazului său, albă la faţă, ca şi cînd s-ar fi speriat de ceva, scăldată în lacrimi, tremurînd toată de tulburare. îi spunea ceva, îl ruga ceva, îm-preunîndu-şi şi frîngîndu-şi mîinile. Avea braţele pe jumătate dezgolite. El o strînse la piept şi o simţi fremătînd toată...

380

Partea a doua

.— Ce este ? ce-i cu tine ? întrebă Ordînov, dezmeticit de-a binelea, strîngînd-o încă în braţele lui puternice şi fierbinţi ; ce-i cu tine, Katerina ? ce-i cu tine, dragostea mea ?

Ea plîngea încetişor, cu ochii în pămînt, ascunzîndu-şi faţa înfierbîntată la pieptul lui. Multă vreme încă nu putu să rostească o vorbă şi tremura din tot trupul, cuprinsă parcă de groază.

— Nu ştiu, nu ştiu, spuse ea în cele din urmă, cu o voce abia auzită, sufocîndu-se şi rostind cu greu cuvintele. Nu-mi aduc aminte nici cum am intrat aici, la tine... Zicînd acestea, se lipi de el şi mai strînş, împinsă de o pornire şi mai adîncă, şi, cuprinsă de un simţămînt nestăvilit, îi săruta spasmodic umărul, mîinile, pieptul ; în sfîrşit, deznădăjduită parcă, îşi acoperi faţa cu palmele, căzu în genunchi şi îşi ascunse capul între genunchii lui. Iar atunci cînd Ordînov, copleşit de un dor nespus, o ridică nerăbdător şi o aşează lîngă dînsul, faţa ei ardea de ruşine ca o pălălaie, ochii plîngeau, cerînd îndurare şi zîmbetul chinuit din colţul buzelor se străduia din răsputeri să înăbuşe forţa nestăvilită a senzaţiei aceleia noi care o copleşea. Acum era parcă iarăşi speriată de ceva, căuta să-l respingă, bănuitoare, cu mîna, abia de-i arunca cîte-o privire pe furiş şi, cu capul lăsat în pămînt, răspundea la întrebările lui precipitate cu şoapte speriate.

— Poate că ai visat urît, spuse Ordînov, poate că ai avut năluciri, nu-i aşa ? Nu cumva te-a speriat *el* ?... Aiurează, nu mai e în toate minţile... Poate a vorbit ceva care nu era pentru urechile tale ?... Ai auzit ceva, da ?

— Nu, n-am dormit, răspunse Katerina, stăpînindu-şi anevoie tulburarea. Nici nu-mi era somn. *El* tăcea într-unaşi numai o dată m-a chemat. M-am dus lîngă dînsul, l-am strigat, i-am vorbit ; m-a cuprins spaima, pentru că nu se trezea şi nu mă auzea. E bolnav rău de tot, Dumnezeu să-l ajute ! Atunci mi-am simţit inima sfîşiată de un dor amar ! M-am tot rugat, m-am tot rugat Şi uite că m-a apucat, aşa...

— Ei, haide, Katerina, ajunge. Ajunge, sufletul meu ! Asta e din pricină că te-ai speriat ieri...

381

— Nu, ieri nu m-am speriat i...
— Ţi se mai întîmplă ?
— Da, mi se întîmplă. începu să tremure toată şi se lipi de el, ca un copil speriat. Vezi, zise ea printre sughiţurile de plîns, n-am venit la tine aşa, degeaba, n-am venit degeaba ; îmi era tare greu singură, urmă Katerina, strîngîndu-i mîinile cu recunoştinţă. Haide, ajunge, nu mai vărsa lacrimi pentru amarul altora ! Ţi-ne-ţi-le pentru zile negre, cînd o să-ţi vină greu, că eşti singur şi n-o să ai pe nimeni lîngă tine !... Ia spune-mi, ai avut vreo iubită ?
— Nu... înaintea ta n-am cunoscut nici una...
— înaintea mea... tu mă socoti iubita ta ?
Se uită deodată la el mirată parcă şi vru sâ-i spună ceva, dar . nu rosti nici o vorbă şi îşi plecă iarăşi ochii în pămînt. Puţin cîte puţin, faţa i se coloră din nou, îmbujorîndu-se ; printre lacrimile nemistuite încă, uitate printre gene, ochii îi străluciră cu putere şi se vedea că pe buzele ei stăruie o întrebare. Se uită de vreo două ori la el cu o privire şireată şi ruşinată totodată, apoi, deodată, îşi lăsă iarăşi ochii în pămînt.
— Nu, nu se poate să fiu eu întîia ta iubită, zise ea ; nu, nu, repetă apoi, clătinînd din cap îngîndurată, în vreme ce pe faţa ei se furişă iarăşi, încetişor, un zîmbet. Nu, zise, izbucnind în cele din urmă în rîs, nu mî-e dat mie, scumpule, să-ţi fiu iubită.
Zicînd acestea, se uită la dînsul ; dar pe faţa ei se oglindi din- : tr-o dată atîta mîhnire, atita tristeţe cumplită îi încătuşa deodată • toate trăsăturile, atît de neaşteptat izbucni din rărunchi, din : inimă, deznădejdea ei, încît Ordînov se pomeni cuprins de un simtămînt neînţeles şi amarnic de milă faţă de o durere necunoscută Iui şi se uită la ea cu o expresie neînchipuit de tristă.
— Ascultă-mă ce vreau să-ţi spun, zise Katerina cu o voce care-i străpungea inima, strîngîndu-i mîinile într-ale sale şi silin-du-se să-şi înăbuşe sughiţurile de plîns. Ascultă-mă bine, ascul- j tă-mă, bucuria ochilor mei ! Struneşte-ţi inima şi nu mă iubi aşa cum mă iubeşti acum. O să-ţi fie mai uşor, inima o să-ţi fie mai uşoară şi mai voioasă, şi aşa ai să te păzeşti de un duşman cumplit
şi ai să dobîndeşti o soră dragă. O să vin la tine dacă ai să vrei, o să fiu bună cu tine şi nici n-o să mă ruşinez că te-am cunoscut. Am stat doar cu tine două zile, cît timp ai zăcut doborît de boala aceea cumplită ! Recunoaşte-ţi sora ! Nu degeaba ne-am înfrăţit noi doi, nu degeaba m-am rugat cu lacrimi în ochi pentru tine Maicii Domnului ! Alta ca mine n-ai să găseşti ! O lume întreaga. de vei umbla, n-ai să găseşti altă iubită ca mine, dacă inima ta îşi

doreşte o iubită. O să te îndrăgesc din toată inima şi o să te iubesc - totdeauna ca şi acum, o să te iubesc pentru că ai sufletul curat luminos, în care se poate citi totul ; pentru că din clipa cînd te-am văzut întîia oară, mi-am dat seama că eşti oaspetele casei mele, un oaspete dorit şi nu în zadar ai venit aici la noi; o să te iubesc pentru că atunci cînd te uiţi la: mine, ochii tăi revarsă iubire şi răsfrîng inima ta, şi oînd încep să vorbească, eu aflu numaidecît toate simţămintele tale, şi de-aceea vreau să-mi închin viaţa şi libertatea iubirii tale, pentru că e dulce să fii şi roabă aceluia a cărui inimă ţi-e dragă... dar vezi că viaţa mea nu-i a mea, cj a altcuiva, şi libertatea mi-e încătuşată ! Primeşte-mă ca soră şi fii fratele meu, primeşte-mă în inima ta cînd mă va cuprinde iar aleanul şi cumplita sfîrşeală ; dar fă aşa ca să nu-mi fie ruşine să vin la tine şi să rămîn cu tine, ca acum, noaptea întreagă. Au-zitu-m-ai ? Ţi-ai deschis inima pentru mine ? Oare ai priceput ce ţi-am spus ?... Vru să mai spună ceva, se uită la el, îi puse mîna pe umăr şi, în sfîrşit, căzu neputincioasă la pieptul lui. Glasul i se pierdu într-un hohot spasmodic de plîns, pieptul i se zbătea cumplit şi faţa i se aprinse ca geana înserării.
— Viaţa mea ! şopti Ordînov, cu ochii înceţoşaţi şi răsuflarea tăiată. Bucuria inimii mele ! spuse în neştire, fără să-şi dea seama ce cuvinte rosteşte, fără a se înţelege pe sine însuşi, tremurînd de teamă să nu destrame cu un singur suflu vraja, să nu sfarme tot ceea ce se petrecea cu el acum şi i se părea mai curînd vis decît realitate, într-atît se înnegurase totul dinaintea lui ! Nu ştiu cine eşti şi nu te înţeleg, nu-mi amintesc ce mi-ai spus adineauri, mintea mi se întunecă şi-mi simt inima pierită, stăpîna mea !...
Aici glasul i se frînse iarăşi de emoţie. Katerina se lipea tot mai strîns, tot mai caldă, mai fierbinte de dînsul. Fără a se mai stă-pîni, tînărul se ridică, zdrobit, apoi, istovit de extaz, căzu în genunchi. Din pieptul lui răzbiră, în sfîrşit, spasmodic şi dureros, hohote de plîns şi glasul, venind de-a dreptul din inimă, tremură ca o strună, pradă văpăilor, într-o beatitudine necunoscută încă lui.
— Cine eşti, cine eşti tu, scumpa mea ? De unde vii, draga mea dragă ? întrebă el silindu-se să-şi înăbuşe sughiţurile de plîns. Din ce tării ai coborît pe cerul meu ? Trăiesc parcă un vis ; nu pot să cred în tine. Nu mă mustra... lasă-mă să vorbesc, lasă-mă să-ţi spun tot, tot!... De mult voiam să vorbesc... Cine eşti, cine eşti tu, bucuria vieţii mele ?... Cum ai descoperit inima mea ? Spune-mi, de mult eşti tu surioara mea ?... Spune-mi tot despre tine, spune-mi unde ai fost pînă acum, spune-mi cum se chema locul unde

ai stat, ce ai îndrăgit acolo mai întîi, care-ţi erau bucuriile şj care-ţi erau dorurile ?... Era oare cald aerul acolo şi cerul era curat ?... Pe cine ai îndrăgit mai înainte, cine te-a iubit, după cine a tînjit pentru întîia oară sufletul tău ?... Ai avut o măicuţă care să te crească de copilă, ori, ca şi mine, ţi-ai deschis singură ochii în faţa vieţii ? Spune-mi, întotdeauna ai fost aşa ? Ce vise te-avj legănat, ce gînduri ai împletit, ce ţi s-a împlinit şi ce nu ţi s-a împlinit — să-mi spui tot... După cine a tînjit întîia oară inima ta de fecioară şi cui ai dăruit-o ? Spune-mi ce să-ţi dau pentru ea, ce să dau pentru făptura ta ?... Spune-mi, scumpa mea, lumina mea, surioara mea, spune-mi cum

aş putea să dobîndesc inima ta ?...
Aici glasul i se curmă şi Ordînov îşi plecă încet fruntea. Dar cînd îşi ridică ochii, o groază mută îi îngheţă toată fiinţa şi părul i se făcu măciucă pe cap.
Katerina stătea în faţa lui albă ca varul. Privea nemişcată, într-aiuri, buzele i se învineţiseră ca la o moartă şi ochii îi erau învăluiţi de un chin nespus. Se sculă încet, făcu doi paşi şi, scoţînd un ţipăt sfîşietor, se prăbuşi dinaintea icoanei... Din pieptul ei izbucniră cuvinte repezi, fără legătură. Căzu în nesimţire. Zguduit de groază, Ordînov o ridică şi o duse la patul său ; rămase aplecat asupră-i, pierdut. După cîteva clipe femeia deschise ochii, se ridică în capul oaselor, aruncă o privire prin încăpere şi luă mîna tînărului. îl iatrase spre dînsa, silindu-se să şoptească ceva cu buzele încă livide, dar glasul nu-i dădea ascultare. In cele din urmă, izbucni într-o ploaie de lacrimi ; picăturile fierbinţi frigeau mîna rece a lui Ordînov.
— Mi-e greu, mi-e greu acum, se apropie ceasul meu cel de pe urmă ! vorbi ea în sfîrşit, chinuită de o tristeţe fără leac.
Se strădui să mai spună ceva, dar limba înţepenită nu putea să mai rostească nici un cuvînt. Se uita deznădăjduită la Ordînov. care n-o înţelegea. Tînărul se aplecă mai aproape de ea, numai ochi şi urechi... In sfîrşit, o auzi şoptind desluşit :
— Sînt deocheată. Boala de care sufăr mi se trage din farmece. M-au nenorocit!
Ordînov ridică fruntea şi o privi sălbatic, uluit. îl fulgeră un gînd hidos. Katerina îi văzu faţa spasmodic şi dureros schimonosită.
— Da ! M-au deocheat, urmă ea, m-a fermecat un om rău, *el* mi-a fost piază-rea !... I-am vîndut sufletul... De ce, de ce ai pomenit de măicuţa ? De ce trebuia să mă chinuieşti ? Domnul Dumnezeu să te judece !...

Apoi izbucni în plîns ; inima lui Ordînov se zbătea copleşită de un alean de moarte.
Mi-a spus, şopti ea cu un glas stăpînit şi tainic, că atunci
cînd o să moară, o să vină după sufletul meu cel încărcat de păcate... Sînt a lui, i-am vîndut sufletul... M-a chinuit, mi-a citit din cărţi--- Uite, uite cartea lui ! Asta-i cartea lui. Zice că am săvîrşit un păcat de moarte... Uite, uite...
Şi îi arătă o carte ; Ordînov nici nu băgase de seamă de unde a luat-o. Era scrisă toată de mînă, ca vechile cărţi ale rascolnicilor pe care avusese prilejul să le vadă înainte. Acum însă nu avea putere s-o răsfoiască şi să-şi concentreze atenţia asupra slovelor. Cartea îi căzu din mîini. O cuprinse blînd pe Katerina, silindu-se s-o facă să-şi recapete judecata.
— Ei, haide, ajunge ! zise el ; te-au înspăimîntat ; acum sînt eu lîngă tine ; odihneşte-te alături de mine, scumpa mea, dragostea mea, lumina ochilor mei!
— Tu nu ştii nimic, nimic ! răspunse tînăra femeie, strîngîn-du-i cu putere mîinile. Aşa sînt eu întotdeauna !... Mi-e teamă, într-una mi-e teamă... Haide, nu mă mai chinui!...
După cîteva clipe, trăgîndu-şi puţin răsuflarea, urmă :
— Cînd mi-e teamă, mă duc la el. Cîteodată mă vrăjeşte cu vorbele lui, alteori ia cartea cea mai mare şi-mi citeşte. Ce lucruri cumplite, înspăimîntătoare ! Nu ştiu ce anume şi nu înţeleg fiecare cuvînt, dar mă cuprinde spaima şi cînd îi ascult glasul, parcă n-ar vorbi el, ci altcineva — cineva rău, pe care nu-l poţi îm-blînzi şi nu-l poţi îndupleca cu nimic. Mi se strînge inima şi parcă-mi trece un fier ars prin ea... Mi-e mai greu decît atunci cînd m-a cuprins dorul amar !
-— Nu te mai duce la el! De ce te duci la dînsul ? zise Ordînov, abia dîndu-şi seama de ceea ce spune.
— Dar pentru ce am venit la tine ? Dacă mă-ntrebi, n-aş şti să-ţi spun... El îmi zice mereu : roagă-te, roagă-te ! Uneori mă scol în puterea nopţii şi mă rog mult, ceasuri în şir ; adesea mă doboară somnul, dar tresar speriată şi atunci mi se pare că în jurul meu se adună nori negri prevestitori de furtună, că o să fie rău de mine, c-au să mă sfîşie şi-au să mă rupă în bucăţi oamenii râi, că n-am să pot îndupleca sfinţii din ceruri şi că n-au să mă scape de nenorocirea cumplită care mă pîndeşte. Mi se rupe inima, tot trupul parcă ar vrea să mi se desfacă în bucăţi de atîtea lacrimi... Atunci iar mă rog, şi mă tot rog pînă o văd pe Maica preacurată privindu-mă din icoană mai cu drag. Mă ridic apoi şi mă

duc să mă culc, frîntă, zdrobită toată ; cîteodată adorm pe podea, în genunchi, dinaintea icoanei. Atunci se trezeşte uneori şi el, mă cheamă la dînsul, mă mîngîie şi-mi spune vorbe liniştitoare şj mi se face sufletul mai uşor ; şi orice nenorocire ar veni, lîngă e] nu mai mi-e teamă. Are putere ! Cuvîntul lui atîrnă greu !
— Dar ce nenorocire, ce nenorocire s-a abătut asupra ta ? Or-dînov îşi frîngea mîinile deznădăjduit.
Katerina păli îngrozitor. Se uita la el ca o osîndită la moarte, care nu mai nădăjduieşte îndurare.
— Asupra mea ?... Sînt o fiică blestemată, o ucigaşă; m-a ajuns blestemul părintesc ! Mi-am nenorocit mama !...
Ordînov o cuprinse în braţe fără să spună o vorbă. Ea se lipi fremătînd de dînsul. O simţea tremurînd toată şi părea că sufletul i se desparte de trup.
— Am băgat-o în pămînt, urmă femeia, tulburată de aduce-rile-aminte, copleşită de nălucirile trecutului. Voiam de mult să vorbesc, dar el îmi poruncea mereu să tac, rugîndu-mă, mustrîn-du-mă şi mîniindu-se, ba uneori îmi

stîrnea singur aleanul, ca un duşman înrăit. Dar pe mine mă tot bat gîndurile, ca şi în noaptea asta... Ascultă, ascultă ! A fost demult, tare demult, că nici nu-mi mai aduc aminte cînd, dar parc-a fost ieri, parc-am avut ieri un vis care mi-a supt inima toată noaptea. Aleanul îndoieşte vremea. Şezi, şezi colea lîngă mine ; am să-ţi spun tot amarul meu ; să se abată asupră-mi blestemul mamei mele... Iţi încredinţez povestea vieţii mele...
Ordînov vru s-o oprească, dar ea îşi împreună mîinile, rugîn-du-l în numele dragostei lui să-i dea ascultare, apoi începu iar să vorbească, şi mai tulburată încă. Vorbea parcă în neştire şi din cuvintele ei răzbea furtuna ce-i zbuciuma sufletul; dar Ordînov înţelegea totul, pentru că viaţa ei era acum şi viaţa lui, durerea ei era şi durerea lui, pentru că duşmanul lui stătea acum aievea în faţa lui, întrupîndu-se şi crescînd dinainte-i din fiece cuvînt rostit de ea, apăsîndu-i parcă cu putere neistovită inima şi bătîndu-şi joc de mînia lui. Sîngele îi clocotea în vine, potopindu-i inima şi în-cîlcindu-i gîndurile. Bătrînul cel rău din vis (Ordînov credea în asta) stătea aievea înaintea lui.
— Era o noapte ca acum, începu Katerina, dar mai cumplită, şi vîntul hăuia prin pădurea noastră aşa cum nu mi-a mai fost dat nicicînd să aud... poate pentru că în noaptea aceea începuse pierzania mea ! Sub fereastra noastră furtuna doborîse un stejar; venea pe la noi un bătrîn cu părul alb, un om sărman, care spunea
-
- fine minte stejarul acela încă de copil şi că pe-atunci fusese t aŞ[a ca n noa]P[tea cm]d l-a doborît vîntul... In aceeaşi noapte ţjQ minte ca acum — furtuna a sfărîmat barcazurile tatei de
fluviu şi el, cu toate că se simţea rău, s-a dus la locul nenorocirii de îndată ce au sosit în fugă pescarii la noi, la cherhana. Am rămas singure, măicuţa şi cu mine ; eu moţăiam, ea era mîh-nită şi plîngea amar, nu ştiu de ce... ba da, ştiu de ce ! Fusese bolnavă, era albă la faţă şi îmi tot spunea să-i pregătesc giulgiul... peodată, pe la miezul nopţii, am auzit o bătaie în poartă ; am sărit în sus şi sîngele mi-a năvălit în inimă; măicuţa a scos un ţipăt... [n]u m-am uitat la dînsa, mi-era teamă ; am luat felinarul şi m-am dus să degfchid eu poarta... Era *el*! Mi s-a făcut frică, pentru că întotdeauna mi-era teamă cînd venea el, încă de mică, de cînd mă ţin aducerile-aminte ! Pe-atunci nu-i albise încă părul; avea barba neagră ca smoala, ochii îi ardeau în cap ca doi tăciuni şi nu mă privise niciodată pînă atunci cu blîndeţe. M-a întrebat: „Acasă-i mama ?" Inchizînd portiţa, i-am spus : „Tata nu-i acasă". A zis : „Ştiu" şi s-a uitat o dată la mine... pentru întîia oară se uita aşa. Am pornit-o ; el stătea locului. „De ce nu vii ?" „Stau şi mă gîn-desc." Cînd să intrăm înăuntru, zice : „De ce-ai spus că tata **nu-i** acasă, cînd eu te-am întrebat dacă-i mama acasă ?" Nu i-am răspuns... Măicuţa, mai mult moartă decît vie, s-a repezit la el... dar el abia s-a uitat la dînsa ; am văzut tot. Era loarcă de apă, din cap pînă-n picioare, rebegit de frig : l-a gonit furtuna douăzeci de verste; nici măicuţa, nici eu nu ştiam de unde vine şi pe unde umblă; nu-l mai văzusem de nouă săptămîni... Şi-a aruncat căciula, şi-a scos mănuşile şi fără să se închine nici la icoane, nici la gazde, s-a aşezat la gura sobei...
Katerina îşi trecu palma peste faţă, ca şi cînd ar fi apăsat-o ceva, dar după o clipă ridică iarăşi capul şi urmă :
— A început să vorbească cu mama pe tătăreşte. Mama ştia, dar eu nu pricepeam nici o iotă. Altă dată cînd venea, îmi spuneau să ies ; de rîndul ăsta mama n-a cutezat să spună o vorbă copilei sale. Necuratul mi-a cumpărat sufletul. Mă uitam la măicuţa minunîndu-mă eu însămi. Băgăm de seamă că se tot uită la mine, că vorbea despre mine ; mama a început să plîngă. Deodată îl văd că pune mîna pe cuţit. Nu era întîia oară că punea mîna pe cuţit de faţă cu mine cînd stătea de vorbă cu mama. M-am ridicat şi l-am apucat de curea, vrînd să-i smulg din mînă cuţitul blestemat. A scrîşnit din dinţi, a urlat o dată, şi a dat să mă îm-brîncească; m-a izbit în piept, dar nu m-a îmbrîncit. Credeam că
25
387
386
arn să mor pe loc ; ochii mi s-au înceţoşat şi am căzut, dar n-arn scos un ţipăt. Cînd mă uit, îl văd că-şi smuceşte cureaua, îşi suflecă mîneca de la mîna cu care m-a lovit, scoate cuţitul şi mi-] întinde : „Na, taie-o, veseleşte-te ; m-ai mîniat rău şi eu sînt un om mîndru, dar am să mă închin dinainte-ţi pînă la pămînt". Am pus cuţitul deoparte : clocotea sîngele în mine; m-am uitat la dînsul şi-mi aduc aminte că am surîs, cu buzele strîns lipite, şi m-am uitat drept în ochii trişti ai mamei mele ; a fost o căutătură cumplită, iar pe buze îmi stăruia acelaşi zîmbet neruşinat; mama şedea albă la faţă, mai mult moartă decît vie...
Ordînov asculta cu atenţia încordată povestirea aceasta dezlî-nată ; puţin cîte puţin însă, tulburarea Katerinei se potoli; acuni vorbea mai liniştit ; biata femeie se lăsase pradă aducerilor-aminte. care-i risipiră pe tot întinsul mării lor nemărginite aleanul.
— Şi-a luat căciula fără să rostească un cuvînt de bun rămas. Am luat şi eu felinarul ca să-l petrec, în locul mamei mele, care, deşi era bolnavă, voia să-l conducă. Am ajuns amîndoi la poartă : i-am deschis portiţa fără să scot o vorbă, după ce am alungat cîinii. Deodată îl văd că-şi scoate căciula şi se ploconeşte dinaintea mea. îl văd pe urmă că vîră mîna în sîn, scoate un sipeţel roşu de safian şi-i dă la o parte zăvorelul ; mă uit şi zăresc înăuntru mărgăritare ; erau pentru mine. „Am, zice, la marginea oraşului, o ibovnică şi ei i le duceam, dar n-am mai ajuns la dînsa ; ia-le. frumoaso, să-ţi dezmierzi frumuseţea cu ele ; calcă-le în picioare dacă aşa ţi-i voia, dar ia-le". Le-am luat, dar să le calc în picioare nu mă înduram ; nici prea multă cinstire nu voiam să-i arăt, dar le-am luat, ca o năpîrcă, şi n-am scos o vorbă. M-am întors şi le-am pus pe masă dinaintea mamei mele, căci pentru asta le şi primisem. Măicuţa a rămas o vreme mută, albă ca varul la faţă, ca şi cînd i-ar fi fost teamă să vorbească cu mine.

„Ce-i asta. Katia ?" „Ţi le-a adus negustorul matale, atîta ştiu", i-am răspuns eu. Mă uit şi văd că i-au dat lacrimile şi i s-a tăiat răsuflarea. „Nu mie, Katia ; nu mie, răutate ce eşti, nu mie". îmi aduc aminte cu cîtă amărăciune a spus maică-mea asta, de parcă şi-ar fi vărsat tot amarul din suflet. Mi-am ridicat ochii şi voiam să cad la picioarele ei, cînd deodată mi-a şoptit ucigă-l-crucea : „Atuncea, dacă nu dumitale, înseamnă că i le-a adus Iui tătuca ; am să i le dau lui cînd s-o întoarce şi am să-i spun că au fost pe la noi nişte neguţători, care şi-au uitat marfa aici..." Şi o văd cum o podidesc lacrimile... „Las" că-i spun eu ce fel de neguţători au fost şi ce fel de marfă căutau... Las că-i spun eu a cui fiică eşti tu, nelegiuite !

acuma tu nu mai eşti copilul meu, năpîrcă! Blestemată să fii 1"

Eu tăceam şi lacrimile îmi şiroiau pe obraz... Ah ! Eram toată a un sloi de gheaţă... M-am dus la mine în odaie şi am ascultat noaptea întreagă vuietul furtunii, şi în vuietul ei mi-am adunat gîndurile.

Au trecut cinci zile. In seara celei de-a cincea zile, vine tătuca, încruntat şi mînios ; avea o vătămătură de pe drum. Cînd mă uit, văd că-i e mîna legată şi mi-am închipuit că i-a ieşit în cale vrăjmaşul lui şi l-a vătămat. Ştiam şi cine era vrăjmaşul, toate le ştiam. N-a schimbat o vorbă cu măicuţa, nici de mine n-a întrebat; şi-a ehemat toţi oamenii, a dat poruncă să oprească lucrul la cherhana şi să păzească de rele casa. In clipa aceea a simţit inima mea că în casa noastră ceva nu-i a bine. Am stat noi aşa, în aşteptare, mult, pînă-n puterea nopţii ; era o noapte tot aşa furtunoasă, viscolită, şi mi s-a încuibat neliniştea în suflet. Am deschis fereastra ; faţa îmi dogorea toată, ochii îmi lăcrimau, mă ardea la inimă. Parcă mă mistuia un foc şi îmi venea să ies afară şi să merg în neştire, pînă la capătul lumii, acolo unde se înfiripă trăsnetele şi furtuna. Pieptul mi se zbătea cumplit... cînd, deodată, tîrziu de tot — poate aţipisem, sau poate că o negură mi-a învăluit sufletul şi mi-a tulburat judecata — aud o bătaie în fereastră : „Deschide !" Cînd mă uit, văd un om căţărat pe o frînghie în dreptul ferestrei. L-am recunoscut numaidecît pe musafir, am deschis fereastra şi l-am lăsat să intre în odaia mea. Era *el*! Fără să-şi scoată căciula, s-a aşezat pe laviţă, răsuflînd anevoie, de parcă ar fi fost hăituit. M-am proptit într-un cotlon şi numai eu ştiu cum mi-a fugit tot sîngele din obraz. „Acasă-i taică-tu ?" „Acasă". „Şi maică-ta ?" „Şi mama-i acasă". „Taci ! Auzi ?" „Aud". „Ce ?" „Aud un şuierat sub fereastră". „Şi-acuma, vrei, frumoaso, să-mi pierzi capul, să-l strigi pe tătuca, să mă nenoroceşti ? N-am să-ţi ies din voie ; uite frînghia, leagă-mă, dacă inima îţi porunceşte să speli obida pe care ţi-am făcut-o". Nu i-am răspuns. „Ei, ce zici ? Vorbeşte, bucuria vieţii mele !" „Ce vrei ?" „Trebuie să mă feresc de vrăjmaşul meu, să-mi iau rămas bun omeneşte de la iubita cea veche şi să mă închin dinaintea celei noi, tînără ca tine, frumoaso..." Am rîs ; nici eu nu ştiu cum de m-a ajuns la inimă vorba lui spurcată. »Lasă-mă, frumoaso, să cobor, să-mi descarc inima, să mă închin stăpînilor casei". Tremuram toată, îmi clănţăneau dinţii în gură Si inima mi-era ca fierul înroşit în foc. M-am dus de i-am deschis ᵘŞa şi l-am lăsat să intre înăuntru ; numai în prag am rostit ane-

voie : „Na, ia-ţi înapoi boabele astea şi să nu-mi mai faci daruri niciodată", şi i-am azvîrlit în urmă sipeţelul acela.

Katerina se opri să-şi mai tragă răsuflarea ; aci tresărea, tre-murînd ca o frunză şi se făcea albă la faţă, aci îi năvălea tot sîn-gele în obraji. Acum, cînd contenise de vorbit, obrajii îi ardeau ca focul, ochii scînteiau printre lacrimi, şi răsuflarea grea, neregulată îi răscolea pieptul. Deodată păli iar şi glasul, tulburat şi trist, tremură şi se frînse.

— Am rămas singură atunci şi parcă m-a prins furtuna în vîr-tejul ei. Deodată aud ţipete, aud oamenii alergînd prin curte, îi aud strigînd : „Arde cherhanaua". Stăteam cu sufletul la gură ; toţi fugiseră afară, nu rămăseserăm în casă decît eu şi cu măicuţa. Ştiam că îşi ia rămas bun de la viaţă, că de trei zile zace pe patul de moarte, ştiam, nemernica de mine !... Deodată aud un ţipăt sub odaia mea, un ţipăt slab ca al unui prunc speriat în somn. Pe urmă s-a făcut linişte. Am stins luminarea şi simţind fiori de gheaţă în tot trupul, mi-am acoperit faţa cu mîinile ; nu mai îndrăzneam să mă uit în jurul meu. Un ţipăt răsună chiar în preajma mea, oamenii veneau fuga dinspre cherhana. Am scos capul pe fereastră şi am văzut cum îl duceau pe tata mort; şi i-am auzit vorbind între ei : „A alunecat şi a căzut de pe scară în cazanul încins ; să ştii că necuratul l-a împins acolo". M[j]am trîntit pe pat; încremenisem în aşteptare, fără să ştiu nici eu ce anume şi pe cine aşteptam ; ştiu doar atît: că mi-era greu pe suflet în clipele acelea. Nu mai ţin minte cît am aşteptat; îmi amintesc că deodată am început să mă legăn toată, capul mi se făcuse greu, ochii mă usturau din pricina fumului ; mă bucuram că mi-i moartea aproape ! Cînd, iată, simt că mă ridică cineva de umeri. Mă uit cît îmi îngăduie vederile : era *el*, pîrlit tot, cu caftanul fierbinte, fumegînd.

„Am venit să te iau, frumoaso ; scapă-mă de primejdie, aşa cum adineauri m-ai împins în iad, căci din pricina ta mi-am pierdut sufletul. N-o să aflu iertare prin nici o rugăciune pentru noaptea asta blestemată. Poate numai dacă ne-om ruga laolaltă !" Rîdea, nemernicul! „Arată-mi, zice, cum să ies de aici ca să nu mă vadă nimeni!" L-am luat de mînă şi l-am tras după mine. Am străbătut coridorul — aveam cheile la mine — am deschis uşa magaziei şi i-am arătat fereastra. Fereastra aceea dădea în grădină. M-a strîns şi m-a ridicat în braţele lui puternice şi a sărit cu mine pe fereastră. Am luat-o la fugă, ţinîndu-ne de mînă ; am fugit mult, pîn-am ajuns în pădurea deasă şi întunecoasă. A tras cu urechea : „S-au luat după noi, Katia ! S-au luat după noi, frumoaso, dar nu

încă vremea să ne lăsăm doborîţi! Sărută-mă, frumoaso, pentru noastră, pentru fericirea veşnică !" „Dar de ce ţi-s mîi-
rliag
nile pline de sînge ?" „Zici că mi-s mîinile pline de sînge, iubito ? Am înjunghiat dulăii, că prea lătrau la oaspetele picat în puterea nopţii- Haidem !" Am luat-o iarăşi la fugă ; cînd ne uităm, zărim calul lui tătuca pe potecă ; rupsese căpăstrul şi fugise afară din grajd; se vede că navea chef să ardă de viu ! „Vino cu mine, Katia! Dumnezeul nostru ne-a venit în ajutor !" Eu tăceam. „Nu vrei ? Să ştii că nu sînt păgîn şi nu sînt un nemernic ; uite, dacă vrei tu, îmi fac cruce". Şi şi-a făcut semnul crucii. M-am urcat, m-am lipit de dînsul şi m-am cufundat în uitare la pieptul **lui,** ca în vis, iar cînd mi-am venit în fire, ne aflam pe malul unui rîu cu ape bogate ! S-a dat jos de pe cal, m-a coborît şi pe mine şi a intrat în păpuriş ; acolo îşi avea ascunsă luntrea. Cînd să ne urcăm în luntre, îl aud zicînd : „Rămîi cu bine, cal de ispravă ; du-te de-ţi caută un alt stăpîn, căci vechii tăi stăpîni te părăsesc !" M-am repezit la calul lui tătuca şi l-am îmbrăţişat cu putere, ca pentru despărţire. Pe urmă ne-am urcat în luntre, el a pus mîna pe vîsle şi, cît ai clipi, n-am mai văzut malul. Iar cînd a pierit malul, îl văd că ridică vîslele în luntre şi se uită de jur împrejur pe tot întinsul apei.
„Bine te-am găsit, zice, rîule năvalnic, care dai de băut la oameni şi mie îmi dai de mîncare ! Spune-mi, avut-ai grijă de bunul meu cît am lipsit, întregi-s mărfurile mele ?" Eu tăceam, cu capul în piept; f aţai ardea toată de ruşine. Iar el de colo : „Poţi să-mi iei tot, năvalnic şi nesătul ce eşti, dar făgăduieşte-mi să-mi păzeşti şi să ai grijă de mărgăritarul meu nepreţuit! Spune-mi măcar o vorbă, frumoaso, străluminează-ţi chipul ca soarele-n furtună, destramă cu lumina ta noaptea cea întunecată !" Zicea aşa şi rîdea ; îl ardea inima de dorul meu, dar nu voiam, de ruşine, săi-i rabd zîmbetul acela ; aş fi vrut să rostesc cuvîntul, dar m-am pierdut cu firea şi n-am cutezat. „Ei, fie şi-aşa !" a răspuns el la gîndul meu sfios, cu un glas parcă plin de amar, ca şi cînd l-ar fi cuprins şi pe el mîhnirea. „Ştiut e că nu-i chip să faci nimic cu sila. Dumnezeu cu tine, porumbiţa mea trufaşă, fata mea frumoasă. Pesemne că tare mă mai urăşti, ori nu sînt eu pe placul ochilor tăi luminoşi. Ascultîndu-l, m-a apucat furia, o furie născută din dragoste ; mi-am călcat pe inimă şi am zis : „Nu mie îmi este dat să ştiu dacă-mi eşti drag ori ba, ci de bună seamă alteia, nesocotitei şi neruşinatei aceleia care şi-a batjocorit odaia de fecioară în bezna nopţii, şi-a vîndut sufletul pentru un păcat de moarte şi n-a
391
putut să-şi ţină în frîu inima smintită ; o ştiu însă bine ochii mei înfierbîntaţi, ca şi cel care se laudă ca un tîlhar cu nenorocul altora şi batjocoreşte o inimă de fecioară !" N-am mai putut răbda şi am izbucnit în plîns... A tăcut şi m-a învăluit cu o cătătură care m-a cutremurat. „Ascultă-mă, frumoaso, zice, şi ochii i se aprind în chip ciudat, ceea ce o să-ţi spun acum nu sînt vorbe aruncate în vînt, ci o mare făgăduială : o să-ţi fiu domn şi stăpîn pe măsura fericirii ce-mi vei dărui-o, iar cînd o fi să nu mă mai îndrăgeşti, nici să nu mi-o spui, să nu iroseşti vorbe în zadar, să nu te osteneşti degeaba ; saltă-ţi numai sprinceana de samur, scapără din ochii tăi întunecaţi, mişcă numai degetul cel mic de la mînă şi o să-ţi dau îndărăt dragostea ta, laolaltă cu libertatea cea de aur ; dar să ştii, frumoasa mea cea mîndră şi neîndurătoare, că atuncea s-or sfîrşi şi zilele mele !" La auzul acestor cuvinte, mi s-a cutremurat a batjocură toată fiinţa...
Katerina se opri, adînc tulburată ; îşi trase răsuflarea, zîmbi la gîndul ce-o bătea acum, apoi vru să-şi urmeze povestirea, cînd. deodată, privirea ei seînteietoare întîlni privirea tulbure a lui Or-dînov, aţintită asupră-i. Tresări, vru să spună ceva, dar sîngele îi năvăli în obraz... îşi înfundă faţa în palme, ca şi cînd ar fi căzut în nesimţire şi se trînti cu capul în perne. Ordînov era zdrobit ! Cu fiecare cuvînt rostit de Katerina, prin vinele lui se răspîndea ca o otravă, sporind necontenit, un simţămînt chinuitor, o tulburare cumplită, de neîndurat : o năzuinţă de neîmplinit şi o patimă lacomă şi copleşitoare îi încătuşaseră gîndurile şi-i tulburaseră simţurile. Dar în aceeaşi vreme o mîhnire grea şi fără leac îi apăsa tot mai mult inima. Uneori îi venea să strige Katerinei să tacă, ar fi vrut să cadă la picioarele ei şi s-o roage cu lacrimi în ochi să-i redea chinuirile iubirii de mai înainte, dorurile lui curate şi gingaşe de mai înainte, şi-i păru rău de lacrimile ce-i secaseră de mult. Inima-i tînjea însângerată, alungind lacrimile din sufletul rănit. Nu înţelegea vorbele Katerinei şi dragostea lui se speria de simţămîntul ce-o răscolea pe biata femeie. In clipa aceea îşi blestemă patima, căci patima asta îl sugruma şi-l apăsa, şi tînărul simţea cum i se scurge prin vine plumb topit în loc de sînge.
— Dar vai, nu ceea ce ţi-am spus pînă acum m-apasă cel mai avan, zise Katerina, săltîndu-şi deodată capul; nu asta mă apasă, urmă ea cu un glas căruia un nou şi neaşteptat simţămînt îi dădea răsunet de aramă, în timp ce lacrimile ascunse, deznădăjduite, îi sfîşiau inima ; nu asta mă apasă, nu asta mă chinuie, nu asta mă tulbură ! Puţin îmi pasă de măicuţa, cu toate că altă mamă nu
jriâî et chip să dobîndesc, de-aş umbla toată lumea ! Puţin îmi pasă ,je blestemul ei în ceasul acela greu, cel de pe urmă ! Puţin îmi pasă de viaţa mea de aur de altădată, de odaia mea călduţă de fecioară slobodă ! Puţin îmi pasă că m-am vîndut necuratului şi jni-am dat sufletul celui care m-a dus la pierzanie, că pentru fericirea aceasta m-am încărcat de un păcat veşnic ! Ah, nu asta mă apasă, măcar că şi de-aici mi se trage nenorocirea cea mare ! Mă chinuie amarul şi mi se sfîşie inima pentru că sînt roaba lui, batjocorită, pentru că mi-e dragă mie însămi ruşinea asta a mea, neruşinata de mine, că inima-mi lacomă a păstrat cu drag amintirea nenorocirii mele ca şi cînd ar fi vorba de bucurie şi de fericire ; asta mă apasă — că n-am putere în nenorocirea care m-a ajuns şi nu mă revolt împotriva obidei îndurate !...

De-abia mai vorbea, biata femeie, şi un plîns isteric o făcu să-şi curme povestirea. Răsuflarea-i fierbinte, grăbită, îi ardea buzele, pieptul i se ridica şi cobora adînc, ochii îi sticleau vădind o neînţeleasă răzvrătire. Dar în clipa aceea atîta farmec îi lumină faţa, fiecare trăsătură şi fiecare muşchi al feţei tresăriră sub imboldul unui atît de pătimaş şuvoi de simţăminte, iscînd atîta frumuseţe nemaivăzută, de neîndurat, îneît gîndurile negre ale lui Ordînov se mistuiră pe dată şi mîhnirea curată din pieptul său conteni. Inima lui ardea de dorinţa să se lipească de a ei şi să se piardă într-însa pătimaş, cuprinsă de o tulburare peste fire, să bată în ritmul aceleiaşi furtuni, sub imboldul aceleiaşi pasiuni neînţelese şi chiar să-şi oprească bătăile laolaltă cu ea. Katerina întîlni privirea tulbure a lui Ordînov şi zîmbi în aşa fel, îneît îi învălui inima într-un şi mai bogat şuvoi de foc. Tînărul abia îşi mai dădea seama ce se întîmplă cu dînsul.

— Fie-ţi milă de mine, cruţă-mă ! îi şopti, stăpînindu-şi glasul tremurat, apleeîndu-se asupră-i, rezemîndu-se cu mîna de umărul ei şi uitîndu-i-se în ochi atît de aproape, îneît răsuflările lor se contopiră într-una singură. M-ai dat pierzării! Neştiut mi-e amarul tău şi tulburat mi-e sufletul... Puţin îmi pasă de toată povestea asta! Spune-mi ce vrei... şi am să fac totul. Vino cu mine, nu-mi lua viaţa!...

Katerina se uita la dînsul cu o privire fixă ; lacrimile se uscaseră pe obrajii ei înfierbîntaţi. Vru să-l întrerupă, îl luă de mînă, încereînd să spună şi ea ceva, dar nu găsea cuvintele de care avea nevoie. Pe buzele ei înflori încet un zîmbet straniu, prin care se străduia parcă să răzbească rîsul.

392

39S

— Vezi ca nu ţi-am spus încă tot, vorbi ea în sfîrşit, cu vocea întretăiată. Am să-ţi spun şi altele ; dar ai să mă asculţi oare, ai să mă asculţi, inimă înfierbîntată ? Ascultă ce are să-ţi spună surioara ta ! Bag de seamă că ai înţeles prea puţin din cumplita mea nenorocire ! Voiam să-ţi povestesc cum am trăit un an alături de dînsul, dar mai bine tac... După ce-a trecut un an, s-a dus cu tovarăşii lui pe rîu în jos, iar eu am rămas să-l aştept în port, la mamă-sa adoptivă. L-am aşteptat o lună, două. Pe urmă am în-tîlnit la marginea oraşului un tînăr neguţător şi cînd m-am uitat la el, miam adus aminte de anii cei de aur de altădată. „Surioară dragă, zice, după ce-am schimbat cîteva cuvinte, eu sînt Alioşa ; cînd eram noi doi mici, bătrînii ne-au juruit unul altuia ; ia adu-ţi aminte dacă m-ai uitat, că sîntem de pe-aceleaşi meleaguri..." „Şi ce se vorbeşte pe seama mea pe meleagurile noastre ?" „Zice lumea că ai apucat-o pe-o cale strîmbă, că ai uitat de cinstea ta de fată, că te-ai legat cu un tîlhar şi un ucigaş", îmi spune Alioşa rîzînd. „Dar tu ce ziceai despre mine ?" „Aş fi zis eu multe, venind încoace, rosteşte el cu inima tulburată, multe aş fi zis, dar de Cum te-am văzut, a încremenit sufletul în mine ; m-a ajuns parcă o năpastă ! zice. Haide, cumpără şi sufletul meu, ia-l, chiar dacă o să-ţi baţi joc de inima şi de dragostea mea, frumoaso. Părinţi nu mai am, mi-s singur stăpîn şi sufletul meu e-al meu, nu-i al altuia, nu l-am vîndut nimănui, aşa cum a făcut ştiu eu cine, care a uitat de toate ; nu-i nevoie să-mi cumperi inima, ţi-o dau pe degeaba, căci se vede treaba că-i lucru de procopseală !" Am rîs. Mi-a tot vorbit aşa nu o dată ; stătea de-o lună singur cuc în casă, îşi lăsase mărfurile în părăsire şi dăduse drumul la oameni. Mi s-a făcut milă de lacrimile lui de orfan, aşa că i-am spus într-o dimineaţă: „Aşteaptă-mă, Alioşa, de cum s-o lăsa noaptea, mai la vale de chei; să plecăm, să mergem la tine acasă, că mi s-a acrit de viaţa asta năpăstuită !" Noaptea, mi-am strîns bocceaua, cu sufletul tînjind şi zbuciumîndu-se. Cînd mă uit, îl văd pe stăpînu-meu intrînd pe nepusă masă. „Bine te-am găsit, zice : haidem, vine furtună pe rîu şi vremea nu aşteaptă." M-am dus cu el. Ne-am apropiat de rîu ; pînă la ai noştri aveam de mers mult cu luntrea. Cînd ne uităm, zărim o luntre ; luntraşul ne era cunoscut şi parcă aştepta pe cineva. „Să trăieşti, Alioşa, Doamne-ajută ! Ce, ai zăbovit pe chei şi acum eşti zorit să ajungi la barcazurile tale ? Du-mă, fă bine, omule, şi pe mine cu femeia mea la ai noştri, că am dat drumul la luntrea mea şi înot nu-i chip să ajungem." „Urcă, a zis Alioşa, şi cînd i-am auzit glasul, parcă m-a

394

ţjjjp ceva în inimă. Urcă cu femeia ta, că vîntul e pus să ne slujească pe toţi şi s-o găsi loc şi pentru voi în bordeiul meu." Ne-am urcat în luntre. Era o noapte întunecoasă, stelele se ascun-seseră, vîntul s-a pornit să urle şi pe rîu s-au stîrnit valuri. Ne-am depărtat cam o verstă de mal. Tăceam tustrei.

„Vine furtuna ! zice omul meu. Nu-i a bine furtuna asta! De cînd mama m-a făcut n-am mai văzut pe rîu aşa furtună ca asta ce vine acum ! O să-i fie greu luntrii noastre ; n-o să ne ţină pe toţi trei !" „Da, n-o să ne ţină, a răspuns Alioşa. Unul din noi, vezi bine, e de prisos." Glasul îi tremura ca o strună. „Ia spune, Alioşa, te cunosc de mic copil, am fost bun prieten cu taică-tu ; ia spune, Alioşa, poţi tu să ajungi la mal fără luntre, ori ba ? Ori te duci pe copcă şi te prăpădeşti ?" „Nu-i chip de ajuns !" „Dar tu, omule, la o adică, de-ar fi să cazi în apă, ai ajunge oare la mal, ori ba ?" „N-aş ajunge ; m-aş prăpădi, căci n-aş putea să înfrunt viitoarea !" „Şi acum, ascultă şi tu ce am să-ţi spun, Kate-rinuşka, mărgăritarul meu nepreţuit! Mi-aduc aminte de-o noapte la fel ca şi asta, doar că atunci nu se zbuciuma valul, şi sclipeau stelele, şi strălucea luna... Vreau să te-ntreb, uite-aşa, dacă n-ai uitat cumva noaptea aceea ?" „N-am uitat-o", zic... „Ei, dacă n-ai uitat-o, înseamnă că n-ai uitat nici înţelegerea aceea, n-ai uitat cum a-nvăţat un voinic pe o preafrumoasă fată să-şi redobîn-dească libertatea de la omul care nu-i era drag, ai ?" „Nu, n-am uitat nici asta", zic, mai mult moartă decît vie. „Ei, dacă n-ai uitat, uite că acuma sîntem prea mulţi în luntrea asta. Oare nu cumva i-a sunat ceasul unuia din noi ? Spune, scumpo, spune, po-rumbiţo, gîngureşte cu glasul tău cel dulce ce ai de spus"...

— Nu mi-am spus atunci cuvîntul! urmă în şoaptă Katerina, pălind...

Şi femeia n-apucă să-şi sfîrşească istorisirea.

— Katerina ! auziră deasupră-le un glas înfundat şi răguşit. Ordînov tresări. In cadrul uşii stătea Murin. Cu blana pe umeri, palid ca un mort, învăluindu-i cu o privire rătăcită. Katerina pălea tot mai tare, şi se uita la el încremenită, vrăjită parcă.

— Vino aici, Katerina ! şopti bolnavul cu glasul stins şi părăsi încăperea. Katerina mai zăbovi cîteva clipe, cu ochii pierduţi în gol, ca şi cînd bătrînul s-ar mai fi aflat dinaintea ei. Deodată însă sîngele îi năvăli în obrajii palizi. Se ridică încet de pe pat. Ordînov îşi aduse aminte de prima lor întîlnire.

— Pe mîine, nenorocul meu ! zise ea surîzînd într-un chip straniu. Pe mîine ! Ţine minte unde m-am oprit: „Alege din doi,

frumoaso, care ţi-i drag şi care nu !" Ai să ţii minte, ai să mai aştepţi o noapte ? repetă ea, punîndu-i mîinile pe umeri şi pri-vindu-l cu duioşie.
—• Katerina, nu te duce, nu te lăsa pradă năpastei ! E nebun ! şopti Ordînov, tremurînd pentru ea.
— Katerina ! se auzi glasul de după despărţitură.
— Da ce, crezi că o să-mi facă seama ? răspunse femeia rî-zînd. Noapte bună, sufletul meu drag, scumpul meu cu inima fierbinte, fratele meu iubit ! spuse ea, lipindu-i cu gingăşie capul de pieptul ei, în vreme ce lacrimile îi scăldară deodată faţa. Astea sînt lacrimile cele de pe urmă. Uită-ţi amarul în somn, scumpul meu, şi mîine ai să te trezeşti plin de bucurie. Zicînd acestea, îl sărută cu patimă.
— Katerina! Katerina! şopti Ordînov, căzînd în genunchi dinaintea ei şi încercînd s-o oprească.
Femeia se întoarse, îi făcu un semn din cap, zîmbi şi ieşi din odaie. Ordînov o auzi intrînd la Murin ; îşi reţinu răsuflarea, tră-gînd cu urechea ; dar nu mai auzi nimic. Bătrînul tăcea, ori poate căzuse iar în nesimţire... Vru să treacă la ea, dincolo, dar i se tăiau picioarele... Se trînti sfîrşit pe pat...

II

Multă vreme nu şi-a putut da seama ce oră era cînd s-a trezit. Nu se putea dumiri dacă era în zori sau în amurg ; în odaie stăruia încă întunericul. Nu-şi putea da seama cît a dormit, dar simţea că avusese un somn bolnăvicios. Venindu-şi în fire, îşi trecu palma peste faţă, dînd parcă la o parte somnul şi vedeniile nopţii. Dar cînd vru să pună piciorul pe duşumea, simţi o sfîrşeală în tot trupul şi picioarele istovite refuzară să-i dea ascultare. II durea capul, avea o senzaţie de ameţeală şi trupul i se zbătea într-un tremur mărunt sau ardea în vîlvătăi. O dată cu conştiinţa îi reveni şi memoria ; în clipa cînd străfulgerară în el amintirile nopţii trecute, fu cuprins de panică. Inima îi bătea cu atîta putere ca răspuns la gîndurile lui, simţurile îi erau atît de înfierbîntate şi de vii, încît i se părea că de la plecarea Katerinei trecuse nu o noapte, nu cîteva ceasuri lungi, ci doar o secundă. Simţea că ochii nu i se uscaseră încă de lacrimi; ori poate ţâşniseră ca un izvor din sufletul lui înfierbîntat alte lacrimi, proaspete ? Şi — ciudat lu-

oru ! — chinurile i se păreau chiar dulci, deşi presimţea în adînc că nu va mai putea îndura o asemenea încercare. La un moment dat, simţi moartea aproape ; era gata s-o întâmpine ca pe un oaspete binevenit : atît de mult i se încordaseră simţurile, atît de năvalnic izbucnise iar într-însul patima, cînd s-a trezit, atîta nespusă bucurie îi învălui sufletul, încît viaţa, supusă acestei tensiuni supreme, părea gata să se oprească, să se năruie, să se mistuie brusc şi să se stingă pe veci. Aproape în aceeaşi clipă, ca răspuns parcă la dorurile lui, ca un răspuns dat inimii care începuse să tremure, se auzi glasul ce-l cunoştea acum atît de bine, clasul bogat, cristalin al Katerinei, ca muzica aceea lăuntrică ce răsună în sufletul omului în clipele cînd simte bucuria vieţii, în clipele de nemărginită fericire. In preajmă-i, aproape de tot, parcă la căpătîiul lui, se auzi un cîntec, mai întîi încet şi trist... Glasul urca, apoi cobora, apoi amuţea într-un spasm, nevrînd parcă să se dea în vileag şi parcă desfătîndu-se cu chinul plin de zbucium al dorinţei neîmplinite, înăbuşite, ascunse adînc în inima îndurerată, pentru a se revărsa iar în triluri de privighetoare şi tremurînd, cuprins de văpăile patimii nestăvilite, se revărsa într-un ocean de neasemuite bucurii, într-un ocean de sunete puternice, de necuprins, ca ţîşnirea dintîi a fericirii pe care ţi-o dă dragostea. Ordînov desluşea şi cuvintele : simple, pornite din inimă, de mult alcătuite de un simţământ sincer, calm, pur şi limpede. Dar le uita grabnic, căci n-auzea decît sunetele. Prin melodia simplă şi naivă a cîntecului răzbeau apoi alte cuvinte, pătrunse de năzuinţele ce-i umpleau pieptul, ca un ecou al celor mai tainice ascunzişuri, necunoscute lui însuşi, ale pasiunii sale, făcîndu-l s-o desluşească limpede în ele, cu toată făptura sa, pe Katerina. Auzea cînd ultimul geamăt al unei inimi încremenite în strînsoarea patimii, cînd buouria libertăţii şi a spiritului care şi-a sfărîmat lanţurile şi s-a avîntat luminos şi slobod deasupra oceanului nesfîrşit al iubirii fără oprelişti; era primul jurămînt al unei ibovnice cast îmbujorate, cu rugăminţi, cu lacrimi şi cu şoapte tainice şi sfioase ; era dorinţa unei bacante, mîndră şi bucuroasă de puterea ei, ce-şi destăinuie, lepădînd vălurile, cu un rîs scînteietor, privirea îmbătată...
Ordînov nu mai putu aştepta sfîrşitul cîntecului şi se dădu jos din pat. în aceeaşi clipă cîntecul încetă.
— Dimineaţa cea bună şi ziua cea bună au trecut, scumpul meu ! auzi glasul Katerinei. Aşadar : bună seara ! Scoală-te şi vino la noi, trezeşte-te întru bucurie ; te aşteptăm, eu şi stăpînul casei, ca nişte oameni buni, gata să se supună voii tale ; stinge ura cu

dragostea, dacă tot te mai încearcă obida din inimă. Spune o vorbă blîndă !...
Ordînov ieşise din odaie încă la prima ei chemare, abia dîn-du-şi seama că intră la stăpînii casei. Uşa se deschise dinaintea lui. Scînteind ca lumina soarelui, i se înfăţişă zîmbetul de aur al minunatei sale gazde. în clipa aceea, nu vedea şi n-auzea decît pe femeia iubită. în aceeaşi clipă viaţa şi bucuria lui se contopiră într-un singur tot în inima sa — în chipul luminos al Katerinei sale.
— De două ori a asfinţit soarele de cînd ne-am luat rămas bun, spuse ea, întinzîndu-i mîinile ; acum asfinţeşte pentru a treia oară, uită-te prin fereastră. Ca două asfinţituri în sufletul unei frumoase, rosti zîmbind Katerina ; unul ce-i îmbujorează faţa cu sfiala celei dintîi zbateri a inimii singuratice de fată ; celălalt, care arde-n vîlvătăi, apăsîndu-i pieptul şi azvîrlindu-i în faţă sîngele rumen, atunci cînd uită cea dintîi sfială... Poftim, vino în casa noastră, voinicule ! De ce-ai rămas în prag ? Toată cinstea şi dragostea, şi plecăciunile stăpînului casei!

Izbucnind într-un rîs cristalin, luă mîna lui Ordînov şi-l atrase în odaie. în inima lui se cuibări teama. Toată vîlvătaia, tot focul ce se aprinsese în pieptul lui se mistuise parcă şi se stinsese într-o clipă şi pentru o clipă ; lăsă stînjenit ochii în pămînt, temîn-du-se să se uite la dînsa. Simţea că e atît de minunat de frumoasă, încît inima lui n-o să poată îndura dogoarea privirilor ei. N-o mai văzuse încă niciodată aşa pe Katerina lui. Pe faţa ei scînteiau acum pentru întîia oară rîsul şi veselia, secînd lacrimile amare din genele-i negre. Mîna lui tremura într-a ei. Şi dacă şi-ar fi ridicat ochii, ar fi văzut pe Katerina cu un zîmbet biruitor, cu ochii luminoşi aţintiţi asupra feţei lui înceţoşate de tulburare şi de pasiune.
— Hai, scoală, bătrîne ! zise în cele din urmă Katerina, ca şi cînd atunci s-ar fi dezmeticit şi ea, şi spune un cuvînt de bun venit musafirului nostru. Musafirul acesta e ca un frate I Hai, scoală odată, moşneag trufaş şi mîndru, ploconeşte-te, ia-l pe oaspete de mîinile lui albe şi aşază-l la masă !
Ordînov ridică ochii şi parcă abia acum îşi veni în fire. Abia acum se gîndi la Murin. Ochii bătrînului, gata parcă să se stingă în nostalgia din pragul morţii, îl priveau fix ; îşi aduse aminte cu durere în suflet de privirea aceasta pe care o văzuse scînteind ultima oară de sub nişte sprîncene negre şi stufoase, încruntate ca şi acum de alean şi de mînie. Simţi o uşoară ameţeală. Aruncă

o privire în jur şi abia acum pricepu totul desluşit, limpede. Muriri şedea încă lungit în pat, dar era îmbrăcat ca şi cum s-ar fi sculat de mult şi-ar fi ieşit în dimineaţa asta în oraş. Gîtul îi era înfăşurat, ca şi rîndul trecut, cu o basma roşie, în picioare avea pantofi. Boala părea să-i fi trecut, numai faţa lui era cumplit de palidă încă şi gălbejită. Katerina stătea lîngă pat, rezemată cu mîna de masă, şi se uita atentă la amîndoi. Pe faţa ei stăruia un zîmbet prietenos. Părea că totul se petrece ca la un semn al ei.
— A, dumneata eşti! spuse Murin, ridicîndu-se pe jumătate în pat. Chiriaşul meu. Sînt vinovat faţă de dumneata, boierule, am greşit şi te-am supărat cînd m-am jucat deunăzi cu puşca. De unde era să ştiu că te apucă şi pe dumneata boala rea ! Pe mine mă necăjeşte mereu, adăugă el cu o voce răguşită, bolnăvicioasă, încruntîndu-se şi întorcîndu-şi fără să vrea ochii de la Ordînov. Nenorocirea, cînd vine, nu bate la poartă, se furişează ca un hoţ ! Şi ei era să-i înfig mai deunăzi cuţitul în piept... adăugă Murin, arătînd cu un semn din cap înspre Katerina. Sînt un om bolnav şi cînd mă apucă, asta-i! Ce să-ţi mai spun ! Stai jos şi fii binevenit!
Ordînov nu-şi lua ochii de la el.
— Stai jos, stai jos ! strigă bătrînul nerăbdător, stai jos dacă aşa-i place ei! Văd că vă aveţi ca fraţii! V-aţi îndrăgit, de parc-aţi fi ibovnici!
Ordînov se aşeză.
— Ian te uită ce mai surioară ai, urmă bătrînul, izbucnind în rîs şi arătîndu-şi cele două rînduri de dinţi, albi şi întregi pînă la unul. Giugiuliţi-vă, dragii mei! Ce zici, boierule, frumoasă surioară ai, nu ? Hai, răspunde ! Ia te uită cum i s-au aprins obrajii ! Da uită-te o dată, fă-i cinstea asta frumuseţii! Arată-ne că te perpeleşti după dînsa !
Ordînov îşi încruntă sprîncenele şi se uită furios la bătrîn. Acesta tresări sub privirea lui. în pieptul lui Ordînov clocotea o turbare oarbă. Cu un fel de instinct animalic, simţea în preajmă-i un duşman de moarte. Nu putea să-şi dea nici el seama ce se petrece cu dînsul, raţiunea refuza să-l slujească.
— Nu te uita ! auzi o voce în spatele său. Ordînov întoarse capul.
— Nu te uita, nu te uita, spuse rîzînd Katerina. Fie-ţi milă de draga ta, dacă te îndeamnă diavolul. Apoi, deodată, îi puse pe la spate palmele peste ochi ; şi le retrase însă numaidecît, şi-şi acoperi faţa. Dar roşeaţa din obraji părea să răzbată printre degetele ei. îşi luă mîinile de la ochi şi, roşie ca para focului, în-

cercă să înfrunte, cu o privire luminoasă şi de loc înfrigurată, rîsetele şi privirile curioase ale celor doi bărbaţi. Amîndoi o priveau tăcuţi; Ordînov — cu uimirea îndrăgostitului căruia pentru întîia oară i-a străpuns inima o frumuseţe nemaivăzută ; băr-trînul — atent şi rece. Faţa lui lividă nu exprima nimic ; numai buzele *i* se învineţiseră şi tremurau uşor.
Katerina se apropie de masă, acum fără să mai rîdă, *şi* se apucă să strîngă cărţile, hîrtiile, călimara, tot ce se afla acolo, punînd apoi totul pe pervazul ferestrei. Răsufla iute, sacadat, şi în răstimpuri trăgea cu nesaţ aer în piept, ca şi cînd ar fi simţit o strînsoare la inimă. Pieptul ei plin se lăsa greu, ca valul la ţărm, apoi se sălta iarăşi. îşi plecă ochii în pămînt şi genele ei negre ca smoala şi ascuţite ca nişte ace sclipiră pe obrajii albi...
— Frumoasa-frumoaselor ! spuse bătrînul.
— Stăpîna mea ! şopti Ordînov, tremurînd din tot trupul. Se dezmetici, simţind asupră-şi privirea bătrînului care-l străfulgerase o clipă, lacomă, rea, rece şi dispreţuitoare. Ordînov dădu să se ridice, dar o forţă nevăzută îi încătuşase parcă picioarele. Se aşeză din nou. Din cînd în cînd, îşi strîngea o mînă, ca şi cînd n-ar fi dat crezare realităţii. I se părea că e prada unui coşmar şi că pe ochii lui mai stăruie încă somnul chinuit, bolnăvicios. Dar — ciudat lucru ! — nu dorea să se trezească...
Katerina luă covorul vechi de pe masă, deschise sipetul, scoase o faţă de masă scumpă, brodată toată cu mătase în culori vii şi cu aur, şi o întinse ; apoi scoase din dulap un serviciu vechi de argint, îl puse în mijlocul mesei şi luă trei pahare — unul pentru stăpînul casei, unul pentru musafir şi unul pentru ea, după care se uită la bătrîn şi la oaspete cu o privire gravă, aproape gîn-ditoare.
— Care dintre noi şi cui îi e drag ori ba ? spuse ea. Care nu-i e drag cuiva, mi-e drag mie şi o să-şi bea paharul

cu mine. Mie îmi sînteţi dragi şi unul, şi altul ; să bem, dar, cu toţii pentru dragoste şi bună înţelegere !
-— Să bem şi să ne înecăm gîndurile negre în vin ! spuse bă-trînul cu vocea schimbată. Toarnă, Katerina !
— Şi tu ce zici, să torn ? întrebă Katerina, uitîndu-se la Ordînov.
Ordînov îi împinse paharul fără să spună o vorbă.
— Aşteaptă ! Cine are vreun gînd ascuns, să i se împlinească ! spuse bătrînul, ridicînd paharul,
Ciocniră tustrei şi băură.
—*r* Şi acuma, hai să bem noi doi, bătrîne ! spuse Katerina, dresîndu-se stăpînului casei. Să bem, dacă inima ta bate pentru mine ! Să bem pentru fericirea pe care am trăit-o, să facem plecăciune anilor trăiţi, să ne închinăm din inimă şi cu dragoste fericirii ! Cere-mi să torn, dacă inima ta arde pentru mine 1
— Vinul tău e tare, porumbiţo, dar văd că tu abia îţi înmoi buzele în el ! zise bătrînul rîzînd şi întinzîndu-i iar paharul.
— Sorb şi eu o înghiţitură, dar tu să bei pînă la fund !... Aşa e viaţa asta, bătrîne, împovărată de gînduri grele, şi gîndurile grele fac inima să tînjească ! Gîndurile de la amărăciune vin şi amărăciune aduc ; cînd eşti fericit, nu te bat nici un fel de gînduri ! Bea, bătrîne ! îneacă-ţi gîndurile !
— Multă amărăciune ai mai strîns, se vede, de eşti atîta de pornită împotrivă-i! Vrei, de bună seamă, s-o dai gata dintr-o dată, porumbiţa mea albă. Beau cu tine, Katia! Ai şi dumneata vreo amărăciune, boierule, dacă-rni îngădui să te întreb ?
— Ce am, ce n-am, numai sufletul meu ştie, spuse în şoaptă Ordînov, fără a-şi lua ochii de la Katerina.
— Ai auzit, moşule ? Nici eu nu in-am cunoscut pe mine însămi multă vreme, nu-mi aduceam aminte de nimic, dar cînd a venit vremea, m-am cunoscut pe de-a întregul şi mi-am adus aminte de toate ; am retrăit cu nesaţ tot ce-a fost şi-a trecut.
— Da, e vai şi-amar cînd încerci să răzbeşti numai ce-a fost, spuse bătrînul gînditor. Ce-a trecut, e ca vinul băut! Ce preţ are fericirea din trecut ? Caftanul purtat îl arunci...
— Iei unul nou ! zise Katerina, cu un rîs nervos, în vreme ce pe genele-i sclipitoare atîrnau două lacrimi ca două diamante. Ehei, viaţa n-o trăieşti cu o clipă de fericire, şi-apoi inima de fată bate vîrtos, greu să te potriveşti cu ea ! Priceput-ai, moşule ? Uite, mi-am înecat o lacrimă în paharul tău 1
— Oare multă fericire ai dat ca să-ţi cumperi amarul ? întrebă Ordînov cu vocea tremurînd de emoţie.
— Dumneata, boierule, după cum se vede, ai multe de vîn-zare, de te bagi nepoftit ! răspunse bătrînul, chicotind uşor şi cu răutate, aruncîndu-i lui Ordînov o privire neruşinată.
— Cît am dat, am dat, răspunse şi Katerina cu o voce parcă nemulţumită, jignită. Unuia i se pare mult, altuia puţin. Unul vrea să dea totul şi să nu ia nimic, altul nu făgăduieşte nimic, dar inima îl urmează ascultătoare ! Tu nu mai necăji omul, adăugă ea, uitîndu-se cu tristeţe la Ordînov, un om e cum trebuie, altul nu ; parcă poţi să ştii de ce şi după cine tînjeşte sufletul ? Umple-ţi
400
26
401
paharul, moşule! Bea pentru fericirea copilei tale, a iubitei, a roabei tale supuse şi ascultătoare, aşa cum a fost ea de la început de cînd te-a cunoscut. Ridică paharul!
— Fie! Umple-ţi şi tu paharul! zise bătrînul, luîndu-şi-l pe-al său.
— Stai, bătrîne, nu bea încă ! Lasă-mă mai întîi să spun o vorbă !...
Katerina se rezemă cu coatele de masă şi se uită ţintă în ochii bătrînului cu ochii ei aprinşi de patimă, în care strălucea o ho-tărîre stranie. Toate mişcările ei erau însă neliniştite, gesturile repezite, neaşteptate, agitate. Era parcă toată cuprinsă de vîlvă-taie şi înfăţişarea asta părea bizară. Dar frumuseţea ei părea că sporeşte o dată cu tulburarea, cu starea de însufleţire ce pusese stăpînire pe dînsa. Pe buze îi înflorise un zîmbet care scotea la iveală două şiraguri de dinţi albi şi frumoşi ca mărgăritarele; răsuflarea ei zbuciumată îi înfiora cu un tremur uşor nările. Pieptul îi tresaltă ; cosiţa, răsucită de trei ori la ceafă, căzuse în uşoară neorînduială, pe urechea stîngă şi acoperea o parte din obrazul încins. La tîmple răzbeau broboane mici de sudoare.
— Ia ghiceşte-mi, bătrîne ! Ghiceşte-mi, scumpule, ghiceşte-mi înainte să ţi se tulbure minţile de băutură ; uite palma mea cea albă ! Ştiau ei oamenii de pe la noi ceva cînd ziceau că eşti un vrăjitor ! Vezi bine, ai învăţat din cărţi şi cunoşti tot felul de scrieri diavoleşti! Uită-te, moşule, şi spune-mi ce soartă nefericită mă aşteaptă ; dar vezi, să nu mă minţi! Ei, haide, spune-mi cum ştii. dac-o să aibă parte de fericire copila ta, ori n-ai s-o ierţi şi ai să-i cobeşti la drum numai amar şi jale ? Spune-mi, o să-mi fie oare cald ungherul, m-oi statornici undeva, ori, ca pasărea călătoare, o să umblu stingheră printre oameni, căutîndu-mi adăpost ? Spune-mi, cine mi-e duşman, cine îmi hărăzeşte dragoste şi cine îmi poartă gînd rău ? Spune-mi, dacă inima mea tînără şi fierbinte o să-şi trăiască pustie viaţa şi-o să se chircească înainte de vreme, ori o să-şi afle şi ea una pe seama ei şi s-o porni să bată a bucurie laolaltă cu ea... pînă-n clipa unui nou nenoroc ? Ghiceşte-mi apoi, bătrîne, pe ce tărîm peste mări şi ţări, sub care cer albastru trăieşte şoimul meu cel frumos, pe unde-şi caută perechea, şi dacă o caută cu ochiul ager, dacă o aşteaptă cu drag şi o s-o-ndrăgească tare, dacă dragostea lui s-o mistui curînd, spune-mi dacă o să mă amăgească ori ba ? Aşijderea, dacă tot ghiceşti, spune-mi, moşule, pentru cea din urmă oară, dacă noi doi o s-o mai lungim aşa multă vreme, tot stînd în ungherul ăsta amărît şi tot
403

citind cărţile astea diavoleşti ; spune-mi, cînd să-mi iau rămas bun de la tine, bătrîne, aşa, omeneşte, să-ţi mulţumesc pentru pîine şi sare, pentru că mi-ai dat de băut şi de mîncare, pentru cât mi-ai depănat poveşti ?... Bagă de seamă, să-mi spui tot adevărul, să nu mă minţi; iată, a venit ceasul, ţine-te tare !
însufleţirea ei crescuse treptat pînă la ultimul cuvînt, cînd deodată glasul i se frînse de tulburare, ca şi cînd un vîrtej iar fi prins inima. Ochii îi scînteiară şi buza de sus tremură uşor. Se auzea cum se încolăceşte ca un şarpe şi se ascunde în fiecare cuvînt al ei batjocura răutăcioasă, dar rîsul ei avea parcă sunet de plîns. Se aplecase peste masă înspre bătrîn şi se uita ţintă, cu atenţie lacomă, în ochii lui tulburi. Ordînov auzi inima ei bătînd deodată cu putere atunci cînd sfîrşi de vorbit; uitîndu-se la ea, scoase un ţipăt de admiraţie şi dădu să se ridice de pe bancă. Dar privirea neliniştită a bătrînului, oprindu-se o clipă asupră-i, îl ţintui iarăşi locului. In privirea aceasta neliniştită, fulgerătoare, care îl făcea de fiecare dată pe Ordînov să se cutremure, um-plîndu-i inima de venin, de ciudă şi de furie neputincioasă, stăruia un amestec ciudat de dispreţ, ironie şi adîncă iritare, la care se adăuga o curiozitate răutăcioasă şi vicleană.
Bătrînul se uita la Katerina lui gînditor şi cu un fel de tristă curiozitate. Inima îi fusese rănită, cuvintele fuseseră rostite. Dar bătrînul nici măcar nu mişcă din sprîncene ! Se mulţumi să zîm-bească atunci cînd femeia sfîrşi de vorbit.
— Prea multe vrei să afli dintr-o dată, puicuţa mea oare-ai prins pene, păsăruica mea care ai început să baţi din aripi! Umple-mi mai repede paharul adînc ; să bem mai întîi pentru despărţirea cea de bunăvoie, ca nu cumva să stric urarea cu vreun gînd negru, necurat. Diavolul e taTe şi lesne te împinge la păcat!
Bătrînul ridică paharul şi bău. Cu cît bea mai mult, cu atît se făcea mai palid. Ochii i se înroşiseră ca doi tăciuni aprinşi. Era vădit că sclipirea lor înfrigurată şi vineţeala mortală care-i schimbă dintr-o dată chipul prevesteau un nou acces. Vinul era tare, aşa că şi lui Ordînov i se tulburau ochii tot mai mult, cu fiecare pahar. Sîngele îi dogorea în vine, nu mai putea fi ţinut în frîu : îi potopea inima şi-i tulbura mintea. Neliniştea ce-l cuprinsese sporea necontenit. îşi turnă şi bău iar, fără să ştie el însuşi ce face şi cum să-şi domolească tulburarea tot mai puternică ; sîngele porni şi mai iute prin vinele lui. Ca în delir, abia mai putea urmări, încordîndu-şi toată atenţia, ceea ce se petrecea între straniile lui gazde.

Bătrînul izbi cu paharul de argint în masa.
— Toarnă, Katerina ! strigă el. Mai toarnă-mi, fiică rea ce eşti, toarnă pînă m-oi face praf! Doboară pe moşneag, să se isprăvească cu el ! Uiteaşa, mai toarnă-mi, mai toarnă-mi, frumoaso ! Să bem ! De ce ai băut aşa de puţin ? Ori n-am văzut eu...
Katerina îi răspunse ceva, dar Ordînov nu auzi ce anume. Bătrînul n-o lăsă să-şi sfîrşească vorba ; o apucă de mînă, ca şi cum n-ar mai fi fost în putere să-şi stăvilească clocotul din piept. Avea faţa palidă ; ochii i se întunecau, apoi se aprindeau iar cu putere ; buzele livide îi tremurau ; i se adresă cu un glas şovăielnic, tulbure, din care răzbea în răstimpuri un straniu extaz :
— Dă-mi mînuţa, frumoaso ! Dă-mi-o să-ţi ghicesc şi să-ţi spun adevărul curat! Să ştii că nu te-ai înşelat, Katerina ; da, sînt vrăjitor ! Drept a grăit inimioara ta de aur, cînd a spus că numai eu am vrăjit-o, şi inimii acesteia nevinovate n-am să-i ascund adevărul ! Un singur lucru n-ai priceput tu : că nu eu, vrăjitorul, trebuie să-ţi luminez mintea ! Judecata unei fete nu-i totuna cu voia ei, judecata prinde tot adevărul; dar tu parcă n-ai fi ştiut şi n-ai fi aflat nimic ! Are şi ea cap pe umeri, şarpe viclean, măcar că inima i se scaldă în lacrimi! Să găsească ea singură drumul, stre-curîndu-se printre stîncile vieţii şi păzindu-şi voia cea vicleană ! Unde poate, răzbeşte cu mintea, iar unde nu poate răzbi cu mintea, ştie să tulbure cu frumuseţea ei, să îmbete cu ochiul ei cel negru, căci frumuseţea e în stare să frîngă puterea şi despică în două chiar şi o inimă de fier ! Ai să cunoşti tu oare jalea şi mîh-nirea ? Grea e jalea omului! Dar o inimă slabă nu ştie ce-i durerea ! Durerea trage la inima cea tare, o face să verse în tăcere lacrimi de sînge şi nu vrea să fie alinată de oameni cumsecade ; durerea ta, fată, e ca urma în nisip, pe care o spală ploaia, o usucă soarele şi o spulberă vîntul! Hai să-ţi mai spun, să-ţi mai vrăjesc : cine-o să te îndrăgească pe tine, o să te aibă roabă ; singură ai să-ţi încătuşezi libertatea, ai s-o zălogeşti şi n-ai s-o mai iei înapoi ; n-ai să faci să tacă iubirea la vremea cuvenită ; tu ai să dai un bob, şi cel ce te va duce la pierzanie o să ia un spic întreg ! Copilul meu gingaş, căpşor de aur, tu ţi-ai înecat în paharul meu o lacrimă ca un bob de mărgăritar, dar nu te-a răbdat inima după ea şi ai mai vărsa încă o sută de lacrimi, ţi-ai prăpădit vorba cea frumoasă şi mi te-ai lăudat cu pacostea asta de căpşor. N-ai de ce să tînjeşti după lăcrimioara asta ca un bob de rouă, căci ai să simţi cu prisosinţă bobul de mărgăritar în noaptea

lungă şi amară cînd o să te roadă jalea şi gîndurile negre ; atunci, nentru bobul acela are să-ţi picure în inima fierbinte şi o altă lacrimă, a altcuiva — o lacrimă însîngerată, şi nu caldă, ci ca plumbul topit; o să-ţi ardă pînă la sînge pieptul alb şi pînă dimineaţa, o dimineaţă posomorită şi apăsătoare care anunţă o zi mohorîtă, ai să te zbuciumi în aşternutul tău, secătuindu-ţi sîngele roşu ca focul, şi n-ai să-ţi tămăduieşti rana vie nici pînă în dimineaţa cealaltă ! Mai toarnă-mi, Katerina, toarnă-mi, porumbiţa mea, toarnă-mi pentru sfatul înţelept pe care ţi-l dau ; mai mult nu face să-mi ostenesc gura...
Glasul îi slăbise şi începuse să tremure ; pieptul i se zbuciuma, gata-gata să izbucnească în hohote de plîns... îşi turnă vin şi bău cu sete încă un pahar ; pe urmă izbi din nou cu paharul în masă. Privirea tulbure i se mai

învăpăie o dată.
— Trăieşte şi tu cum te taie capul! strigă el. Ce-a fost, s-a dus! Toarnă-mi, mai toamă-mi, dă-mi paharul cel greu, ca să-mi ia minţile şi să-mi amorţească sufletul! Afundă-mă în noaptea nesfîrşită, în care nu mai aştepţi dimineaţa ; vreau să alung adu-cerile-aminte. Ce-a fost, s-a dus ! Vezi bine, s-a învechit marfa negustorului şi o dă acum de pomană ! Şi n-ar fi vîndut-o de bunăvoie negustorul acela sub preţ, chiar de-ar fi fost să se verse sînge duşman şi sînge nevinovat, chiar de şi-ar fi dat cumpărătorul pe deasupra şi bietul lui suflet rătăcit ! Toarnă, mai toarnă-mi, Katerina !...
Dar mîna lui care ţinea paharul rămase nemişcată, încremenită parcă ; răsufla greu, anevoie, capul îi căzuse în neştire pe piept. Îşi mai aţinti o dată privirea înceţoşată asupra lui Ordînov, însă în cele din urmă se stinse şi privirea aceasta, pleoapele căzură grele ca plumbul peste ochi. O paloare mortală îi învălui faţa... Buzele mai tremurară o vreme, străduindu-se parcă să mai spună ceva, şi deodată o lacrimă mare şi fierbinte i se anină între gene, apoi se desprinse şi lunecă încet pe obrazul cadaveric... Ordînov nu mai putu îndura. Se ridică, făcu un pas înainte, clă-tinîndu-se, se apropie de Katerina şi o apucă de mînă ; dar ea nici măcar nu se uită la dînsul, ca şi cînd nu l-ar fi băgat în seamă, ca şi cînd nu l-ar mai fi recunoscut...
Părea că îşi pierde şi ea cunoştinţa, ca şi cînd un singur gînd, o singură idee nestrămutată ar fi pus stăpînire în întregime pe ea. Se lipi cu pieptul de bătrînul adormit, îi încolăci gîtul cu braţul [e]i alb şi îşi pironi ochii asupră-i întro privire încinsă, de jăratic. Părea să nu-l fi simţit pe Ordînov cînd acesta o apucase de mînă.

r

; îybindu
In cele din urmă, îşi întoarse capul spre el şi-l învălui cu o privire lungă şi cercetătoare. Părea că înţelege, în sfîrşit; pe buzele ei apăru anevoie, parcă, un zîmbet îndurerat, greu, plin de mirare...
— Pleacă, pleacă de-aici, spuse ea în şoaptă. Eşti beat şi eşti rău ! Tu nu-mi eşti oaspete !... Şi se întoarse iar spre bătrîn, piro-nindu-şi ochii asupră-i.
Părea că-î străjuieşte fiecare răsuflare şi că-i dezmiardă cu privirea ei somnul. Părea că se teme să răsufle ea însăşi, stăpî-nindu-şi clocotul inimii. Iar inima ei vădea atîta dăruire, încît Ordînov se simţi cuprins de deznădejde, de ură şi de o mînie cumplită...
— Katerina ! Katerina ! spuse el strîngîndu-i mîna cu putere. Faţa ei exprima durere. îşi ridică iarăşi capul şi îl privi cu
atîta ironie, cu atîta dispreţ neruşinat, încît Ordînov fu cît pe ce să se prăbuşească. Apoi arătă spre bătrînul adormit şi-l învălui iarăşi pe Ordînov cu o privire groaznică, de gheaţă, ca şi cînd toată batjocura duşmanului lui ar fi trecut în ochii ei.
— Ce, are să-ţi facă seama ? spuse Ordînov ieşindu-şi din fire. Parcă demonul lui i-ar fi şoptit la ureche că a înţeles-o... Inima
toată i se umplu de bucurie la gîndul care o stăpînea pe Katerina...
— Am să te cumpăr, frumoasa mea, de la negustorul tău, dacă îţi trebuie sufletul meu! Las că nu-ţi face el seama!...
Pe faţa Katerinei stăruia acelaşi surîs ţeapăn care înfiora toată fiinţa lui Ordînov. Zîmbetul ei batjocoritor îi sfîşie inima. Ca şi cum şi-ar fi pierdut minţile, aproape fără a-şi mai da seama ce-i ou el, se rezemă cu cotul de perete şi scoase din cui cuţitul bătrînului, un cuţit vechi şi scump. Pe faţa Katerinei apăru o expresie de uimire ; dar în aceeaşi vreme în ochii ei se oglindiră parcă, întîia oară, cu toată puterea, mînia şi dispreţul. Uitîndu-se la dînsa, Ordînov simţea că-l cuprinde ameţeala... Simţea că cineva îi smulge mîna scăpată de sub controlul lui şi o îndeamnă să săvîrşească o nebunie. Luă cuţitul... Katerina îl urmărea nemişcată, ca şi cînd ar fi încetat să mai răsufle...
Ordînov aruncă o privire bătrînului.
în clipa aceea i se păru că un ochi al Iui Murin se deschide uşor şi se uită la el rîzînd. Privirile lor se întîlniră. Cîteva clipe Ordînov se uită ţintă la el... Deodată i se păru că toată faţa bătrînului rînjeşte şi că un hohot diabolic, groaznic şi ucigător, răsună în odaie. Un gînd teribil, monstruos, îi tulbură mintea cu zvîrcoliri de şarpe. începu să tremure ; cuţitul îi căzu din mînă,
cu zgomot de podea. Katerina scoase un ţipăt, ca şi [m s]-ar fi dezmeticit, ca şi cum ar fi scăpat de un coşmar, de vedenie grea, apăsătoare... Palid la faţă, Murin se ridică încet din P[at] ?i [arunc]ă furios cu piciorul cuţitul cît colo. Katerina stătea livid, încremenită, cu ochii închişi; pe figura ei în spasme [se] citea o durere surdă, înfiorătoare ; îşi acoperi faţa cu palmele «i scoţînd un ţipăt sfîşietor, pierzîndu-şi aproape cu desăvîrşire simţirea, se prăbuşi la picioarele bătrînului...

— Alioşa ! Alioşa ! izbucni un strigăt din pieptul ei prins în strînsoare...
Murin întinse braţele lui vînjoase şi o cuprinse cu putere la pieptul său. Dar în clipa cînd ea îşi lipi capul de inima lui, trăsăturile bătrînului căpătară o expresie atît de batjocoritoare, încît Ordînov se îngrozi. înşelăciune şi perfidie, gelozie tiranică, o adevărată teroare exercitată asupra unei biete inimi zdrobite — iată ce se desluşea în expresia aceasta, batjocură dezvăluită acum fără ruşine...

III

Cînd, palid şi tulburat, fără a-şi fi revenit încă de-a binelea după zbuciumul din ajun, Ordînov deschise a doua zi, pe la ceasurile opt dimineaţa, uşa lui Iaroslav Ilici, la care, de altminteri, se dusese fără să ştie nici el de ce, făcu uluit un pas înapoi şi rămase încremenit în prag, zărindu-l în cameră pe Murin. Bătrînul era şi mai palid decît Ordînov, şi părea atît de bolnav, încît abia se mai ţinea pe picioare ; nu voia cu nici un chip să stea jos, în ciuda invitaţiilor stăruitoare ale lui Iaroslav Ilici, cît se poate de fericit de această vizită. La vederea lui Ordînov, Iaroslav Ilici lăsă şi el să-i scape o exclamaţie, dar aproape în aceeaşi clipă bucuria i se spulberă şi, la jumătatea drumului dintre masă şi scaunul cel mai apropiat, se pierdu deodată cu firea. Se vedea bine că nu ştie ce să spună şi ce să facă, şi îşi dădea pe deplin seama că nu se cuvenea să tragă din ciubuc într-un astfel de moment complicat, lăsîndu-şi oaspetele singur ; şi totuşi (era atîta de fîstîcit) trăgea din ciubuc chiar cu oarecare rîvnă.
Ordînov pătrunse, în sfîrşit, în cameră. Aruncă o privire fugară lui Murin. Pe faţa bătrînului flutură parcă zîmbetul acela răutăcios din ajun, care îi dădu şi acum lui Ordînov un tremur de indignare. De

altminteri, duşmănia de pe faţa bătrînului dispăru numaidecît, luîndu-i locul o expresie de nepătruns. Se înclină adînc dinaintea chiriaşului său... Toată această scenă îl readuse, în sfîrşit, la realitate pe Ordînov. Se uită ţintă la Iaroslav Hici, vrînd să-şi dea seama cum stau lucrurile. Iaroslav Hici, emoţionat, se fîstîci de-a binelea.
— Poftim, poftim, rosti el în cele din urmă. Poftim înăuntru, scumpe Vasili Mihailovici. Luminează-ne cu vizita dumitale şi dă un înţeles... lucrurilor ăstora obişnuite... spuse Iaroslav Hici, arătînd cu braţul un ungher al camerei; era roşu la faţă ca un trandafir involt, încurcîndu-se de ciudă că o frază din cele mai nobile se împotmolise fără să-şi fi putut face efectul. împinse cu zgomot un scaun pînă în mijlocul camerei.
— Nu vă deranjez, Iaroslav Hici ? Voiam... două minute...
— Vai, dar dumneata nu mă poţi deranja niciodată... Vasili Mihailovici! Bei un ceai ? Hei, femeie!... Sînt încredinţat că n-ai să refuzi nici dumneata încă o ceşcuţă !
Murin dădu din cap, arătînd în felul acesta că nu refuză.
Iaroslav Hici se răsti la femeia care intrase la porunca lui şi-i ceru pe un ton foarte aspru să aducă încă trei pahare, apoi se aşeză lîngă Ordînov. O vreme îşi tot suci capul, ca o jucărie din ghips, cînd în dreapta, cînd în stînga, de la Murin la Ordînov şi de la Ordînov la Murin. "Era pus într-o situaţie cît se poate de neplăcută. Voia, pare-se, să spună ceva, după părerea lui, foarte delicat, cel puţin pentru una din părţi. Dar cu toate eforturile pe care le făcea, nu era în stare să rostească o vorbă... Ordînov părea şi el nedumerit. La un moment dat, porniră să vorbească amîn-doi deodată... Tăcutul Murin, care îi urmărea curios, deschise gura, arătîndu-şi toţi dinţii...
— Am venit să-ţi aduc la cunoştinţă, începu Ordînov, că în urma unei întâmplări cît se poate de neplăcute, mă văd nevoit să-mi părăsesc locuinţa şi...
— Inchipuie-ţi ce lucru curios! îl întrerupse Iaroslav Hici. Mărturisesc că am rămas foarte surprins cînd acest venerabil bă-trîn mi-a adus azi-dimineaţă la cunoştinţă hotărîrea dumitale. Dar...
— *Dînsul* te-a înştiinţat ? întrebă uluit Ordînov, aruncînd o privire lui Murin.
Bătrînul îşi netezi barba şi rîse, ducîndu-şi mîneca la gura.
— Da, întări Iaroslav Ilici. De altfel, s-ar putea să mă înşel. Mărturisesc însă cu mîna pe inimă că n-am găsit nimic jignitor
I ţn cele spuse despre dumneata de acest venerabil bătrîn!...
Şi Iaroslav Ilici roşi iar, stăpînindu-şi anevoie tulburarea care-l cuprinsese. Parcă pe deplin satisfăcut, în sfîrşit, de confuzia gazdei şi a oaspetelui, Murin făcu un pas înainte.
— Eu, înălţimea-voastră, începu el, înclinîndu-se politicos în faţa lui Ordînov, am îndrăznit să supăr un pic pe înălţimea-sa... Adicătelea, domnule, după cum ştii şi dumneata, eu şi cu femeia mea am fi bucuroşi şi n-am îndrăzni să rostim un cuvînt... dar viaţa mea, ştii şi dumneata, domnule, vezi prea bine !... Atîta cît ne mai ţine Domnul în viaţă, pentru care lucru ne şi rugăm voii lui celei sfinte ; altfel, vezi şi dumneata, domnule, că-mi vine să urlu, nu alta ! Zicînd acestea, Murin îşi şterse iar barba cu mîneca hainei.
Ordînov simţea că-i vine rău.
— Da, da, ţi-am spus şi eu că dînsul e bolnav, *malheur*... voisem să mă exprim în franţuzeşte, dar, te rog să mă ierţi, nu stăpînesc prea bine franceza, aşa că...
— Mda...
— Mda, adică...
Ordînov şi Iaroslav Ilici îşi făcură reciproc cîte o plecăciune, ridicînduse fiecare pe jumătate şi puţin într-o parte de pe scaunul său, şi amîndoi încercară să ascundă nedumerirea ivită, zîmbind în chip de scuză. Om practic, Iaroslav Ilici se corectă numaidecît.
— De altminteri, începu el, l-am luat la întrebări amănunţite pe acest om cinstit, care mi-a spus că boala

femeii...
Delicat de felul său, voind pesemne să mascheze expresia discretă de nedumerire ce se ivise iarăşi pe chipul lui, Iaroslav Ilici aruncă repede o privire întrebătoare lui Murin.
— Da, femeia mea... spuse acesta. Delicatul Iaroslav Ilici nu mai stărui.
— Gazda, adică fosta dumitale gazdă... drept să-ţi spun... hm ! Trebuie să ştii că e o femeie bolnavă. Dînsul susţine că asta te stânjeneşte... îndeletnicirile dumitale... De altfel, şi dînsul... mi-ai ascuns un amănunt important, Vasili Mihailovici!
— Care anume ?
— Acela cu puşca, zise aproape. în şoaptă, cît se poate de condescendent, Iaroslav Ilici, imprimînd tonului amical al gingaşei sale voci de tenor o fărîmă de reproş. Dar, se grăbi el să

adauge, ştiu tot, mi-a spus dînsul totul, şi socot că ai procedat foarte nobil iertîndu-l pentru gestul involuntar faţă de dumneata. Pe cinstea mea, am văzut lacrimi în ochii săi!
Iaroslav Ilici roşi din nou şi ochii i se luminară. Se suci în scaun foarte mişcat.
— Eu, adicătelea noi, înălţimea-voastră, domnule, adicătelea eu, ca să zic aşa, şi cu femeia mea, ne rugăm mult lui Dumnezeu pentru dumneata, începu Murin, întorcîndu-se spre Ordînov şi uitîndu-se ţintă în ochii lui, în vreme ce Iaroslav Ilici se străduia să-şi înăbuşe emoţia dintotdeauna. După cum ştii şi dumneata, domnule, e o muiere bolnavă şi proastă ; cît despre mine, abia mă mai ţin pe picioare...
— Mă rog, eu sînt gata, spuse nerăbdător Ordînov; chiar acum !...
— Nu, adicătelea, domnule, noi sîntem, vezi bine, mulţumiţi de dumneata (aici Murin făcu o plecăciune). Altceva voiam să-ţi spun, domnule ; voiam să-ţi spun, domnule, că mi-e neam, adică neam de departe, a şaptea spiţă, cum se zice, dacă nu ţi-i cu supărare de vorba noastră, că noi sîntem oameni de jos ! Aşa se poartă ea de cînd era mică ! Are mintea cam aprinsă ; de, e de la ţară, a crescut în pădure, printre edecari şi lucrători de la cherhanea. Pe urmă le-a ars casa ; măicuţa *dînşii* s-a prăpădit şi ea în focul ăla ; taică-su n-a mai răzbit, vezi că ea ar putea să-ţi povestească cine ştie ce... Eu, unul, nu mă bag, dar să ştii că au văzut-o doftorii din Moscova... Ce mai, domnule, e beteagă rău, asta e ! Numai pe mine mă mai are; stă cu mine. Trăim şi noi, şi ne rugăm lui Dumnezeu, şi ne punem nădejdea în puterea cea de sus ; eu, unul, nu mai ies din vorba ei...
Ordînov se schimbă la faţă. Iaroslav Ilici se uita cînd la unul, cînd la altul.
— Dar nu asta voiam să spun, domnule... nu! se corectă Murin, clătinînd din cap cu un aer grav. Dînsa e, ca să zic aşa, ca un vînt, ca un vifor, capul ei numai la dragoste se gîndeşte, tot aşteaptă un ibovnic, să-mi fie cu iertare ; asta-i sminteala ei. O mai mîngîi şi eu cu poveştile. Că doar am văzut cu ochii mei, domnule — iartă-mi vorba asta proastă — urmă Murin, ştergîn-du-şi barba cu mîneca, am văzut, care va să zică, cum te-a cunoscut pe dumneata; şi dumneata, înălţimea-voastră, ca să zic aşa, ai binevoit s-o îndrăgeşti...
Iaroslav Ilici se făcu roşu ca focul şi aruncă o privire de reproş lui Murin. Ordînov abia mai stătea pe scaun.

.— Nu... adicătelea, domnule, nu asta voiam să zic... Eu, domnule, am vorbit aşa, ca ţăranul, că de, n-aş ieşi din voia dumi-tale... Vezi bine, noi, domnule, sîntem oameni de jos, slugile domniei-tale, rosti Murin, făcînd o plecăciune adîncă. Ehei, ce-o să ne mai rugăm eu şi cu nevastă-mea lui Dumnezeu pentru milostivirea domniei-tale !... Nouă ce ne trebuie ? Să fim sătui şi sănătoşi, că de cîrtit, nu *cîrtim.* Şi-apoi, ce să fac, domnule, să-mi pun ştreangul de gît ? Vezi şi dumneata, domnule, aşa-i viaţa ; ai milă de noi, că, vezi bine, domnule, atîta i-ar mai lipsi — un ibovnic !... Fie-mi iertat, domnule, e un cuvînt cam din topor... sînt ţăran, domnule, dumneata eşti boier... dumneata, domnule, înălţimea-voastră, eşti un om tînăr, mîndru, înfierbîntat, pe cîtă vreme dînsa, domnule, ştii singur, e un copil fără minte ; lesne ajungi la păcat cu ea ! E o muiere pe cinste, rumână şi frumoasă ; iar eu, de, cu bătrîneţile. Eu ce zic ? Vezi bine, domnia-ta, şi-o fi vîrît necuratul coada şi în viaţa dumitale 1 O mîngîi şi eu cu poveşti, zău aşa. Şi ce-o să ne mai rugăm lui Dumnezeu, eu şi cu nevastă-mea, pentru domnia-ta! Ce-o să ne mai rugăm ! Ce-ţi trebuie ea dumitale, înălţimea-voastră ! O fi frumoasă, nu zic ba, da tot ţărancă e; ia, o nespălată, o proastă, pereche potrivită doar pentru un ţăran ca mine ! Nu se cade, boierule, ca domnia-ta să te ţii cu nişte ţărănci! Ehei, ce ne-om mai ruga lui Dumnezeu pentru domnia-ta, ce ne-om mai ruga !...
Zicînd acestea, Murin făcu o plecăciune adîncă şi rămase multă vreme aşa încovoiat, ştergîndu-şi necontenit barba cu mîneca hainei. Iaroslav Ilici nu-şi mai găsea locul.
-—• Da, e un om tare cumsecade, observă el, fîstîcit de-a bi-nelea. Mi-a vorbit despre niscaiva încurcături ce s-ar fi ivit între domniile-voastre, dar nu îndrăznesc să mă amestec, Vasili Mihai-lovicî... Am auzit că tot mai eşti bolnav, urmă el grăbit, cu ochii înlăcrimaţi de emoţie, uitîndu-se năuc la Ordînov.
— Mda... Mă rog, cît îţi datorez ? îl întrebă repede Ordînov pe Murin.
— Vai de mine, boierule ! Se poate ? Doar nu sîntem de-alde... Ne jigneşti, boierule, zău ! Să-ţi fie ruşine, domnule ; cu ce te-om fi supărat eu şi cu nevastă-mea ? Vai de mine !
— E totuşi o împrejurare ciudată, prietene ; dumnealui ţi-a fost chiriaş ; nu-ţi dai seama că, refuzîndu-l, îl jigneşti ? găsi Iaroslav Ilici de cuviinţă să-i arate lui Murin cît de bizară şi nepotrivită era atitudinea lui.

— Păi cum aşa, nenişorule ! Zău, boierule ! Cu ce te-om fi. supărat oare ? Că ne-am dat şi noi toată silinţa, zău aşa ! Hai, boierule, pentru numele lui Dumnezeu ! Ce, sîntem păgîni ? Să fi trăit la noi şi să fi mînoat sănătos din bucatele noastre ţărăneşti, să fi stat lungit în pat — o vorbă n-am fi zis ; dar vezi că şi-a vîrît necuratul coada şi eu îs om bolnav, femeia mea e beteagă şi ea — ce să-i faci! N-ar avea cine să te slujească ; altfel am fi fost tare bucuroşi. Hei, şi ce-o să ne mai rugăm lui Dumnezeu, eu şi cu nevastă-mea, pentru domnia-ta, ce-o să ne mai rugăm !
Murin făcu o plecăciune adîncă. Două lacrimi picurară din ochii extaziaţi ai lui Iaroslav Ilici, care se uită entuziasmat la Ordînov.
— O, cîtă noblețe ! Sfîntă ospitalitate a poporului rus ! Ordînov îi aruncă o privire sălbatică, măsurîndu-l aproape îngrozit din cap pînă-n picioare.
— Chiar aşa, domnia-ta, noi cinstim musafirii, chiar aşa, şi încă cum îi mai cinstim ! interveni Murin, acoperindu-şi barba cu mîneca. Mă bate un gînd, zău : să mai zăboveşti la noi, cucoane, urmă el, apropiindu-se de Ordînov. Zău, n-aş avea nimic împotrivă ; pentru o zi-două, zău că n-aş zice nimic. Dar vezi, păcatele noastre ; mi-e femeia beteagă ! De n-ar fi dînsa... Dac-aş fi, ca să zic aşa, singur, ehe ! cu toată cinstea, uite-aşa te-aş ţine. Păi cui altcuiva am putea noi să-i dăm cinstirea cuvenită ? Te-aş face bine, zău că te-aş face bine, pentru că ştiu şi leacul care-ţi trebuie domniei-tale... Ce-ar fi, zău, să mai zăboveşti, cucoane ? Mai stai la noi, chiar aşa !...
— într-adevăr, există oare vreun remediu ? interveni Iaroslav Ilici, dar nu-şi sfîrşi vorba.
Ordînov exagerase cercetîndu-l adineauri din cap pînă-n picioare, uluit, pe Iaroslav Ilici. Acesta era, desigur, un om cît se poate de cinstit şi de nobil, dar acum pricepuse totul şi, oa să fim drepţi, se afla într-o situaţie cît se poate de dificilă ! îi venea pur şi simplu să crape de rîs ! Dacă ar fi fost singur cu Ordînov — doi prieteni oa ei! — de bună seamă că nu s-ar fi putut stăpîni şi ar fi izbucnit în hohote. In orice caz, ar fi făcut asta într-un chip cît se poate de demn, iar după cascada de rîs i-ar fi strîns cu căldură mîna Iui Ordînov, asigurîndu-l sincer ţi pe bună dreptate că simte pentru el un respect îndoit şi că în orice caz îl scuză... şi că, în sfîrşit, nici nu pune la socoteală împrejurarea tinereţii. In cazul de faţă, însă, cu delicateţa lui, se
412
vedea într-o situaţie din cele mai dificile şi aproape câ-i venea să intre în pămînt...
Leacurile, adicătelea dresurile ! interveni iarăşi Murin, cu
mușchii feţei tresăltînd în urma exclamaţiei stînjenitoare a lui Iaroslav Ilici. Eu, coane, aşa ţăran prost cum mă vezi, uite ce-aş zice... urmă el, făcînd încă un pas înainte. Prea multe cărţi ai citit domnia-ta ; prea eşti deştept; cum zice o vorbă din popor, te-ai smintit de-atîta carte...
— Ajunge ! îi curmă vorba Iaroslav Ilici cu asprime în glas.
— Am plecat, spuse Ordînov. Iţi mulţumesc, Iaroslav Ilici. Am să trec pe la dumneata, am să trec neapărat, făgădui el, drept răspuns la manifestările de politeţe ale lui Iaroslav Ilici, care nu mai era în stare să-l reţină. Rămîi cu bine...
•— Multă sănătate, înălţimea-voastră, multă sănătate, şi nu ne uitaţi pe noi, păcătoşii; mai poftim pe la noi! zise Murin petrecîndu-l.
Ordînov nu mai auzea nimic ; ieşi de acolo într-o stare de surescitare vecină cu nebunia.
Nu mai putea suporta ; era frînt ; abia mai lega două gînduri între ele. Simţea că4 sugrumă boala, iar în sufletul lui se cuibărise o disperare rece; simţea cum îl roade, cum îi mistuie inima o durere stăruitoare. In clipa aceea ar fi vrut să moară. Picioarele i se tăiară, încît fu nevoit să se aşeze sub un gard, fără să mai ia în seamă nici trecătorii, nici mulţimea care începuse să se adune în preajma lui, nici întrebările curioşilor din jurul său. Deodată însă din mulţimea de glasuri desluşi deasupră-i glasul lui Murin. Ordînov îşi ridică ochii la el. într-adevăr, bătrînul stătea dinaintea lui cu faţa palidă, gînditoare, gravă. Părea cu totul alt om decît acela care-şi bătuse în chip atît de grosolan joc de el la Iaroslav Ilici. Ordînov se ridică, Murin îl luă de braţ şi-l scoase din mulţime...
— Trebuie să vii să-ţi iei calabalîcul, spuse el, uitîndu-se pieziş la Ordînov. Nu fi necăjit, boierule! exclamă apoi. Eşti tînăr, n-ai de ce să te amărăşti !
Ordînov nu-i răspunse.
— Eşti supărat, boierule ? Ţi-e tare ciudă, vezi bine... dar n-ai de ce ; fiecare îşi păzeşte ce-i al lui!
— Nu ştiu cine eşti, replică Ordînov, şi nu vreau să-ţi cunosc tainele. Dar ea! ea !... şi lacrimile îi şiroiră din belşug pe obraji, furate una după alta de vînt... Ordînov şi le ştergea cu mîna.
413
Gestul lui, privirea, tremurul involuntar al buzelor învineţite — toate prevesteau nebunia.
— Ţi-am mai spus, reluă Murin, încruntîndu-şi sprîncenele, că nu-i în toate minţile ! De ce şi cum s-a smintit... n-ai nevoie să ştii. Dar mie, unuia, mi-e dragă şi aşa ! Mi-e mai dragă decît viaţa şi n-am s-o dau nimănui. Pricepi acum ?
Ochii lui Ordînov scăpărară.
— Dar de ce... de ce mă simt acum ca şi cînd mi-aş fi pierdut viaţa ? De ce mă doare inima ? De ce-am cunoscut-o pe Katerina ?
— De ce ? Murin surise şi, o clipă, rămase pe gînduri. Nu ştiu nici eu de ce, rosti în cele din urmă. Firea femeii nu-i ca adîncul mărilor ; de cunoscut, ajungi s-o cunoşti, dar e vicleană şi se ţine tare ! Ca şi cum ar vrea să spună : uită-te la mine, aşa sînt eu ! Să ştii c-a vrut într-adevăr să mă lase şi să fugă cu dumneata, boierule, urmă Murin, gînditor. I s-a făcut, vezi dumneata, lehamite de moşneag, după ce a luat de la dînsul tot ce a putut să ia ! La început, vezi bine, i-ai plăcut grozav ! Adicătelea ori că erai dumneata, ori că era altul... Eu, unul, nu mă pun niciodată împotrivă-i ; luna din cer de-ar vrea, luna din cer i-o aduc, orice s-ar întîmpla ! E tare trufaşă ! Vrea să fie slobodă şi nici ea nu ştie ce-i doreşte inima. Doar un lucru s-a văzut : că tot e mai bine cum a fost înainte ! Ehei, boierule, eşti tare tînăr ! Ţi-e inima încă fierbinte, ca de fată mare părăsită, care-şi şterge lacrimile cu mîneca ! Ascultă-mă pe mine, boierule, omul cel slab nu poate să se ţină singur ! Dă-i tot, că vine singur şi-ţi dă totul înapoi; încearcă de-i dă o jumătate din împărăţia pămîntului, şi ce crezi ? Numaidecît se face mititel şi ţi se bagă sub papuc. Dă-i libertate omului slab, că o leagă singur fedeleş şi ţi-o aduce plocon. O inimă proastă n-are ce face cu libertatea ! Cu o astfel de fire nu-i chip de trăit! De ce-ţi spun toate astea ? Pentru că eşti tare tinerel! Ce-mi eşti dumneata mie ? Ai venit şi-ai plecat; ori că ai fost dumneata, ori că a fost altul, tot aia e. Ştiam de la început că o să fie aşa. Dar nu-i chip să te pui împotrivă ! O vorbă împotrivă nu-i chip să rosteşti, dacă vrei să-ţi păstrezi fericirea. Ştii şi dumneata, boierule,

urmă să filozofeze Murin, că ăsta-i adevărul; dar cîte nu se întîmpla pe lume ! O fire ca asta, la mînie, pune mîna pe cuţit, şi dacă nu-l are, se repede cu mîinile goale, ca berbecul, şi rupe duşmanului beregata cu dinţii. Dar dacă ţi se dă cuţitul în mînă şi duşmanul îţi pune singur dinainte pieptul lui larg, vezi că s-ar putea să dai îndărăt!
414

Intrară în curte. Tătarul îl văzu încă. de departe pe Murin şi jşi scoase căciula dinaintea lui, uitîndu-se ţintă, cu o privire vicleană, la Ordînov.
— E-acasă maică-ta ? strigă Murin la el.
— Acasă.
— Spune-i să-l ajute pe dumnealui să-şi care calabalîcul l Du-te şi tu ; hai, mişcă !
Urcară scara. Bătrîna care slujea la Murin şi care era într-adevăr mama tătarului se căznea cu calabalîcul fostului chiriaş, strîngîndu-l într-o coşcogea boccea şi bombănind într-una.
— Aşteaptă un pic; am să-ţi mai aduc ceva ce-a rămas dincolo...
Murin intră înăuntru. După un minut se întoarse şi îi întinse lui Ordînov o pernă frumoasă, brodată toată cu mătase şi lînă; era perna pe care i-o pusese sub cap Katerina atunci cînd căzuse bolnav.
— E de la dînsa, spuse Murin. Şi acum, mergi sănătos şi fe-reşte-te să dai Lrcoale pe-aici, adăugă el cu glasul coborît, pe un ton părintesc, că altfe[1] e de rău.
Se vedea că nu voia să-şi jignească chiriaşul. Dar cînd se uită la acesta pentru ultima oară, văzu pe faţa lui clocotind o furie cumplită. închise uşa în urma lui Ordînov aproape cu scîrbă.
Două ore mai tîrziu Ordînov se mută la neamţul Spiess. La ve-derea lui, Tinchen lăsă să-i scape un strigăt de mirare. îl întrebă numaidecît de sănătate şi aflînd cum stau lucrurile, se oferi să-l tămăduiască. Bătrînul neamţ îi arătă satisfăcut chiriaşului său biletul pe care voia să-l pună din nou la poartă, dat fiind că tocmai astăzi se împlinea termenul pînă la care era valabilă arvuna. Cu acest prilej bătrînul nu uită să ridice în slăvi punctualitatea şi cinstea nemţilor. In aceeaşi zi, Ordînov căzu bolnav şi nu se mai dădu jos din pat decît după trei luni.
încetul cu încetul, se făcu bine şi începu să iasă. Viaţa pe care o ducea în casa lui Spiess era monotonă şi tihnită. Neamţul era un om potolit, iar drăguţa de Tinchen făcea de toate, fără a friza moralitatea. Pentru Ordînov, însă, viaţa parcă se ofilise ! Cădea mereu pe gînduri, era nervos : sensibilitatea lui luă proporţii de-a dreptul bolnăvicioase, făcîndu-l să cadă pe neobservate într-o ipohondrie cumplită. Treceau săptămîni întregi fără să deschidă o carte. Viitorul i se părea fără zare, banii erau pe sfîrşite ; se dădea dinainte bătut şi nici nu se mai gîndea la ziua de mîine. Uneori, patima lui de altădată pentru ştiinţă, sîrguinţa de odinioară,
415
idealurile trecutului, plăsmuite de el însuşi, i se înfăţişau limpede înainte, dar toate acestea nu făceau decît să-l apese, să-i sugrume energia. Gîndul nu se întrupa în faptă. Creaţia se sleise. Părea că toate aceste plăsmuiri i se înfăţişau înadins uriaşe, ca să-şi bată joc de neputinţa lui, neputinţa creatorului înfrînt. In clipele de deznădejde se asemuia, fără să vrea, cu lăudărosul ucenic de vrăjitor [3], care, furînd formula dascălului său, poruncise măturii să I oare apă şi se înecase apoi în ea, pentru că uitase cum să spună I „opreşte-te". Poate ar fi fost în stare şi el, Ordînov, să ducă la desăvîrşire o idee mare şi originală. Poate că soarta îi hărăzise să fie un maestru al ştiinţei. în orice caz, mai demult crezuse el însuşi acest lucru ; iar credinţa sinceră este o chezăşie a viitorului. Aoum, însă, rîdea singur cîteodată de convingerea lui oarbă de odinioară, căci nu mai era în stare să înfăptuiască nimic.
Cu o jumătate de an mai înainte, cînd se trezise din nou la viaţă, plăsmuise şi aşternuse pe hîrtie schiţa armonioasă a edificiului, în care (de vină fiind tinereţea) îşi punea în clipele de stagnare nădejdile cele mai reale. Lucrarea ţinea de domeniul istoriei bisericii. Autorul dăduse cuvînt celor mai aprinse şi mai fierbinţi convingeri ale sale. Acum recitise acest plan, îl refăcuse, meditase îndelung asupra lui, citise şi scotocise prin cărţi şi, în cele din urmă, înlătură ideea fără a fi construit nimic pe ruinele ei. In sufletul lui, însă, începuse să se strecoare ceva ce aducea a misticism, a predestinaţie şi mister. Nefericitul îşi trăia adînc suferinţele şi se ruga lui Dumnezeu să-l tămăduiască. Slujnica neamţului, o bătrînă evlavioasă, rusoaică, povestea cu desfătare cum se roagă chiriaşul cel cuminte, şi cum stă prosternat ceasuri în şir, parcă dus de pe lume, în faţa altarului... Ordînov nu suflă nimănui o vorbă despre ceea ce i se în-tîmplase. Cîteodată, însă, mai cu seamă pe înserat, la ceasul cînd dangătul clopotelor îi amintea de clipa în care tot pieptul începuse să-i tremure şi să-l doară întîia oară, frămîntat de un simţămînt necunoscut pînă atunci, clipa în care căzuse în genunchi lîngă dînsa în lăcaşul Domnului, uitînd de toate şi auzind numai bătaia inimii ei sfioase, clipa în care îşi scăldase în lacrimi de bucurie şi extaz nădejdea luminoasă ce-i străfulgerase viaţa singuratică; atunci în sufletul lui rănit pe vecie se isca furtuna. Atunci i se cutremura toată fiinţa şi chinul dragostei îl mistuia ca un foc lăuntric. Atunci inima îi zvîcnea dureros, cuprinsă de patimă şi de dor şi se părea că dragostea lui sporeşte o dată cu tristeţea. Ade-
416 !
sea, uitînd de el şi de viaţa lui cea de toate zilele, uitînd de toate cîte sînt pe lume, şedea ceasuri întregi într-un loc, singur, mîhnit, şi, clătinînd trist din cap, şoptea printre lacrimi: „Katerina, porumbiţa mea cea mult iubită ! Surioara mea singuratică !..."
începu să-l chinuiască tot mai mult un gînd monstruos. Gîndul acesta îl urmărea din ce în ce mai stăruitor şi zi de zi se întrupa dinainte-i, viu şi real. I se părea — şi pînă la urmă ajunse să creadă el însuşi toate acestea — i se părea că mintea Katerinei era întreagă, dar că Murin avea în felul lui dreptate cînd vorbea de inima ei slabă. Ordînov avea impresia că pe Katerina o lega de bătrîn o taină, dar că ea, fără să-şi dea seama de nelegiuirea să-vîrşită, trecuse curată ca o porumbiţă sub stăpînirea lui. Cine erau dînşii ? Iată ce nu ştia. Se gîndea mereu însă la robia neagră, fără ieşire, în care căzuse o sărmană făptură lipsită de apărare ; şi inima i se zbuciuma în piept, pradă unei răzvrătiri neputincioase. I se părea că dinaintea ochilor înfricoşaţi ai sufletului ei, care-şi recăpătase deodată vederea, cineva scotea cu perfidie la iveală propria ei prăbuşire, chinuind cu aceeaşi perfidie biata ei inimă *slabă,* răstălmăcind în fel şi chip adevărul, ca s-o ţină în orbire ; iar la nevoie, linguşea cu viclenie pornirile naive ale inimii ei avîn-tate şi neştiutoare, tăind puţin cîte puţin aripile unui suflet slobod şi care nu era în stare pînă la urmă nici să se răzvrătească, nici să-şi ia singur zborul spre viaţa cea adevărată...

Puţin cîte puţin, Ordînov se sălbătici şi mai rău ca înainte, şi, ca să fim drepţi, nemţii lui nu-l împiedicau de loc de la aceasta. îi plăcea adesea să hoinărească pe străzi, îndelung şi fără ţintă. îşi alegea cu precădere ceasul amurgului, iar ca loc de plimbare ulicioare depărtate, rar frecventate de trecători.
într-o seară urîtă şi păcătoasă de primăvară, îl întîlni într-o astfel de hudiţă pe Iaroslav Ilici.
Acesta slăbise mult, ochii atrăgători îşi pierduseră din strălucire, el însuşi părea că decăzuse, dezamăgit. Alerga zorit cu o treabă care nu suferea amînare, ud leoarcă, plin de noroi, şi pe nasul lui cît se poate de bine alcătuit, aoum însă vînăt, atîrna de cînd se lăsase seara, într-un chip aproape fantastic, o picătură de ploaie. Pe deasupra, îşi lăsase favoriţi. Favoriţii aceştia, cum şi faptul că Iaroslav Ilici se uită la el ca şi cînd ar fi vrut să evite o întîlnire cu vechea sa cunoştinţă, îl nedumeriră profund pe Ordînov... şi — ciudat lucru ! — rănind parcă şi jignind o inimă care pînă atunci nu avusese nevoie de mila nimănui. Găsea mai plăcut,

27 Dostoievski, *Opere,* voi. I

în sfîrşit, pe omul de altădată, simplu, blajin, naiv şi, în sfîrşit, ca să fim sinceri, cam prostuţ, dar fără pretenţii de dezamăgiri şi deşteptăciune. E dezagreabil, însă, foarte dezagreabil, cînd un om *prost,* la care mai înainte ai ţinut poate tocmai pentru prostia lui, *devine deodată deştept.* De altminteri, aerul bănuitor cu care îl privi el pe Ordînov se risipi numaidecît. Deşi trecuse prin atîtea, nu-şi părăsise cîtuşi de puţin apucăturile de altădată, apucături cu care omul, după cum se ştie, moare, şi se vîrî aşa cum era, simţind o desfătare deosebită, în sufletul lui Ordînov, deschis pentru prietenie. Mai întîi de toate spuse că are multă treabă, apoi că nu s-au mai văzut de lungă vreme ; deodată însă convorbirea luă iarăşi o întorsătură bizară. Iaroslav Ilici aduse vorba despre firea mincinoasă a oamenilor în general, despre nestatornicia lucrurilor bune de pe lumea asta, despre deşertăciunea deşertăciunilor, ba chiar nu zăbovi să pomenească în treacăt, cu un aer de deplină indiferenţă, de Puşkin, să vorbească cu oarecare cinism despre cîţiva cunoscuţi şi, în încheiere, făcu chiar o aluzie la falsitatea şi perfidia acelora care îşi zic pe lumea asta prieteni, atunci cînd, de fapt. prietenie adevărată nici n-a existat vreodată. Pe scurt, Iaroslav Ilici devenise mai deştept. Ordînov nu-l contrazise de fel, dar se simţi copleşit de tristeţe ; era ca şi cînd i-ar fi murit cel mai bun prieten !

— Ah, închipuie-ţi, uitam să-ţi spun o noutate ! vorbi deodată Iaroslav Ilici, aducîndu-şi parcă aminte de ceva foarte interesant. Am să-ţi spun un secret. Mai ţii minte casa unde ai stat ?

Ordînov tresări şi păli.

— Ei bine, închipuie-ţi, de curînd s-a descoperit în această casă o întreagă bandă de hoţi, o speluncă, un cuib de contrabandişti, de pungaşi şi de mai ştiu eu ce ! Pe unii i-au prins, pe alţii îi caută ; s-au dat ordine severe. închipuie-ţi : îl mai ţii minte pe proprietarul casei, omul acela evlavios, venerabil şi nobil în aparenţă...

— Ce-i cu el ?

— Să judeci, după asta, toată omenirea! Chiar el era şeful bandei, căpetenia lor ! Ei bine, nu e stupid ?

Iaroslav Ilici vorbea cu patimă şi din pricina unui individ condamnase întreaga omenire, pentru că Iaroslav Ilici nici nu putea să facă altfel ; asta era în firea lui.

— Şi cei doi ?... Murin ? întrebă Ordînov în şoaptă.

— Ah, Murin, Murin ! Nu, el e un bătrîn venerabil şi nobil. Par, dă-mi voie, dumneata pui într-o lumină nouă...

— Cum, făcea şi el parte din bandă ?

Inima lui Ordînov era gata gata să-i spargă pieptul de nerăbdare...

— A, cum ai putea să crezi?... adăugă Iaroslav Ilici, aţintin-du-şi ochii de plumb asupra lui Ordînov, semn că se gîndea[4]. Murin n-avea cum să fie printre ei. Exact cu trei săptămîni înainte plecase cu nevastă-sa acasă, pe meleagurile natale... Mi-a spus rîndaşul... tătarul acela, dacă-ţi mai aduci aminte de el.